

UNITAT 1: PRECEDENTS: MESOPOTAMIA AL III MILENI

0. INTRODUCCIÓ GENERAL

MITJÀ GEOGRÀFIC I HUMÀ

El paisatge de la baixa mesopotàmia era desèrtic excepte algunes palmeres datileres i pocs arbustos que floreixen en primavera.

Les arenes grogues es veuen solcades pels *wadis* que provoquen que sorgeixen tals o elevacions artificials formades per vestigis del que foren ciutats sumèries i cultures posteriors. En ells va discórrer una vida rica gràcies al ingeni i la indústria humana que arrancaren del sol fangós després de les crescudes del Tigris i l'Eufrates i els seus afluents una exuberant fertilitat.

Aquests rius tenen crescudes a la primavera i la tardor que fan que sorgiren zones pantanoses poblades d'aus rèptils i mamífers perjudicials.

Ambientalment, la malària afecta a aquestes terres per

- Les turmentes d'arena freqüents al estiu
- La gran calor humida
- Els pantans
- L'escassetat d'aigua potable

Durant el III mileni és va transformar la fisonomia de les àrees baixes mesopotàmiques perquè es convertiren en terres bones per conrear a la vora dels rius. Açò va ser possible gràcies al treball dur i organitzat de un poble emprenedor que va crear un sistema de rec que controlava les crescudes en diversos sistemes que duien l'aigua de la corrent del sol estepari a les terres en hivern on són molt escasses les pluges.

- Dics
- Elevadores
- Sèquies
- Regueras

Aquests 2 rius naixen en armènia i són les principals fonts primàries de vida per l'home mesopotàmic, dirigint-se en Tigris cap al sud i l'Eufrates per Turquia coincidint a la ciutat de Qurnah. Però a l'antiguitat seguien cursos diferents i es reunien al golf pèrsic. És divideix en 2

- Alta Mesopotàmia on el Tigris des de Samarra i l'Eufrates des de Hit travessen una planura de roques calcàries i esquitxos que estan envoltats per penya-segats. És veuen a les seves voreres restes de ciutats com
 - Mari
 - Niníve
 - Asur
- Al sud la situació canvia perquè els 2 rius formen valls fluvials que units contribueixen a formar un pla al·luvial ampli que solen denominar com *delta mesopotàmic* on els 2 rius a causa de les pendents poc pronunciades fan sinuoses meandres i es divideixen en nombrosos braços. Aquesta zona és la baixa Mesopotàmia. En aquesta zona s'han dipositat eluvions de roques sedimentàries, provocant que

qualsevol crescuda del riu provoquero inundacions

Els rius és caracteritzen per vingudes imprevisibles creant-se llacs i pantans que són canviats per brusques vingudes d'aigua.

El resultat de les crescudes és que les terres converteixen terres fèrtils en desert i per això moltes ciutats és troben molt lluny d'elles o és troben sepultades baix dels eluvions.

La zona nuclear és troba a l'Iran i l'Iraq actual però hi ha 4 zones perifèriques

- Desert sirio-arabig s'exten a l'oest però els mesopotàmics contaren amb els nòmades que allí vivien a pesar de viure a esquenes seva perquè considerats com a bàrbars atacaven les seves caravanes, saquejaven les seves ciutats i invadien el seu territori. Entre ells va haver una lluita entre pobles sedentaris i nòmades
- Al nord del desert és troba la planura fangosa entre el Tigris i l'Eufrates que és denominada la illa i *jakirah*. És una zona ben regada i drenada per nombrosos cursos d'aigua amb pluges hivernals relativament abundants en una capa d'escassa profunditat. És conreen cereals amb ramat d'ovicaprins i cavalls
- Al angle nord-est esta el Kurdistà iraqià és una planura ondulada que s'eleva paulatinament en plecs paral·lels fins arribar a la sima del mont Zagros. És una regió on hi ha pluges per on passen 4 afluent del Tigris. La abundància d'aigua i una temperatura relativament benigna fa que cereals, fruites i llegums és crien sense dificultats a les valls mitjanes i baixes. Després dels primers contraforts del Zagros era el territori de unes tribus nòmades bel·licoses pastores (guti i lullubi) i beduïns del desert que eren una constant amenaça pels grups sedentaris
- Al límit sud és troba una regió d'amplis pantans, nombrosíssims llacs, immensos cabanyes on viu fauna perillosa. És un mon d'asfixiant insalubritat i altes temperatures que accentuada per la humitat però a pesar d'això va comptar en cert nombre de nuclis habitats

ÈTNIES

Les ètnies foren de procedència variada i a la baixa Mesopotamia hi ha que destacar a sumeris i acadis que s'establiren sobre un substrat autòcton o forani, als que els succeïren amorrites, casites, etc.

SUMERIS

Foren al parèixer els primers pobladors del delta mesopotàmic fent una gegantina feina per controlar dels rius.

Diverses hipòtesi els fan originaris de

- La costa meridional del golf pèrsic
- Anatolia
- Països muntanyosos del est de Mesopotamia

Però buscar el seu origen és inútil perquè segurament foren el resultat de un procés formatiu on intervingueren factors socioeconòmics i ecoambientals.

Tampoc va existir una raça sumeria antropològicament parlant, perquè l'estudi dels seus cranis demostra una barreja de les races alpines i mediterrànies.

La seva llengua no és pot enquadrar en cap dels grups coneguts, sent l'adjectiu sumeri derivat del antic nom de la regió meridional d'Iraq: shumer.

Trobaren un ecosistema advers al que s'adaptaren.

Els seus assentaments creixeren al llarg dels corrents dels 2 rius i els seus afluents i els canals derivats d'ells sense sentir-se atrets pel desert ni la zona muntanyosa.

Va ser un poble dotat de una ferma voluntat que va lluitar contra els elements i grups humans nòmades i seminòmades.

ACADIS

D'ètnia semita foren en origen nòmades provinents de les zones frontereres del creixent fètil.

Cap al 2250 eren més densos i ja sedentaritzats és troben a la zona entre Nippur i Kish.

Organitzats en tribus dedicades al pasturatge vivien del contacte amb les poblacions sedentàries intercanviant productes amb les ciutats sumeries, però també eren acceptats com jornalers o mercenaris.

AMORRITES

Semites nòmades que seguiren un procés paregut al dels acadis fins que és sedentaritzaren.

GUTI I LULLUBI

Els guti s'assentaren a la zona entre el Zab inferior i el Diyala.

Els lullubi és situaren al Kurdistan iraquiana.

Aquests 2 grups de població quasi no deixaren restes de cap de classe.

AGRICULTURA I COMERÇ

El clima de la zona nuclear de Mesopotàmia està a l'actual Iraq central i meridional té un clima subtropical sec un altes temperatures a la ombra i mínimes pluges durant l'hivern. Quan acaba la estació seca, els rius són uns meandres al mig de una planura dessecada que reben el seu capdal a la primavera a pesar d'augmentar un poc al hivern.

Aquest clima no és apte per l'agricultura, però s'enfrontaren a d'ell els sumeris per controlar l'aigua dels rius i de vegades sense èxit. Les crescudes dels dos rius ocorren a abril i juny quan és massa prompte per la collita del estiu i massa tard per les de l'hivern, per això construïren un complicat sistema de canals, dics i embassaments que permetien regar tot l'any. El manteniment d'aquesta xarxa de infraestructures hidràuliques requereix un alt grau d'organització i de paciència així com la col·lectivització de la feina dirigida per l'estament dominant. Hi ha que tenir en compte que de vegades els eluvions eren tan grans que prenen de sorpresa i destruïen dics o destruïen canals, sent precis

- Restituir-los
- Netejar-los
- Construir canals paral·lels perquè és desaiquaren

Els perills als que s'enfrontaren sempre foren

- Acumulació a les zones planes i baixes de sal i guix dissolts al aigua de irrigació que al evaporar-se van dipositant-se a la capa freàtica que deixa els camps estèrils i una baixada paulatina de la

producció. Els estudis de Jacobsen mostren referències a la salinització i el deteriorament del sol especialment a l'estrat de Lagash

- Curs imprevisible dels rius perquè les seves crescudes depenen del volum de pluges i de la neu caiguda a les muntanyes

A pesar del problema que suposa la no periodicitat de les crescudes i la creixent salinització les terres al·luvials resultaren molt riques per l'agricultura que produïa collites per l'exportació de

- Blat
- Ordi
- Mill
- Sèsam

Sembraven a la tardor i recol·lectaven a abril o maig, però podien fer una collita després de les pluges del hivern.

La palmera datilera creixia i creix perfectament en aquest clima

- Sec com el desert
- Rius
- Canals

Aquestes eren explotades pels sumeris. El dàtil barrejat amb la farina de blat i l'ordi eren la base alimentària dels mesopotàmics.

Hi havia boscos de acàcies i tamarindes.

Criaven ramat de

- Vaques
- Burros
- Cabres
- Búfals importats d'Anatolia
- Bous gibosos del Indo
- Pores
- Aus

Als cursos fluvials, llacs i el mat oferia nombroses espècies de peixos.

Als pantans i els canyaverals és podia caçar aus aquàtiques però eren zones perilloses poblades per animals depredadors.

La Baixa Mesopotàmia li mancava certs productes sent per això dependents del exterior. De l'àrea del golf pèrsic, el Zagros, Anatolia i les zones properes al mediterrani els donava matèries primàries per campanyes bèl·liques o el bescanvi.

- Fusta per la construcció la duïen del Amanus, el Liban i la vall del Indo
- Pedres dures. Del Zagros venia l'alabastre i les roques calcàries. De Magan venia la diorita. La obsidiana la duïen de Armenis. El lapislàzuli el duïen de l'Afganistan
- Minerals. El coure venia de Anatolia i la regió de Magan i Xipre. L'estany l'importaven del Iran i l'Afganistan. L'argent el duïen de l'Armènia. L'or el duïen de zones disperses entre l'Índia i l'Egipte

El petroli és coneixia en forma de betum i nafta sent usat per

- Construcció
- Revestiment dels canals
- Cimentar les dents de falç sobre una carcassa de fang o fusta
- Ornamentació de les escultures
- Etc.

Les mercaderies al interior és distribuïen comodament pels rius i un complicat sistema de canals que eren el mitjà més adequat perquè els camins terrestres és veien tallats per canals i fanguers.

Les caravanes de mercaders a llarga distància transitaven per amples vies naturals que no estaven pavimentades excepte a la entrada de les poblacions. Però el viatge implicava molt difícil i tenia nombrosos perills com

- Manca de d'aigua
- Manca de menjar
- Manca de farratge
- Atacs dels nòmades
- Etc.

EL DRET

La majoria de codis d'aquesta edat constaven d'apartats i diferien entre ells en la consideració dels individus com a subjectes en plens drets o en ser menors d'edat. Els de la mesopotàmia del mileni III, aplicaren fonamentalment la llei del Talió que és complia conforme estava escrita fins que a Babilònia inventaren el pagament de una multa monetària compensatòria equivalent a la pena física.

lagash

ENTAMEA

A partir de mitjans del III mileni Entemena, príncep de la I dinastia de Lagash, va iniciar a la seva ciutats lesa; refomes jurídiques i socials per controlar la crítica socioeconòmica. Les seves disposicions incidiren sobre tot a

- La esclavitud
- La exempció dels pagaments sobre tot dels préstecs dels cereals

La població és va veure sotmesa a una sèrie d'arbitrarietats que provocaren la revolta encapsalada per Urukagina.

URUKAGINA

Urukagina per legitimar i conservar el seu poder va fer diferents reformes que aconseguir l'equilibri entre

- Capes mitjanes
- Palau
- Temple

Les seves reformes afectaren a les esferes

- Estatal
- Econòmica
- Legislativa
- Social

Per això suposaren una autèntica revolució moral i social a la ciutat.

GUDEA

Després de la dominació dels *guti* que havia ajudat a caure al imperi de Sargon, tornaren a renàixer les ciutats-estat sumèries.

Baix el govern de *ensi* Gudea arribaren al seu nivell màxim de prosperitat. Aquest estava preocupat per les relacions personals com mostren alguns textos.

LA CIUTAT DE BABILONIA

Va arribar a la seva plenitud i és va convertir en el cap del imperi sobre a partir del 1792 a partir de Hammurabi de la dinastia amorrita. Va arribar a la seva plenitud per perquè

- Caiguda de la III dinastia de Ur
- Rivalitat entre Isin i Larsa

El seu va ser un regnat important per la història del dret. El seu codi del que no és sap vertaderament fou gravada en una estela de diorita, compilats lleis particularment de

- Ur Nammu
- Lipit-Ishtar de Isin

El seu codi va significar la unificació jurídica de tota Mesopotàmia. Estava estructurada en

- Pròleg
- Cos legal format per 282 articles estructurats en 12 apartats
- Epíleg

ELS DEUS

La religió no tenia regularitat en cap aspecte perquè hi havia gran incertidumbre entre els mesopotàmics per raons diverses que feien que és sentiren a mercè dels deus dels deus perquè la última paraula la tenien els poders còsmics. Les raons eren

- Rius irregulars amb grans inundacions
- Grans sequeres
- País no és trobava protegit
- Els vents del nord eren devastadors amb grans tempestats
- Desconfiança total en les seves forces
- Impotència davant de les forces de la natura i del cosmos

Per al mesopotàmics

- El sol tenia voluntat pròpia
- El riu fluïa perquè volien els deus

- Els camps eren fertilitzats perquè hi havia acord entre el deu del sol, el deu de la terra i el deu de les plantes
- Home va ser creat per servir i complaure als deus

La religió mesopotàmica sols va tenir homes i va influenciar a les arts plàstiques i la literatura.

Les deus mesopotàmics tenien

- Aparença, virtuts i defectes dels éssers humans
- Poders sobrenaturalns

Els centenars de deus de la mesopotàmia del mileni III, molts tenien profundes raïls i eren majoritàriament sumeris i minoritàriament semites. Aquest fet fa facilitar al sincretisme posterior.

Quan els amorrites s'assentaren a la zona al II mileni

- Amurru va seguir sent una divinitat menor
- Marduk va ser convertit en el deu nacional babilònic
- Ashur que va ser el deu nacional del assiris és probable que fora un deu menor sumeri del nord

El panteó sumeri estava jerarquitzat. La seva estructura era de menor a major

- Esperits malèfics o benèfics i una espècie d'àngels tutelars dels individus
- Deus dels instruments i de les professions
- Deus de la natura en general
- Deus dels infern i de la guerra
- Deu de la lluna
- Del del sol
- Triada formada per An que era el deu dels cels sobirà de tots els deus i deu de les coses llunyanes i mal definides; Enlil era el vertader deu suprem dels sumeris i Enki

Al panteó femení se li corresponia en panteó femení encapsalat per

- Ninhusag que era la deessa mare
- Innana que era la propietaria del cel que estava representada per la estrella Venus i era la deessa de la fecunditat, la guerra i el amor. A la seva vors estava Dumuzi que era la seva parella sagrada i era el deu de la reproducció vegetal i del ramat que moria i renaixia cada any. Durant la festivitat del any nou, aquest deu representat pel rei s'unia a Innana que estava representada per una sacerdotessa. Aquest deu en èpoques posteriors i civilitzacions diferents va ser més o menys assimilat a Osiris, convertint-se en Adonis

Cada ciutat venerava més especialment a un deu com

- Lagash a *Baba*
- Umma a *Sihara*
- Kish a *Zababa*
- Ningirsu i Larsa a *Utu*

EL PROCÉS DE NEOLITITZACIÓ: EL PAS DE L'ALDEA A LA CIUTAT

A aquesta zona el pas de l'economia de recol.lecció a la de producció, o siga l'assimilació de l'agricultura amb el consegüent canvi del ordre social és situa al mileni VIII va ser un procés lent i progressiu. Els jaciments que

representen aquest pas són els aceràmics de

- Jarmo
- Chemchemal
- Shimshara
- Ali Kosh

A la Mesopotàmia septentrional sorgiren a principis del IV mileni els primers poblats neolítics a l'aldea de Umm Dabaguiya.

Poc a poc els nous assentaments proliferaren a terres planes aportant nous elements propis els que elaboraren i fongueren sent els generadors de la civilització sumèria. Aquests elements nous foren

- Ceràmica
- Arquitectura
- Figuretes
- Segells
- Etc.

El procés de neolitització i el posterior de protohistòria mesopotàmica és poden articular en diverses fases, períodes o cultures coneguts per jaciments.

Hi havia diversos noms per els reis depenent de com avien accedit al poder

- Lugal → reis provinents de l'exercit.
- Sangu → reis provinents de les elits administratives del temple.
- Ensi → reis provinents de les classes sacerdotals.
- Ugula → reis provinents de les classes relacionades amb manufactures i el comerç).

Hi havia 18 ciutats independents amb una clara tendència a la concentració

- Sippar
- Nippur
- Lagash
- Akshak+
- Adab
- Nina
- Kish
- Zalabam
- Bad-tibira
- Marad
- Shuruppak
- Uruk
- Isin
- Umma
- Larsa
- Girsu
- Ur
- Eridu

ALTA MESOPOTÀMIA: LES SEVES CULTURES

No te la mateixa cronologia a tots els jaciments

- A Hasuna del 5800 al 5500
- A Samarra entre el 5600 i el 5500
- Tell Halaf entre el 5500 i el 5400

HASUNA

És un tel de petites dimensions al sud de Mosul on és veu als primers moments una continuïtat amb Umm Dabaguiya al voltant de una ceràmica molt tosca motdellada a ma derivada a de la cistellaria.

Les cases tenen una planta rectangular en diverses habitacions al voltant de un pati central que va ser una constant de l'arquitectura mesopotàmica.

La seva economia estava basada a l'agricultura de secà completada amb la casera.

SAMARRA

El més important cronològicament era l'agricultura de irrigació, suposant un control efectiu de les aigües i el consegüent col·lectivisme per aconseguir-ho.

La ceràmica és magnífica sempre feta a mà i decorada amb dibuixos geomètricsn de persones i animals pintats en roig o marro amb diversos matïços sobre una superfície marro molt clara.

La resta d'aspectes són pareguts als de Hasuna que és vadesenvolupar en un horitzò cronològic pareguts als primers nivells.

TELL HALAF

Jaciment de grans dimensions.

La seva cultura va tenir un complex desenvolupament podent-se diferenciar dues etapes

- Una primera fase d'origen estranger al mesopotàmic sent el jaciment més representatiu el de Tel Arpachuyah
- Una segona més recent en el jaciment més representatiu el de Tell Arpachuyah que va tenir una gran dispersió.

Objectes com la ceràmica entre altres objectes mobles i immobles és relacionen en cert nombre de hàbitats mesopotàmics, donant la impressió de que aquest grup va ser expansiu que va invadir pacíficament la zona septentrional del creixent fèrtil.

Les cases són de planta rodona amb un passadís d'accés.

La base econòmica era l'agricultura de secà.

El seu final és va produir en violència pels nivells de destrucció o abandonament dels jaciments que coincideixen amb la implantació al nord mesopotàmic de la primera fase de la cultura del Obeid.

BAIXA MESOPTAMIA: LES SEVES CULTURES

La cronologia als diferents jaciments és

- El Obeid entre el 5000 i el 1750
- Uruk entre el 3750 i el 3150
- Yemdet Nas entre el 3150 i el 2900

EL OBEID

Petit tel a pocs quilometres d'Ur que és el jaciment més important de la etapa inicial és un a pocs quilometres de Ur la ciutat sumèria de Eridu que és la casa del deu Enki i la ciutat més antiga de després del diluvi on des del 4500 i fins un mileni després és documenta la cultura del Obeid.

El seu primer nivell constata una societat igualitària materialitzada en una petita aldea amb un reduït territori d'explotació en funció de una economia de subsistència.

És va difondre per tot el territori halafiense arribant inclòs al sud de la baixa Mesopotamia i a la costa Síria.

Des del principi, començaren a construir sistemes de canalització i edificis religiosos amb una extensa ocupació del territori que va generar un sistema productiu d'excedents, per això el redistribuïen a través del temple que és va convertir en un centre econòmic i polític.

El temple físicament i també després el palau fou la expressió de l'existència de una classe social dirigent que exercia el seu control sobre

- El temple
- El poder econòmic i polític
- La major part de la població

Des del primer moment tingueren agricultura de irrigació completada amb

- Ramaderia
- Casera
- Pesca

Part dels excedents és dedicaven al intercanvi pels productes dels que tradicionalment mancava la baixa Mesopotamia.

URUK I YEMDET NASR

Durant l'últim mileni d'aquesta cultura és va anar gestant al sud mesopotàmic un desenvolupament que va cristal·litzar cap al 3750 en el període de Uruk (3750–3150) que sol dividir-se en

- Uruk
- Yemdet Nasr (3150–2900)

Les diferències són sols matisos.

PERÍODE D'URUK

Durant el període d'Uruk és va produir el pas de l'aldea a la ciutat proliferant el nuclis urbans. El increment demogràfic és va veure afavorit per

- La sedentarització progressiva dels nòmades
- La immigració dels habitants del nord atraguts per la riquesa de la terra potenciada per la irrigació

És produïren espectaculars descobriments per millorar

- Tècniques agrícoles
- Mitjans de producció

Aquestos vingueren per

- La tracció animal que va fer que és substituïren els ferraments manuals com l'aixa
- El carro de una o 2 fileres de rodes tirats per una parella de burros salvatges domesticats per dur els fruits arplegats
- La navegació pel riu pel coneixement de les corrents del aire i la freqüència del tràfic pel riu
- Torn d'alfarer que va augmentar la productivitat
- Desenvolupament de la metal·lúrgia del coure va facilitar l'adquisició de millor utilatge per la terra, les arts plàstiques, l'arquitectura, etc.

Aquest ambient va fer que els artesans s'especialitzaren a temps parcial o complet i els mercaders comerciaren en els diferents tipus d'excedents ja foren

- Agrícoles
- Ramaders
- Artesanals

Els bens, els materials primaris o els productes artesanals eren reagrupats per redistribuir-los als magatzems del temple. És va dibuixar una figura dirigent principal que era el summe sacerdot que era el màxim responsable de

- Qüestions religioses
- Direcció del esforç col·lectiu per repartir equitativament l'aigua de la irrigació i els productes obtinguts del treball manual

En aquestos temps al voltant del 3200 va nàixer la escriptura

1. ELS SUMÈRIS

Les primeres civilitzacions que és desenvoluparen al orient foren les ciutats sumèries que tenien ja assentaments cap al 3400 i que s'organitzaren en federacions d'estats entre el 2900 i el 2334.

El predinastic primitiu

Durant la segona meitat del quart mileni és consolidaren les unitats estatals fins que en el canvi de mileni començara el predinastic primitiu de la cultura sumèria que és va allargar fins al 2334 amb la conquesta de Sargon de Acad.

És sol dividir en 3 grans fases que és subdivideixen en altres

- Predinastic primitiu I del 2900 al 2750
- Predinastic primitiu II del 2710 al 2600
- Predinastic primitiu III del 2600 al 2334

Les llistes de reis comencen amb el predinastic primitiu II, careixent de fons per saber la història entre el 2900 i el 2750.

Al 2750 ja és coneixia el sistema palacial com a eix econòmic i polític oposat al temple sense que patira una reducció de les seves funcions religioses i econòmiques perquè va tenir un paper rellevant en tota la història mesopotàmica.

Les unitats polítiques mesopotàmiques no és poden comparar amb les ciutats-estat gregues perquè és caracteritzaven aquestes unitats per tenir

- Muralles
- Acròpolis
- Temples
- Territoris d'explotació econòmica
- Constituïdes per grup de ciutadans autogovernats per magistratures i institucions constituïdes per ells mateixos

Les unitats polítiques mesopotàmiques tenien un règim autocràtic que exclouïa a la població amb un príncep redistributia que era el representant dels deus.

Cada ciutat estava governat per una dinastia local que segons la ciutat reien el nom de

- Gran sacerdot
- *Ensi* o agent del deu
- *Lugal* o rei que poc a poc va anar imposant-se

El poder dels prínceps de via de ser absolut a pesar de que alguns textos mencionen la existència de un consell i una assemblea que perduraren però sense contingut.

Conforme augmentaren les atribucions reials, la planta del palau va anar augmentant afegint nous espais dedicats a

- Magatzems
- Tallers
- Arxius

La classes social dominant és veu al cementiri reial de Ur que transmetia ritus no massa comprensibles molt cruels amb la creença en la vida en el més enllà de la mort. Em les tombes excavades hi ha sol excavat a la base i al exterior un recinte amortallat compost de rampes d'accés i cambres funeràries on hi ha enterrats

- Prínceps
- Princeses
- Sacerdotesses
- Sacerdots

Aquestos és troben acompanyats de molt rics aixovars funeraris i un sèquit de soldats, músics, ballarines, aurigues fins arribar a la timba del rei. No és sap si és sacrificaren voluntàriament o no bevent un verí contingut a petits gots que s'han trobat junt a ells que tenia un efecte tòxic ràpid perquè al exhumar els cossos pareixia que estaven adormits.

LES INSTITUCIONS

Al voltant de la ciutat hi havia una franja de palmerals i jardins seguits de zones de conreu sucades per canals de irrigació que feia que composaren una retícula on s'agrupaven les unitats socioeconòmiques bàsiques mesopotàmiques.

Aquestes eren comunitats aldeanes permanents o estacionals formades per famílies nuclears o extenses on les terres eren treballades per uns camperols que no eren propietaris de la terra sinó del palau o del temple.

Durant el imperi acadi i la III dinastia de Ur és va incrementar la propietat privada. Mes enllà d'aquestes comunitats estaven les sabanes i els pantans que tenien

- Animals danyins
- Rics en pesca, casera i canyaverals

Més enllà estava el desert entre la sabana i els pantans.

En la societat piramidal a la base estaven els productors ja foren lliures, colons, serfs, o esclaus dedicats a la ramaderia, l'agricultura, a l'artesanía o al comerç. Eren la població en general amb diversitat de situacions jurídiques i econòmiques.

LES CIUTATS–ESTAT

Les ciutats o els principats sumeris estagueren presents durant més de 400 anys xocant constantment per imposar la seva supremacia.

Algunes foren

- Sippar
- Akshak
- Kish
- Marad
- Isin
- Nippur
- Adab
- Zabalem
- Shuruppak
- Umma
- Girsu
- Lagash
- Nina
- Uruk
- Larsa
- Ur
- Eridu
- Etc.

Degut a la pressió demogràfica que va exercir de convulsant per expansionar el territori d'aprovisionament veient–se açò a

- Llistes reials
- Condicionament de les defenses de les ciutats. Una és la de Uruk que envoltada jardins, zones de pasturatge i terres agrícoles tenint al nord i al sud 2 portes flanquejades per torres rectangulars i tirades regulars amb torres semirodones que servien com a reforç

LA FORÇA MILITAR

Els prínceps tenien una força militar que no passava de deu mil homes i entre 10 i 20 carros tirats per 2 o 4

burros a través d'un tronc.

La infanteria estava armada i protegida per

- Llança
- Espasa curta
- Destral de doble fil de bronze
- Casc de cuir cònic
- Escuts rectangulars

La infanteria atacava en falange tancada.

Els carros tenien com a dotació de dos homes, un auriga i un soldat que s'encarregava de tirar les javelines.

L'exercit era precedit pels abanderats amb les ensenyes de la ciutats o dels deus.

Les gestes glorioses eren recordades amb plaques perforades a esteles com la dels Buitres on és descriu la victòria sobre la ciutat de Umma on dirigia les tropes Eannatum al igual que va fer a les victòries de Ur, Uruk i Kish. Gràcies a la probable conquesta de Mari, Lagash va arribar al seu esplendor fins que el Lugulzagesi (2340–2316) de Umma va sotmetre totes les ciutats del sud de Kish sent parcialment el primer unificador de Sumer a finals del segle XXIV. Però no va regnar excessivament perquè al 2334 el dèbil rei Urzababa de Kish va ser deposat per un alt funcionari semita anomenat Sargon que després va crear el primer imperi a Sumer.

És considera que aquestes ciutats al principi era teocràtiques perquè l'autèntic poder el tenien els deus protectors de la ciutat, administrant-lo els seus representants.

La població era lliure en quant tenien un sistema legal que ho reconeixia com a tal i un sistema penal que diferenciava entre lliures i esclaus.

És consideraven superiors a ells mateixa i consideraven que el seu sistema era perfecte perquè conservava la pau.

Tenien el que és podria nomenar com a dret internacional que era en dret sols per la ciutat, tenint els estrangers diferents drets respecte dels habitants de la ciutat.

Quan va haver un augment demogràfic constant entre el 3300 i el 3000, és definiren els límits del temple naixent la frontera dels estats i per tant

- Problemes fronterers
- Guerres

Al 2900 tenien un exercit en

- Cap del exercit
- Intèrpret de les lleis
- Gran sacerdot

De vegades, aquestos 3 és concentraven a una sola persona i en altres vegades en 2 persones sempre que el cap del exercit fora un càrrec vitalici sense ser a la vegada sacerdot, apareixent el poder personal i les monarquies hereditàries. Quan va nàixer el poder personal independent del temple, naixeren els palaus i els acords entre ells, iniciant-se llavors la política internacional pel qual quan acollien a algú, el defenien.

El monarca absolut estava per damunt de la llei.

Les ciutats sumèries estaven governades per

- *En* o sacerdot
- *Ensi* o representant de la divinitat
- *Lugal* o rei

A partir del 2900 va haver més ciutats governades per *lugal* en llaços d'amistat al altres individus que tenien el mateix càrrec, convertint-se el aliats.

En un principi com estaven molt equiparades és feren aliances de no-cohesió on una ciutat intentava dirigir i trencar l'estabilitat interna fent una aliança a través del vot de qualitat. Les federacions de ciutats facilitaven el intercanvi i les comunicacions dins d'eixa zona creant una idea de unitat del mon civilitzat front a un mon aliè hostil.

EL IMPERI ACADI DE SARGON D'ACCAD (2334–2193)

No és saben els fets que provocaren l'enderrocament de Urzababa però Sargon (2234–2279) apareix com a fundador de una dinastia de la que també formen part

- Rimush (2278-2270)
- Manishtusu (2269–2255)
- Naram–Sin (2254–2218)
- Sharkalisharri (2217–2193)

SARGON DE ACAD

Després de convertir-se en rei de Kish va fundar com a capital Agadé, dirigint el seu exercit sobre Sumer consolidant la seva victòria sobre Lugalzagesi i Sumer va fer una campanya expansiva militarista cap al nord-oest, caiguent al seu poder Mari i Elba. L'objectiu d'aquesta expedició era assegurar el subministrament de fusta de Síria del nord que era rica en fusta i aconseguir els tributs de les ciutats comercials.

El primer en emprar la propaganda en aquest concepte va ser Sargon De Akkad que va inventar la propaganda política, fent-se en el poder de manera violenta i autoanomenant-se ells mateix rei legítim o *sharrukin* basant el seu poder al carisma del exercit i la bona sort, creant propaganda política del poder personal en 2 cares

- A la pràctica fent que els veterans reberen terres de usufructe vitalici se lis conquerien
- A la ideològica, és basava en que si el poder derivava dels deus a aquell a qui els deus donava la bona la bona sort al temple, aquell era el favorit dels deus. Aquesta donava dret al poder a pesar de que als poemes és diu que existien òrgans participatius i consultius, però eren de mentida perquè el poder executiu era el que donava la bona sort demostrant que era el favorit dels deus, tenint que transmetre-la als seus súbdits

Era un poder autocràtic.

Quan Sargon De Akkad és va fer en el poder i fer propaganda va crear un imperi perquè la bona sort devia de manifestar-la en victòries renovant les victòries transformant la política interior una política bèl·lica d'expansió constant que enriquia al estat en homes i diners.

Aquest va crear una teocràcia, un sistema fiscal i una organització provincial sobre els antics estats independents que passaren a ser províncies que

- Aportaven al estat homes i diners
- Castigava el intent de revolta amb deportacions masives, sent una constant en tots els imperis del orient fins al final del imperi

Va suposar una etapa de pau i prosperitat consolidant-se planament l'autocràcia perquè els seus nets és divinitzaren. Aquest excés de poder va sobrepassar tot el que ells coneixien duent a enfrontaments interns provocant que ni vigilaren les fronteres.

Al final del seu regnat tenia sobre les seves mans un vertader imperi sent el primer unificador de Sumer sent el rei de Sumer i Kish però als últims anys va tenir que fer front a una coalició potent de ciutats sumèries rebels que intentaren desfer-se'n del control assetjant llargament Agadé.

Aquest moment l'aprofitaren els *guti* per saquejar Mesopotamia, sent la primera invasió bàrbara amb fins exclusivament d'aconseguir un botí.

RIMUSH I MANISHTUSU

És vegueren obligats a sufocar noves revoltes provocades pel particularisme sumeri instigat per Elam.

Els 2 pareix que moriren assassinats per complots de palau.

NARAM-SIN

Va ser un gran rei conqueridor comparable amb Sargon que va dur a un gran auge al imperi però després d'ell va començar un ràpid declivi.

És va autoproclamar *rei de les quatre regions* i pareix que en algun moment va caure en sacrilegi al profanar al ciutat sagrada de Nippur.

Entre altres moltes incursions va fer

- Expedicions punitives de saqueig contra l'oest destruint Elba que estava governada per la dinastia que va fer els arxius reials que han arribat fins avui i també Mari
- Expedicions punitives contra els hurrites i els guti
- Campanyes glorioses contra els lullubi

Va construir el gran palau a la vall de Jhabur.

Va ser un imperi de gran prosperitat a pesar d'elles intenses i extenses campanyes feren que hi haguera cert descontent entre els semites i els sumeris.

SHARKALISSHARRI

És difícil explicar perquè en el seu regnat és va produir la absoluta descomposició del aparell estatal, a pesar de que és sap que va estar parcialment provocada per

- Crisis internes
- Irrupció dels nòmades del guti

INSTITUCIONS

No va arribar a consolidar-se com a dinastia perquè no va ser una entitat homogènia a pesar de

- Gran territori que controlava
- Llengua oficial era l'acàdia
- Acusada centralització política

El seu territori va aplegar fins als Zagros i va intensificar les relacions comercials amb

- Síria
- Països del golf
- Vall del Indo

Al centre del imperi s'aglutinaven els antics principats independents sumèris convertits en províncies governades per funcionaris acadis propers al rei o per prínceps locals dependents d'Agadé.

El rei controlava totes les activitats i la capital era el centre receptor de tributs, botins, donacions dels súbdits voluntàries o forçoses.

El temple va conservar el seu protagonisme i activitat.

ELS GUTI (2193–2120)

Durant el segle posterior a l'amort de Sharkalishsharri la història mesopotàmica és fon en la més absoluta confusió per estar

- Dominada parcialment pels guti
- Pressionada pels el·lubi
- Convulsionada per alçaments independentistes dels principats sumèris

Probablement sols controlaven els territoris més emblemàtics com Agadé o Tell Brak, sent la resta sol el control nominal. Per això poc a poc anaren fent-se independents les ciutats-estat del poder central inexistent, tenint lagunes un període de prosperitat i floreixement cultural. Al cas de Lagash baix el govern de Gudea, és reconstruïren els temples usant materials nobles importats. Açò suposa un comerç en funció de

- Vies de trànsit lliure de violència
- Potent força armada que protegira les caravanes

Governaren a la zona, on s'aculturitzaren sent sols important s'adaptaren excepte perquè transformaren el sistema de Sargon D'Akkad en el seu sistema imitant-lo.

No feren absolutament res bo ni arrasaren a la població perquè no fou una invasió masiva perquè conservaren

- Escriptura
- Administració
- Alts càrrecs

Va ser la primera vegada que a mesopotàmia aparegueren individus en costums, orígens i llengua totalment diferent a la tradició que venia des del neolític.

A partir d'ells, aquesta zona és va obrir al exterior, entrant a l'òrbita cultural en que és va incloure les del mediterrani i l'Egipte.

Per qüestions demogràfiques, acabaren per ser absorbits al món mesopotàmic i desapareixent per l'aculturització arribant al mimetisme fins que desaparegueren

- Costums pròpies
- Llengua pròpia
- Tradició religiosa i llegendària pròpia

EL RENAIXEMENT SUMERI : LA III DINASTIA DE UR

Els habitants de Gutium dirigits al 2120 per Tiriqan van ser desallotjats dels antics dominis acadis pel *lugal* de Uruk Uthu–Legal que baix el seu poder va tenir quasi tot el va i va ser sumer. Aquest *lugal* junt a altres prínceps d'altres ciutats sumeries anaren contra Tiriqan que va tractar de negociar però els embaixadors d'aquest foren empresonats, refugiant–se a Dubrum però va ser capturat pels seus habitants i lliurat al *lugal* d'Uruk.

A partir d'aquest moment la història és obscura però pareix que aquest *lugal* controlava tota Mesopotàmia, però va ser destronat després de regnar 11 anys per un alt funcionari Ur–Nammu del que no s'ha sabut quina relació hi havia entre ells fent–se coronar de nou 4 anys després a Nippur titulant–se *rei de Ur i de Sumer* i d'Acad. Així és va fundar la III dinastia de Ur.

Degueren d'haver enfrontaments amb les ciutats dependents de Uthu–Legal perquè el fundador va matar el *ensi* de Umma.

Va aparèixer al 2120 iniciada per Ur Nammu que és va atribuir una sèrie de victòries front als enemics de la tradició sumero–acàdia presentant–se com a defensor de tot l'autòcton front al estranger, tornant la situació a Mesopotàmia a la situació de Sargon De Acad.

Ur Nammu no va governar sobre la extensió que ho feia Sargon però si va aconseguir un primer renaixement cultural pel desenvolupament extraordinari de un interès pel passat llegendari i històric, començant els arxius de textos que generarien les bibliografies. Tot açò ho va fer per raons religioses perquè la religió mesopotàmica era una religió de la natura superposada a una tradició i religió animista més primitiva que considerava una condició essencial la immortalitat del record perquè per a d'ells el que matava era l'oblit i el perill dels *guti* era que anul·laven tota la tradició llegendària i històrica, anul·lant i llevant la realitat als fets i per això hi havia que copiar–los, contar–los i repetir–los.

Un altre aspecte on acadis i sumeris foren pioners va ser en el pas de lleis consuetudinàries al edicte positiu que era un pacte pel que és va fer una llei mutable que era l'únic escrit que és podia canviar. Aquestes lleis no afavorien la llibertat personal i el criteri del individu front al estat sinó que asseguraven el control dels individus per part del estat que no dia al·legar un desconeixement de la llei ni interpretar–la.

La majoria de codis d'aquesta edat constaven d'apartats i diferien entre ells en la consideració dels individus com a subjectes en plens drets o en ser menors d'edat. Els de la Mesopotàmia del mileni III, aplicaren fonamentalment la llei del Talió que és complia conforme estava escrita fins que a Babilònia inventaren el pagament de una multa monetària compensatòria equivalent a la pena física.

L'altre tema que preocupava era el dret fiscal perquè des de l'època de Sargon havia anat complicant–se

- L'administració s'havia anat complicant creant–se les famílies de funcionaris públics en càrrecs hereditaris
- La burocràcia fins existir part de la població que vivia dels impostos. Existien 2 formes d'aportació: el *bala* era una aportació rotatòria i el *gun* que era un cànon fix dels quals els seus termes sols els coneixia certes persones. Per la tradició literària és sap que els qui no duien bones relacions amb l'estat devien de pagar una aportació anual independentment de les condicions econòmiques d'aquell any, si l'any era de fam i caresties, hi havia revoltes que feien que el repartiment és canviava

UR NAMMU

Ur Nammu va fer una important feina reformista relativa a diversos camps de manera positiva

- Usos
- Costums

Va promulgar la recopilació de les lleis més antigues que han arribat fins avui del que queden 2 exemples incomplets. De les poques taules que és conserva el material és interessant

- Va ordenar fabricar un patró de mesures de volums, unificant el pes de la mina i del siclo d'argent que era el patró moneda des de l'època dels *guti* de coure
- Va protegir a viudes, horfes i pobres de la rapacitats dels poderosos i rics
- Va protegir a la dona del repudi
- Alguns delictes com el robo d'esclaus, el fals testimoni, la difamació, els cops i les ferides no foren castigats amb la pena de mort com després castigava el codi d'Hammurabi perquè és castigava amb el pagament de una pena monetaria compensatòria

Va publicar textos cadastrals on és deia que els 4 districtes del nord estaven encomanats a una divinitat determinada

Va morir a una batalla abandonat al camp de batalla.

El seu regnat fou pacífic. Durant el seu regnat va fer

- Gran obra administrativa que va afectar a les àrees centrals i provincials
- Sistematització de les propietats agrícoles fent catastres
- Promulgació de un codi
- Va excavar nous canals
- Va acondicionar xarxes de camins
- Va contruir temples restaurant els danyats pels *guti* afegint-li a alguns el zigurat com el del deu llunar Nanna a Ur. Aquest està fet amb rajoles sense coure revestint-lo després amb rajoles cuites unides amb betum. La piràmide de 3 pisos és troca coronada per una capella, conservant actualment el primer pis i part del segon

Sobre el significat dels zigurats hi ha diverses opinions

- Observatori astronòmic
- Usaben els sacerdots de Bel per passar nits fresques sense mosquits
- Tombes reials però no hi ha cambra funerària
- La millor la dona la Bíblia on diu sobre el zigurat de Babilonia que era una torres que en la seva part més alta tocava el cel. En altres paraules és com les torres de les esglésies que conviden als deus a baixar a la terra i al home a alçar-se cap al firmament

SHULGI (2094–2047)

Aquesta legislació va continuar probablement reformada i augmentada en part durant el regnat de Shulgi.

Va ser un rei humanista que dominava l'escriptura i escrivia poemes.

Va ser el vertader creador del imperi perquè el vell regne format per Sumer i Acad en un regne més universalista, adoptant el títol de *rei de les quatre regions* i divinitzant-se.

Va posar en funcionament una xarxa per comunicar les parts del imperi amb

- Hosteries
- Oficines
- Parades de posta

Aquestes estructures les usaven

- Alts funcionaris
- Correus
- *Sukkal* escoltats per policies i soldats sent el seu cap el *sukkalmah* que depenia directament del monarca perquè era el gran canceller

És distingueixen 2 fases

- Seguint amb la política de son pare

Reorganització del exercit i extenent els seus dominis cap al nord, i l'orient.

El succeïren

- Amar–Sin (2046–2038)
- Shu–Sin (2037–2029)
- Ibbi–sin (2028–2004)

Va ser un rei humanista que dominava l'escriptura i escrivia poemes.

Va ser el vertader creador del imperi perquè el vell regne format per Sumer i Acad en un regne més universalista, adoptant el títol de *rei de les quatre regions* i divinizant-se.

És distingueixen 2 fases

- Seguint amb la política de son pare
- Reorganització del exercit i extenent els seus dominis cap al nord, i l'orient

Els seus 2 successors tingueren una estabilitat generalitzada durant el seu regnat amb referències sobre

- Referències sobre els hurrites
- Expedicions sobre les terres altes mesopotàmiques
- Amorrites arribaren a la vall superior de l'Eufrates

LA CAIGUDA DE LA II DINASTIA DE UR

El imperi és va quedar convertit en un mosaic polític on tingueren la hegemonia

- Isin amb Ishbi–Erra
- Lipit–Ishtar que va publicar un codi de tradició plenament sumeria que era un resum del promulgat per Ur Nasmu que contemplava aspectes sobre
- Lloguers de barques
- Bens rails
- Danys

- Falsa acusació
- Funds
- Successió matrimoni
- Lloguer de bous

Aquestes lleis sols estigueren vigents a Isim i nippur, reduint-la al final a un text literari de política escolar pels escriptors babilònics que exercitaven l'escriptura sumeria antiga.

De les 15000 tauletes de Mari, algunes tenen informació de continguts econòmics, jurídics i administratius.

El regnat del últim és va produir el desmoronament del imperi a la que ajudaren raons com

- Particularisme sumeri
- Rivalitat amb Elam queja era independent
- Pressió de la població de Zagros
- Amorrites amenaçant per l'oest

LES INSTITUCIONS

Va ser un dels moments de la història mesopotàmica perquè

- Va reconstruir part de l'imperi d'Acad
- Va tenir un segle de relativa pau

Açò últim junt al prestigi i la riquesa generaren el renaixement cultural sumeri imposant de nou la llengua sumeria.

Una de les institucions més curioses fou la rotació o *bala* on cada dels *ensi* de Sumer i Acad pagaven per ornats un tribut al estat en forma de ramat sent lliurada una part a nippur que era la capital religiosa de Sumer i l'altra a Ur.

Les províncies llunyanes i els països baix el seu control pagaven el *gun* en forma de metalls preciosos, ramat, pell i objectes variats, però també designava als dons diplomàtics.

Tots els moviments els registraven els escriptors sent la major part dels trobats originats per la complexa burocràcia de les institucions del estat.

Les grans decisions del estat eren preses pel rei que les trasmetia per *sukkalmah* que per una complexa xarxa burocràtica controlava totes les activitats del regne.

El rei era el propietari i administrador de tots els bens i les terres però a la pràctica tenia poc patrimoni territorial.

El palau concentrava tots els tributs de les regions vassalles fet que generava una gran riquesa que s'usava majoritàriament per obres civils i religioses.

LA SOCIETAT

Estava controlada pel poder central.

Existien grans unitats de producció inspeccionades per personal administratiu on treballaven homes i dones lliures organitzats en equips permanents o temporers.

Hi havia una classes entre els lliures i els esclau que treballaven entre altres coses en brigades a la construcció i consolidació de les infraestructures de vi i aigua. Aquestos eren els *eren*.

Els salaris consistien en genères de subsistència en proporció al sexe i/o la condició social.

Els escalus o *arad* eren pressoners de guerra que eren inclosos als equips de *eren* que podien ser alliberats.

El coerç a llarga distància estaca controlat pels mercaders o *damgar* que eren funcionaris de palau que fora de les fronteres del imperi duien transaccions pròpies fet que va fer qua naixera la burgesia incipients.

Els homes lliures s'anomanaven *gurush* i les dones lliures *gemí*.

LA RELIGIÓ SUMÈRIA

Quan és diu que la religió sumeria és una barreja animista i de la natura, s'està simplificant una evolució religiosa que tenia rails a la prehistòria.

Els primitius pobles que formaren mesopotamia tenien com després s'ha demostrat antropològicament una religió de culte als avantpassats on el bruixot o gran sacerdot era normalment l'encarregat de les funcions primitives de

- Metge
- Farmacèutic
- Intèrpret dels somnis

Mentre aquestes tribus és movien pel les planures mesopotàmiques, tenien en comú el cel i les condicions climàtiques.

Dins dels mites existeix la idea de que tot tenia voluntat pròpia. Els homes con eren éssers dèbils estaven al servei dels deus, però com els deus lluitaven entre ells, els homes podien guanyar-se el seu favor mitjançant ofrenes en el que els romans anomenaven *do ut des* o el que és el mateix :lliure perquè dones i lliure per rebre.,

Les divinitats quan les tribus s'assentaren en civilitzacions és transformaren en les divinitats tutelars de la ciutat.

Com per ells tot era mutable menys les estrelles, la voluntat dels deus estava escrita a les estrelles , sent els sacerdots els astrònoms a banda de ser els intèrprets dels somnis.

LA ESCRITURA

La escriptura a pareix al 330 a Uruk. Aquesta és la major aportació dels sumeris perquè va suposar el desenvolupament de la cultura espiritual de l'orient i l'occident i el coneixement la l'història de la història sumeria i les cultures següents de Mesopotamia i l'orient pròxim.

La seva aparició esta relacionada amb

- Naixement de una economia estatal
- Poder centralitzat
- Primera assentaments urbans que tenien com a base primària la explotació del sol, l'emmagatzemament i la redistribució dels productes que es derivaven d'aquestes activitats

Les passes de l'escriptura foren

- El primer pas del procés que va acabar amb l'aparició de l'escriptura fou el registre numèric de les transaccions econòmiques sent l'escriptura
- La més antiga els punts i les raïes que marcaven les xifres de les liquidacions. Aquest grafisme va estar gravat sobre materials peridors que no s'han conservat.
- Les línies corbes foren substituïdes per línies rectes quebrades que primer tenien una longitud uniforme i després foren triangles,
- Els signes ordenats en línies verticals decreixent i fent-se més abstractes
- Creació de signes pictogràfics que representaven objectes o parts del cos humà, estant agrupats o separats
- Els signes anaren simplificant-se a la vegada que s'els donaven valors fonètics fins quedar configurada la escriptura jeroglífica
- A principis del mil·lenni III va quedar configurada la escriptura cuneïforme a pesar de patir canvis no substancials

Els escriptors disposaven com matèria primària de l'argila que tenien disposada en un recipient de aigua allisant-la amb la ma sobre una espongeta fins que li donaven la forma de la tauleta. A la seva superfície dibuixaven amb una punta o un burí de canya. Les tauletes es secaven al sol o es feien al forn.

De vegades es gravava sobre pedra en un punxo de bronze i més endavant amb el escarpre.

La escriptura sumeria no es pareix fonèticament a cap llengua viva o morta fou adoptada pels acadis al conquerir aquest territori i adaptant-la a la seva llengua.

Prengueren la llengua sumeria com a préstec cultural modificant-la o alterant-la com a pròpia en la mesura que les seves llengües ho requerien

- Babilònics
- Assiris
- Elamites
- Eblaites
- Hitites
- Hurrites
- Perses

Però els individus sols podien dir que tenien

- La casa
- L'hort
- Els palmerals

Tot el sol era del deu protector de la ciutat i per això els bens els administrava i redistribuïa equitativament el temple. Per verificar que el lliurament de bens era regular, organitzaren apunts comptables amb pictogrames que s'usaren després per tot tipus de intercanvis, tenint cap al 3000 en ús abstractiu perquè els escriptors copiaven contes i anotaven coses al marge.

UNITAT 2: EGIPTES DURANT EL III MIL·LENNI

1. INTRODUCCIÓ GENERAL

La civilització egípcia és va desenvolupar amb unes classes culturals paregudes des del 3100 aC fins al 17 dC.

En paraules d'Herodot, Egipte és un regal dels Nil

Egipte és un terra fèrtil que queda després del Sàhara.

A aquest país com a l'Anglaterra a l'edat moderna, la seva situació geogràfica els val la seva seguretat perquè per invadir el país hi ha que travessar el desert o mobilitzar una gran flota, cosa que sols va succeir 4 vegades en 2000 anys.

ELS NOMOS

En un principi, Egipte és trobava fragmentat en petites comunitats que els grecs denominaren com a *nomos* que és pot traduir com a unitats legislatives o autonòmiques que eren autèntics estats petits que n'eren

- 20 a l'alt Egipte
- 22 al baix Egipte
- 2 fronterers pels que lluitaven les dues parts

Aquestos tenien una comunitat de interessos que és manifestava en acords de regadiu.

Cada una d'aquestes unitats tenia

- Un intèrpret de les lleis que opinava sobre les qüestions relatives a regadiu i al dret civil. A un determinar moment i possiblement a causa de la pressió de les tribus nòmades del desert que intentaven assentar-se al vall de forma violenta, el intèrpret va adquirir un poder militar per dirigir, organitzar i reclutar tropes, produint-se eixe moment entre el 3200 i el 3000
- Un santuari i un grup sacerdotal però no totes aquestes unitats eren ciutats sinó que també és considerava com a ciutat un grup de cases disperses al camp

Els nomos del alt Egipte eren

- Elefantina
- Kom Ombo
- Edfú
- Elkab
- Esna
- Mo'alla
- Tebas
- Coptos
- Dendara
- Dióspolis Parva
- Abidos en capital a Tinis
- Papápolis o Akhim
- Afroditópolis
- Anteopolis
- Afroditópolis
- Licópolis
- Cusas
- Hermópolis
- Beni-Hassán

- Hardai Cinópolis
- Oxirrinco
- Heracleópolis
- Medium

Els dels baix Egipte foren

- Menfis
- Letópolis
- Damanhur
- Athribis
- Sais
- Xoïs
- Buto
- Pithom
- Busiris
- Sebenitos
- Kom el-Hisn
- Leontópolis
- El-Bakheh
- Heliopolis
- Silé
- Hermopolis
- Mendes
- Balamun
- Bubastis
- Tanis

LA DIVISIÓ CRONOLÒGICA

Com a esquema memorístic, els historiadors de la antiguitat i els arqueòlegs accepten una divisió basada a la arqueologia feta a finals del segle XIX que consideraven que Egipte és caracteritzava al poder estatal per un sistema del rei com a concepte de poder, religió i filosòfic del estat, sent el rei el conductor dels deus que transmet la bona sort al estat i d'ahí és justifica la autocràcia i el ritual funerari en les mòmies.

El sistema del rei és el sistema més autocràtic de tota l' antiguitat .

Aquesta divisió és

- Període predinàstic quan Egipte estava organitzat en *nomos*
- Etapa dinàstica que pot subdividir-se en
 - Dinasties tinites durant les dues primeres dinasties que és va desenvolupar entre el 3100 i el 2700
 - Imperi antic amb la III i IV dinastia
 - I període intermedi que és va desenvolupar entre el 2700 i el 2100
 - Imperi mitjà
 - II període intermedi
 - Imperi nou
 - Època hel·lenística
 - Època romana

EL MITJÀ GEOGRÀFIC

Herodot va qualificar Egipte com a un regal de Nil i els seus habitants sabien que les zones properes a les voreres del riu tenien una gran riquesa i va ser a aquest país on els grecs descobriren l'abonament de la terra en productes orgànics. Però el Nil no és com el Tigris, l'Eufrates perquè els càlculs indiquen que en nou anys hi ha 2 inundacions equilibrades, 3 excessives i 3 insuficients i per això els camperols eren molt previsors i guardaven gra per quan no hi haguera prou.

Les inundacions començaven a l'agost i és retiraven a l'octubre i una mica més tard al sud. L'excés de calor al estiu és veu compensat per la presència d'aigua.

Per retenir-la el major temps possible sobre els camps, construïren grans extensions de terreny delimitades per alts murs de terra que dirigien l'aigua de la inundació obrint i tancant el pas. Els canals paral·lels per on passava l'aigua estaven nets i contínuament refeien les seves parets de terra, sent conduint l'excés cap al riu. Quan l'aigua era excessiva hi havia que reconstruir les àrees de propietat cosa que va fer avançar ciències com la geometria o l'aritmètica fins nivells desconeguts al mateix temps en altres llocs.

Quan les aigües tornaven a la normalitat, sobre la terra humida és conreava i els encarregats de fer que la llavor entrara era el ramat solt pel camp, sent la única aigua que rebia fins l'època de sega la de les inundacions. Sols als jardins o camps de conreu propers al riu és podia regar tot l'any per obtenir verdures i fruites i això s'aconseguia manualment amb cànirs i odres sent més eficaç amb l'aplicació del *shadoof* mesopotàmic i sols en període hel·lenístic és va aplicar el caragol d'Arquímedes que era un aparell en un tub que dins tenia un caragol sense final que mentre girava permetia tenir de capdal continu introduint-se a època tardana la nòria.

Però aquest vall és molt estret fet a partir de la potència del riu a una planura calcària a era terciària. Aquest vall te una molt rica terra negra envoltada per 2 immensos deserts de terra resseca o roja. Als deserts, els oasis són les restes fòssils de una vegetació molt antiga que foren molt importants a determinats moments.

Va funcionar millor el sistema de control de l'aigua quan el poder polític de la vall i el delta estava unificat i que en moments de debilitat aquesta estructura és conservava pitjor. Per això és pot explicar la perpetuació de un sistema polític autoritari i centralista que quan fallava, el país decreixia.

Des de final del neolític era deficitari de fusta però tenia altres matèries com pedres de molt divers tipus

- Granit
- Esquist
- Quarsita
- Diorita basalt
- Calcàries i arenoses fàcils de treballar
- Alabastre
- Sílex
- Semiprecioses

Els metalls no són massa abundants i per això duïen

- Coure de la península del Sinai i la Núbia sudanesa
- Or dels *wadis* del sud-est
- Estany i argent de Àsia

La base constructiva de la població són la palla i la terra del vall que no tenia res a veure amb la grandiositat de les construccions oficials, però han arribat poques restes per ser materials peridors.

Les zones pantanoses donen paper per

- Escriure
- Fer cordes i xarxes
- Embarcacions lleugeres pels pantans
- Etc.

La fauna salvatge neolítica és va anar retirant cap al Sudà i la part alta del Nil quedant grups d'animals abundants que és veuen al art i que passaren a formar part del mon religiós com

- Hipopòtams
- Pors senglars
- Ànecs
- Pelicans
- Oques
- Flamencs
- Ibis
- Ovelles
- Cabres
- Burros
- Bòvids
- Camells
- Etc.

La població de la vall era una barreja de

- Antiques tribus paleolítiques que anaren refugiant-se al voltant del riu provinents d'Àfrica
- Població negroide de les zones altes de la vall
- Predomini de la que s'ha anomenat com la raça africana blanca

El període obligat durant el qual descansaven els camperols mentre les aigües cobrien els camps era aprofitat per treballar a les grans construccions o per preparar els materials que feien falta per elles. La extracció i el transport per el riu permetia dur la pedra fins a terra.

LA DOCUMENTACIÓ QUE ÉS CONSERVA

Per l'estudi d'ela història egípcia és de molt interès els *annales* dels arxius del temples on hi ha

- Noms de reis
- Alguns fets dels seus regants

El més antic conegut és la pedra de Palerm de la V dinastia in hi ha informació des del predinastic recent.

El papir de Torí segueix l'esquema dels *annales* havent informació fins la XIX dinastia. És de l'època de Ramses II.

A les parets d'alguns temples com els de Karnak, Abidos o Saqqara també són molt útils.

Maneton va escriure la història d'Egipte en època de Ptolomeo II on arplegava informació dels *annales* però la versió completa és va perdre al incendi de la biblioteca d'Alexandria i sols és conserven resums de cronògrafs cristians partint aquesta obra dels reis de la XXXI dinastia.

Les inscripcions de fets reials que gravaren els reis a temples i monuments funeraris.

Les dades dels viatgers grecs.

Els papirs donen una sèrie infinita de dades de la vida quotidiana, la literatura, les creences, etc. totes les èpoques.

Als períodes hel·lenístic i romà es disposa de innumerables papirs escrits en grec i llatí que omplien el panorama de la vida del moment perquè donen dades sobre

- Contractes
- Producció d'objectes variats
- Correspondència privada
- Etc.

ELS ANTECEDENTS PREDINÀSTICS

Els materials del paleolític són pareguts al llarg de tota la vall. Però des del mesolític i sobretot al neolític hi ha una clara diferència a la cultura i als objectes entre les 2 zones

- Al baix Egipte les cultures foren El-Omari, al-Fayum, Merimde, Gerzeh i Maadi
- Al alt Egipte Naqada, El Badari, El-Amrah i Der Tasa

Al període predinàstic les diferències es feren majors. Aquest període és el moment anterior a la unitat política de tota la vall amb les dinasties tinites que corresponen culturalment amb l'edat dels metalls. És sol dividir en 4 períodes

- Predinàstic primitiu o badarià pel jaciment de El Badari o Al Fayum A. La introducció del coure no va suposar un trencament excessiu de la cultura, sent la continuïtat a les dues parts general al baix Egipte s'inhumaven els cossos al propi poblat on vivien en cabanes ovalades en graners comuns excavats al sol envoltats de una cistella que la impermeabilitzava amb fang sec sent la seva ceràmica en colors rojos i de vegades en una simple vora negra. Al alt Egipte els jaciments són enormes necròpolis connectades pel llim que deixava el riu ací els morts estaven protegits amb fusta o estores junt a la que es col·locaven entre altres coses objectes de propietat indicant que ja creien al més enllà. La base de l'alimentació era la casera, l'agricultura i la pesca en un important ús de la pell. Tenien una avançada cultura material i una vida en certa manera sofisticada per restes d'esmalt petrificat, paletes d'oli fetes en pedres dures, estatuetes, objectes de ivori, etc.
- Predinàstic antic i amratià pel jaciment de Naqada I o El Amrah que representa un pas endavant a la evolució tecnològica de la zona amb ceràmiques més decorades però dins de una clara continuïtat. És va desenvolupar més o menys entre el 4500 i el 4000
- Predinàstic mitjà o gerzeà rep eixe nom pel jaciment de Naqada II desenvolupant-se més o menys entre el 4000 i el 3500. representa un gran desenvolupament cultural del baix Egipte al voltant de Menfis i El-Fayum on les cases i els enterraments tenien plantes rectangulars. La ceràmica era de colors grisosos amb una decoració figurativa molt rica en roig sang. Començaren a desenvolupar-se els vasos de pedres dures foradats per la frotació amb elements més durs
- Predinàstic o gerzeà recent es va desenvolupar més o menys entre el 3500 i el 3100 parlant-se de una unificació entre el nord i el sud per la feina de Heliopolis. La figura d'Horus es troba a les 2 parts d'Egipte a la corona roja del baix Egipte i la corona blanca de l'alt Egipte. L'home va passar a ser un subjecte del art junt als animals i els vegetals. Per la tècnica del foradat de la pedra les escultures en relleu i les de bulto rodó cobraren vida. Materialment no representa un trencament respecte de l'etapa anterior. Ja s'organitzaven en *nomos*

L'ADMINISTRACIÓ

Subdividida en 4 arees

- La militar reclutava tropes, enterraments militars, administració dels guarnicions permanents, magatzem de provisions, afectuava grans movilitzacions
 - La civil. Regulava agricultura, recaptava tributs, administrava justícia, manteniment de l'ordre públic. Destacava la figura del visir el qual controlava els obres hidràuliques, el fisc i l'administració de justícia
 - Gestió dels possessions del faraó. És una àrea molt poc coneguda, ja que tot Egipte era possessió del faraó
 - El govern religiós estava encapçalat pel faraó. Per sota hi tènien la figura del gran sacerdot d'Amon-Ra que era el cap de tots els sacerdots d'Egipte i era, al mateix temps, visir. Tenien molt poder. Per aquest motiu, els faraons van intentar crear mesures per controlar a estos sacerdots. Les seves mesures foren
- Dotar als temples una administració civil
 - Lligar la figura de la dona i els filles dels faraons al culte d'Amon-Ra

Intentar que no tinguessin els càrrecs de sacerdot i de visir al mateix temps.

Aquestes mesures es van aconseguir. Però, al final de l'imperi, amb la figura del faraó descendent, la figura dels sacerdots d'Amon-Ra va augmentar.

PERÍODE DE TRANSICIÓ O PRETINITA

És una etapa obscura i llarga de lluites pel poder entre el nord i el sud que acabaren amb la victòria del sud. Les fonts que es tenen per estudiar aquesta etapa són iconogràfiques.

2. DINASTIES TINITES

Maneton comença la seva relació de reis amb les dinasties tinites que tenien com a centre de poder Tinis.

Els papirs de Torí i la llista reial d'Abidos posen com a primer rei a Menes però hi ha dubtes sobre si Menes i Narmer són el mateix personatge per aconseguir un control més directe traslladaren la capital administrativa a Menfis.

Ja estava unificat el territori religiosament i políticament.

LA I DINASTIA

La I dinastia tenia les tombes reials repartides entre el nord i el sud, però foren molt exoliades i és impossible identificar-les amb claredat.

EL Rei Escorpí (Narmer)

Els documents identifiquen a aquest monarca com el primer rei egipci, desconeixent-se el seu nom. Els especialistes consideren que seria l'artífex d'una primera unificació de les dos corones: la blanca de l'Alt Egipte i la roja del baix Egipte, considerant aquesta divisió amb relació al curs del Nil. La referència documental existent és un cap de maça realitzada en calcària amb tres registres de què es dedueix la temptativa d'unificació mercè a una victòria dels territoris del sud sobre els del delta i la consegüent organització del país, encara que el cridat Rei Escorpí només porta la corona blanca. El seu successor seria Narmer.

Però hi ha altres candidats a ser els unificadors

- Per Maneton que va escriure la història egípcia per als grecs, el primer unificador va ser Menes
- Troballa arqueològica assenyala com a primer rei a Narmer

Narmer C3150–3125)

Successor del Rei Escorpí, es considera com l'unificador de les dos corones, la del Davall i l'Alt Egipte. S'ha trobat una paleta votiva en la seva tomba on es representa la victòria del rei sobre els habitants del delta, apareixent ja amb la corona roja del Davall Egipte, provant així la unificació. El debat existent entre els especialistes sobre si Narmer és la mateixa persona que Menes, a qui també se li adjudica la unificació dels dos territoris, pareix que es perfila amb una solució: efectivament, Narmer i Menes serien el mateix rei, pensant-se que podria tractar-se d'un canvi de nom després de la consecució de la unificació. El successor seria Aha.

AHA C3120–3100)

Aha va ser el successor a Narmer com a rei d'Egipte, sent un dels principals monarques de la I Dinastia. S'han descobert un bon nombre de monuments on apareix el seu nom, la qual cosa fa pensar que els manaria executar. Esta raó ens porta a considerar la importància del seu regnat ja que la febre constructiva dels reis implica la necessitat de perpetuar-se per a l'eternitat.

Entre les poques dades que vam comptar del seu regnat apareix un relleu commemoratiu d'una victòria sobre els nubis i libis, apareixent aquestos fent ofrenes al rei. D'aquest relleu es deduiria que va ampliar els seus territoris o ben va repel·lir una invasió, quelcom menys probable. La seva política d'atracció de la zona del Delta ens indica que contínuament la labor dels seus antecessors, deduint-se que encara els habitants del nord del país eren refractaris al domini d'un rei "estranger". Sabem el nom de l'esposa d'Aha, Neithhotep, especulant-se que podria tractar-se d'una dama procedent del nord ja que el seu nom està format amb el de la deessa Neith, procedent de la localitat de Sais en el Delta. D'aquesta manera es refermaria l'enfortiment de la unificació. El seu successor serà Djer.

Se li atribueixen més coses de les que va fer perquè si se'l identifica amb Narmer va fundar Menfis.

També se li atribueix

- Organització del país per una política de conciliació amb el nord que és dedueix del nom de la seva dona Neithhotep
- Primer en fer la festa del *sed*
- Etc.

Va ser un regnat substancialment pacífic fet que no li va impedir començar una etapa llarga en una sèrie de guerres amb nubis i libis ni comerciar amb la franja en disputa durant el imperi nou en cas de donar-se crèdit a les mencions aparegudes a la pedra de Palerm. Va tenir 2 tombes.

La seva successió va tenir problemes perquè la llista de Torí deixa un espai en blanc entre Meni i It que era predecessor de un altre It al que se li identifica amb Horus-Djer, havent diversos reis entre Aha i Djer, però és molt difícil saber-ho per la documentació disponible.

Djer C3100–3055)

Va ser el successor d'Aha, el nom de Djer també és llegit Jhent. És coneix l'emplaçament de la seva tomba en la regió d'Abidós encara que els objectes trobats no ofereixen informació sobre aspectes del seu regnat. La tradició parla de Djer o Zoser com un monarca erudit, al·ludint a l'escriptura de tractats d'anatomia, i considerant-se el fundador de Menfis. El seu successor és Uadji.

La tomba de al seva filla Merneith al estar a la necropolis reial d'Abidos fa pensar que va ser la dona Uadji perquè els documents de la seva tomba la consideren mare de Den.

Al exterior va fer expedicions cap a Nubis fins Uadi Halfa i possiblement a Libia i el Sinaí per les joies de turqueses de la seva tomba.

Va continuar amb la organització econòmica del país junt també la religiosa fundant també el palau de Menfis i sent enterrat a Abidos.

Va ser soterrat junt a la seva cort però això no vol dir que l'acompanyaren de manera forçada sinó que és el primer testimoni de l'assumpció per sobirà del esdevindre funerari dels seus subordinats perquè és troven enterrats a tombes associades a la del rei.

Fou una època pròspera i brillant tenint en compta el aixovar funerari del seu canceller.

Uadji C3055–3050)

Uadji va succeir a Djer en el tron d'Egipte. També apareix cridat Djet i Rei Serp. És coneix poc del seu regnat encara que els objectes artístics que porten el seu nom són d'una qualitat molt alta. En el Museu del Louvre es troba el seu solc funerari, considerada com la primera gran obra de l'art egipci.

La recent aparició del nom d'Uadji en una roca del desert d'Aràbia ens indica la realització d'expedicions egípcies a eixa zona a fi d'explotar les seves mines i les seves pedreres. El seu successor és Udimu.

És te molt poca informació sobre ell i la que és te diu que va fer una expedició al Mar Roig per explotar les mines del desert oriental.

DEN (3050–2995)

S'ha transmés com un regnat pròsper i gloriós que va començar també amb la regència de Mermeith que havia fafavorir el poder dels alts funcionaris que després va limitar.

La política exterior fou vigorosa i des de prompte volcada al pròxim orient on va fer al primer any de regnat d'on és va dur un harem de pressoneres. L'activitat guerrera junt amb les expedicions al Sinaí contra els beduins va determinar l'elecció del nom de *rei de l'alt i del baix Egipte*.

Fou el primer en anyadir-se el tercer nom dels 5 que tenien els faraons de la quincena dinastia

La seva política interior fou

- Cens del país segons la pedra de Palerm
- Construcció de una fortalesa
- Política conciliadora mb el nord a la creació de un càrrec anomenat *canceller del baix Egipte*

La seva tomba se Saqqara te un ric aixovar junt a tauletes entre ells és troba el nom de Djer en referència a la celebració de un jubileu de Den que conte la més antiga referència a una momia ques sorpren perquè eixa pràctica no s'atestiguat fins més tard. Te un sol de granit sent el p`rimer exemple de l'ús de la pedra perquè fins llavors s'havien fet de rajoles.

É screu que va regnar durant 50 anys explicant la brevetat del regnat del seu successor.

Adjib C2995–?)

El rei Adjib era fill d'Udimu i Merneith. Bona part dels fets del seu regnat apareixen en la pedra de Palerm; és sap que va regnar uns catorze anys, aconseguint una victòria sobre els iuntios, possiblement antics habitants d'Egipte que s'havien refugiat en els voltants, així com es va realitzar el primer cens i diverses fundacions de ciutats. El seu successor serà Semerjhet.

Va accedir al tro probablement ja vell i per això la festa de jubileu va ser molt ràpida.

Udimu Ciiim)

Les mencions al rei Udimu es troben en la pedra de Palerm i en un llistó de marfil. En aquesta última apareix ja amb la corona blanca de l'Alt Egipte i la roja del Davall Egipte. Possiblement va estendre els seus dominis cap a l'est, cap a la península del Sinaí, com ens indica una llistó on apareix el rei sobre un presoner. Coneixem el nom del seu ministre, Hemaka, i el de la reina, Merneith, comptant aquests dos amb sumptuoses tombes el que ens indica la riquesa del moment. El seu successor serà el seu fill Adjib.

Semerkehet (?–2950)

Semerkehet va esborrar en tots els llocs que va trobar els noms del seu antecessor en el tron, Adjib i sa mare Merneith, la qual cosa fa pensar als especialistes que es tracta d'un usurpador. Poc més coneixem del seu regnat, excepció feta d'una expedició al Sinaí. Qa seria el seu successor.

Va fer esborrar el nom del seu predecessor dels vasos jubilars realçant així la pròpia legitimitat posada en entredit per la taula de Saqqara on el seu nom és troba esborrat .

Qa C2960–2926)

L'últim representant de la I Dinastia de reis egipcis porta el nom de Qa, desconeixent-se dades del seu regnat, a excepció de la celebració de la festa que commemorava els trenta anys en el tron, el cridat jubileu.

Va ser enterrat al igual de Qa a Abidos sense que cap enfrontament pugui explicar el canvi de dinastia exposat per Maneton.

LA II DINASTIA

Pareix que el poder és va traslladar a Menfis pel fet que aquests 3 primers reis és feren enterrar a Sqaara i pel nom del seu primer rei perquè el nom de *nbty* que vo, dir *les 2 senyores en pau* el que deu de ser una alusió política a una oposició entre el nord i el sud que indica que en cas de conflicte és podria partir el país en dues parts

Maneton dona nou noms en aquesta dinastia va ser soterrada a Tinis/ Abidos.

El nom traduït del primer rei rebel.la que era una nova època de pau

Les relacions comercials amb l'exterior eren ja importants amb Palestina estant darrere d'elles les necessitats materials perquè

- Els artesans de ls joies necessitaven pedres precioses de molt lluny
- La fusta la duien del Líban

Confirmen aquestes relacions les ceràmiques sirio–palestines trobades a Egipte.

L'arquitectura va millorar a grans passes referint-se a les tombes perquè

- Ja és feien en atovó a la I dinastia
- Capelles interiors eren independents de la cambra funerària
- Cambra funerària va passar de ser un forat rectangular a ser molt més gran i estar revestida amb rajoles i fusta
- Ús de la pedra al regat d'Horus Den sent la seva tomba una construcció amb 3 escalons de granit sent el precedent de les tombes escalonades de la III dinastia

Era una dinastia més menfita que tinita.

Diversos elements conviden a pensar que les relacions entre els 2 regnes és deterioraren cap a finals del regnat de Nineter tal vegada per la orientació religiosa nova de Nebre que hauria afavorit masa la nord. El silenci de les llistes sobre Peribsen i el seu successor a Abidos així com l'elecció de Seth com a deu titular sugereix que el sud havia recuperat la autonomia o almenys ja no reconeixia als reis menfites perquè a ells els veien com a ocupants legítims del poder. El fet que Senedj i Peribsen tingueren un culte funerari associat a la IV dinastia permet creure que la oposició no fou violenta almenys durant els seus regnats. Però les coses amb Jhasejhemui.

Hotepsejhemui C2925-?)

Són molt escasses les notícies que tenim del fundador de la II Dinastia, desconeixent-se també quin va ser el motiu que va provocar aquest canvi. Hotepsejhemui, igual que alguns dels seus successors – Nebre, Nineter, Uneg i Senedj – serà soterrat a Memfis, abandonant temporalment el costum de soterrar el rei en Abidós. Açò fa pensar en un avanç cap al nord, establint possiblement la capital en les proximitats de Memfis.

Nebre Ciim)

Rei de la II Dinastia successor d'Hotepsejhemui, del que desconeixem totes les notícies del seu regnat, a excepció del seu enterrament a Memfis. Nineter li succeirà.

Nineter Ciim)

La pedra de Palerm fa menció al regnat de Nineter, un dels pocs reis de la II Dinastia de què tenim notícies. Es refereixen a una major regularitat en la celebració de les festes i a l'elaboració del cens cada dos anys. L'aparició d'una "correguda d'Apis" en la referida pedra fa pensar als experts en la influència que exercia els sacerdots del nord sobre la política del rei. Amb Nineter hem d'advertir que es manté el desplaçament cap al nord del país, en un intent de consolidar la unificació mampresa per Narmer. Uneg serà el seu successor.

Uneg Ciim)

No és coneix cap document relacionat amb Uneg, el successor de Nineter, per la qual cosa no és tenen notícies dels fets succeïts en el seu regnat.

Sols és conegut per estar a les llistes reials i per les inscripcions de vasos de la piràmide de Djeser.

Senedj Ciim)

A Senedj el va succeir a Uneg com a rei, sent aquestos dos regnats molt foscos per l'absència de documents. El seu successor serà Peribsen.

Sols és conegut per estar a les llistes reials i per les inscripcions de vasos de la piràmide de Djeser.

Va ser contemporani de Peribsen.

Peribsen Ciiim)

En el regnat de Peribsen es produïa una reacció respecte als seus antecessors ja que torna a soterrar-se en Abidós, en el sud del país, abandonant la política d'acostament al nord iniciada per Hotepsejhemui. Alguns especialistes arriben a indicar que es va produir una nova separació entre els dos regnes, basant-se en el reemplaçament del nom d'Horus per un nom de Seth, déu de l'Alt Egipte. Possiblement el seu successor Jhasejhem va unificar el país.

Pareix que és va retirar al sud per una secessió al nord, sent molt significatiu el canvi de nom i el seu enterament a Tinis/Abidos

El seu poder va arribar almenys fins Elefantina.

Jhasejhem (?–2700)

Els experts consideren que Jhasejhem va ser un rei eminentment guerrer. Va aconseguir sufocar les revoltes del nord del país, que havien portat possiblement al seu antecessor, Peribsen, a tornar a Abidós, restablint la reunificació de les dos corones. Va acabar també amb una revolta en la regió de Besh, provocada possiblement al renunciar el rei al culte del déu Seth. Els nubis van ser aniquilats.

S'especula sobre la possibilitat que al restablir la unificació prenguera el nom de Jhasejhemui, encara que més prompte es considera que es tracta de dos reis diferents. Una vegada produït el restabliment de l'unificació és probable que iniciara una sèrie de tasques constructives que fan del seu regnat un moment decisiu en la confirmació de la ideologia del rei.

Per al investigadors, la reunificació del territori era un fet a pesar de que per alguns investigadors eren 2 personatges o un amb un canvi de nom després de la reunificació.

JHASEJHEM O Jhasejhemui Ciiim)

Jhasejhemui consolida la política de reconciliació nacional del seu antecessor, Jhasejhem, encara que alguns consideren que els dos noms corresponen a la mateixa persona. Durant el seu regnat es recupera la religió d'Horus i en el seu títol real vam trobar la figura del falcó – Horus – amb un animal representant a Seth. D'aquesta manera s'incideix en la idea de la reunificació, eliminant definitivament l'exclusiu culte de Seth iniciat per Peribsen. Amb Jhasejhemui finalitza la II Dinastia.

Era originari de Hieracompolis on hi ha diverses objectes que commemoren la victòria sobre el nord sent el moment que va triar per canviar-se el nom.

A banda de reunificar l'Egipte va fer també una renovació de l'arquitectura. La seva tomba a Abidos és la més gran de tota la II dinastia.

Amb el seu regnat per Maneton va acabar la II dinastia tinita sense cap raó específica. La irrupció pareix absurda en la mesura que és sap que la seva dona que era la princesa Nimaatapis fou la mare de Djoser que fou el successor indirecte.

Va assistir al final de l'enfrontament entre el nord i el sud i a la implantació definitiva de les estructures econòmiques, religioses i polítiques del país.

Va ser el puny de partida de una època gloriosa durant la qual la civilització i l'art arribaren a un nivell de perfecció quasi definitiva.

3. EL IMPERI ANTIC (2700–2100)

Va ser el període de màxim esplendor de tot Egipte on s'arribaren pràcticament a les màximes quotes culturals, artístiques i tècniques. Amb aquest imperi és va iniciar una monarquia fortament unificada on el rei era un personatge diví, era un deu vivent que tenia una voluntat inqüestionable. Però hi hagueren problemes per establir la successió de reis durant la III dinastia. Antigament és pensava que era Djeser però actualment és pensa que va ser el seu germà Sanajht la lluita entre els 2 germans a la mort de son pare na va trencar la unitat ja aconseguida i al parèixer els 2 és troben soterrats a la piràmide escalonada de Saqqara que primer és va concebre com una mastaba i després és va ampliar en 6 mastabes més on és soterraren a Djeser i tota la seva família.

Tot el conjunt de Saqqara se li deu a Imhotep va ser un dels científics més importants del seu temps. Se li deu el disseny de la primera piràmide egípcia, la de Zoser en Saqarah. Durant l'Imperi Nou va ser deïficat, sent adorat com el déu de la saviesa. A banda també va ser visir, metge, sacerdot o home de confiança de Djeser.

Durant aquest període

- És va urbanitzar
- Coneixien i desenvoluparen l'escriptura
- És va produir el procés de unificació del alt i el baix Egipte

El procés unificador va ser el resultat de la creació de un exercit als *nomos* que era comú per defendre's d'enemics exteriors i on els diferents caps de cada *nomos* volia prevaleixer sobre els altres, pagant-se als soldats amb els botins o de les reserves de cada una d'aquestes entitats, fent-se ne el poder qui més pagara.

Hi ha diversos possibles candidats a ser els primers unificadors

- El rei escorpí

Però hi ha altres candidats a ser els unificadors

- Per Maneton que va escriure la història egípcia per als grecs, el primer unificador va ser menes
- Troballa arqueològica assenyala com a primer rei a Narmer

Durant un temps és va tractar de trobar al vertader unificador, però hui dia s'accepta que hi hagueren moltes persones que volien ser-ho i realment fins al govern de Zoser on és pot parlar d'un Egipte organitzat plenament. Per això l'època tinita és considera com una etapa predinastica perquè la història va començar amb Zoser.

La història egípcia va començar amb el imperi antic que va començar amb la III dinastia amb Zoser i Imhotep.

LA III DINASTIA

Aquestos reis són coneguts pels complexes funeraris que construïren.

Zoser O DJESER Ciim)

Amb Neterierjhet s'inicia la III Dinastia i s'arriba a l'Imperi Antic. També se li denomina Djeser I i es pensa que seria el fill de Jhasehemui. Els progressos aconseguits per Egipte en aquest regnat seran de tal envergadura que és lícit considerar que ens vam trobar davant d'una nova etapa.

La mà dreta de Djeser serà Imhotep, qui arribarà a ser considerat com un déu en època saíta. Manetón diu d'ell

que "va inventar el procediment de la pedra tallada per a la construcció de monuments i es va dedicar també a les lletres (...) a causa del seu coneixement de la ciència mèdica està considerat pels egipcis com Esculapio".

Djeser farà de Memfis la capital de l'Estat i inicia una de les majors construccions del seu temps: la piràmide escalonada de Saqarah, amb més de 60 metres d'altura. Possiblement el rei realitzara una expedició conquistadora a Núbia a fi d'obtenir or, prenent la regió que ocupa el Nil entre Assuán i Takompo.

La seva personalitat va deixar en la ombra als seus successors. Políticament va

- Aconseguir un llarg i fructífer període de pau i prosperitat
- Va enfortir a Memfis com a capital front a Saqqara

ELS NOMARQUES

Va establir com a cap de cada *nomos* a un monarca que tenia que rendir comptes davant del rei i del seu conseller principal que seria el visir Imnethep que va ser l'encarregat d'ocupar-se dels canvis culturals atribuïts a Zoser. Aquest *nomarca* podia

- Reclutar tropes en nom del rei
- Recaptar impostos en nom del rei
- Impartir justícia en nom del rei

Era el únic responsable que tenia que respondre front al rei amb el que s'assegurava l'autocràcia perquè el *nomarca* actuava sempre baix la pena de mort.

CULTURA

Hi ha que atribuir-li 2 trets culturals fonamentals com són

- Difusió de la escriptura amb la creació d'escoles d'escrivans. L'escriptura jeroglífica requeria un procés complicat per aprendre-la. No es va alfabetitzar a la població sinó que es va crear una casta d'escrivans que eren el nucli fonamental dels funcionaris. L'adopció de l'escriptura va contribuir a consolidar un sistema polític que la difonia
- Adopció de la imposició estatal del primer calendari solar de l'història va suposar un avanç astronòmic perquè cada un dels *nomos* tenia el seu propi calendari lunar i la administració central per recaptar tributs i reclutar soldats. Primer prengueren com a data les crescudes del Nil sent anual però astronòmicament era inexacte i a partir del govern de Zoser es va prendre com a data inicial del any polític el *orto heliaco de sirio* que és una data astronòmica que tenia una periodicitat exacta que es produeix just abans de que ix el sol, és veu una estrella molt brillant que després tapa el sol que es produeix cap al 24 o 25 de juny. A partir d'això moment, els egipcis adoptaren el calendari polític més precís de l'antiguitat que permetia que cada *nomos* conservara el seu propi calendari religiós sempre que no interferira amb les decisions del rei.

LA RELIGIÓ

Religiosament

- Institucionalització del culte als morts
- Creació d'una casta sacerdotal que era l'encarregada del culte als morts

Va establir unes característiques que es mantindrien durant tota la història egípcia i que va continuar amb el

sistema del rei. Aquest és considerar el poder del rei per damunt de tots els grups sacerdotals sent el rei la persona que més prospera estava dels deus estant el funcionament del estat i de la vida quotidiana dependents d'eixa bona sort. El rei per tant el rei és considerava quasi diví i junt a la seva família eren els únics que aspiraven a la immortalitat i després de la seva mort seguien transmetent la bona sort i per això és momificaven i conservaven els seus cossos a *mastabas* on pogueren reiniciar una vida autèntica, rebent l'alè de vida de decoració funerària.

Es considera el primer que per una justificació religiosa dels seus actes va aconseguir que el seu poder fora vitalici. El rei tenia el seu origen en un cap militar que justificava el seu poder per la força.

Zoser va fer una festa anomenada *la festa de la set* que és va conservar fins el imperi nou i que la seva primera zona de actuació va ser el recinte funerari de Saqqara que és celebrava després de la mort. En aquesta festa, el individu que tenia drets sobre els seus súbdits reunia a la seva cort i els feia veure que els deus li reposaven les seves forces. Antropològicament és considera que és una transformació en ritus religiós de una antiga selecció de caps. Amb aquesta festa s'evitava que hi haguera cap altres poder no religiós que lluitara contra ell, però no va poder evitar la influència del poder religiós al executiu perquè els oracles dels deus confirmaven les decisions faraòniques i quan aquest era massa jove o vell, les decisions les prenen les castes de sacerdots.

Per manifestar fins quin punt va arribar el poder d'aquest rei sols cal dir que va ser el primer en fer per a d'ell un monument funerari. Fins llavors, els reis és soterraven momificats a *mastabas* que eren edificis quadrangulars de una sola planta que tenia al interior representacions de la vida quotidiana que és suposava que cobrarien vida al tancar-se la tomba, conservant l'eterna joventut del seu ocupant. Aquest va inventar la piràmide superposant *mastabas*, creant així la piràmide escalonada de Saqqara.

Sanajht Ciim)

Successor de Neterierjht , Sanajht va regnar també sobretot Egipte, especulant-se sobre la construcció d'una tomba en Bet-Jhallaf el que pareix poc probable. Poc més coneixem del seu regnat, una època fosca com els regnats dels seus successors Jhaba i Neferka.

Aquest sols va regnar 6 anys i per això no va poder acabar la seva piràmide que és va trobar prop de la de Djeser.

Jhaba Ciim)

A penes és coneixen dades del regnat d'aquest rei egipci, successor de Sanajht. La seva tomba es va trobar en Záwyet al costat de la de Neferka.

Tampoc va poder acabar la seva piràmide.

Neferka Ciim)

Són molt escasses les notícies que tenim del successor de Jhaba, sent un període molt mal conegut. En Záwyet el-Arayán es va trobar la seva tomba.

Hu O HUNI Ciim)

L'últim rei de la III Dinastia i successor de Neferka té el nom de Hu, conegut més tard en els documents com Huni. La traducció del seu nom és "colpejador", la qual cosa podria al·ludir a la seva política militarista, encara que no hi ha dades que avalen aquesta possibilitat.

La seva piràmide la va acabar Snefru.

LA IV DINASTIA

Sobre el 2500 i durant la IV és construïren les grans piràmides. La qüestió de les dinasties és una qüestió de memorització i d'organització del treball històric perquè moltes vegades no va haver un canvi polític amb el canvi de dinastia sinó que sols va ser un canvi matrilineal. Els reis eren polígams i la esposa principal era la que transmetia el dret successori sent aquesta esposa principal la germana o la cosina del rei. Aquest criteri de consanguinitat assegurava

- L'origen comú de un avantpassat heroic
- La herència de caràcters genètics

Quan hi havia deficiències evidents, és canviava la línia materna per designar al hereu, començant així una nova dinastia com va passar a la V.

Però també podia fer-se per un cop d'estat on és canviava de pare i mare recorrent a un origen diví. El canvi de rei no implicava que és canviava de visir ni de sistema administratiu.

Aquesta dinastia va seguir endavant en la política iniciada per Zoser, transformant per als egipcis en una època de bon temps.

Hi ha la mateixa dificultat per establir la successió de reis d'aquesta dinastia.

No eren una família diferent a la anterior dinastia perquè segons Maneton Snefru era fill de Hu.

La prosperitat va ser la tònica general però no és coneixen dades sobre els seus regnats.

És va desenvolupar molt la administració pel funcionariat reial que va afavorir el gran augment econòmic que és troba a la base de les grans obres arquitectòniques.

La existència de una classes social cada vegada més elevada és veu manifestada amb les *mastabas* que envolten les tombes reials.

REFORMA FISCAL

Va crear una reforma fiscal que en la propaganda política és va presentar com que en aquesta el rei velaria perquè els seus súbdits no patiren fam mai. Aquesta consistia en crear u tresor de les 2 parts del tresor que recaptaven els funcionaris del rei i és distribuïa en 2 meitats entre

- Tebes al Alt Nil
- Menfis al Baix Nil

Era una acumulació del gra per repartir en èpoques de fam però s'organitzava com a un impost personal obligat. Com el que s'emmagatzemava era perdidor arribava un moment que perdia el valor que suposava en esforç inútil i llavors el rei decidia que durant un any no feia falta redistribuir en tresor perquè l'estat poguera disposar d'ell, contractant camperols perquè treballaren per a d'ell a les infraestructures i pagar-los amb el blat.

Era la base econòmica de la autocràcia del rei que creava dependència permanent al mantenir al corrent ideològic de que tot Egipte havia segur atorgat pels deus al rei que permetia la petita propietat a canvi de un percentatge de la collita per protegir als més desfavorits en èpoques de fam i si s'emprava per altres fins era perquè no és donaven èpoques de fam.

El resultat d'aquesta reforma va ser

- L'ampliació de la zona de regadiu del Nil per la canalització
- Art en un contingut religiós pràctic perquè assegurava la immortalitat del rei. La religió egípcia tenia 2 principis el KA i el BA que equivalien a la consciència i al alè vital. L'aplicació pràctica d'aquest principi ideològic era inevitable perquè no admetia la abstracció perquè la immortalitat era material i sols els sacerdots de la casa dels morts eren capaços d'assegurar-la i per això els reis en el seu intent d'allunyar de qualsevol nucli civil el poder, va deixar un gran poder en un estat dins del estat en un nucli religiós format per les castes sacerdotals que s'ocupaven de la divinització i de la mort

Els reis d'aquesta dinastia amb les seves construccions funeràries pretenien arribar fins l'extrem de l'autocràcia assegurant-se ells la immortalitat amb la que volien diferenciar-se dels demés en vida i mort, conservant un culte com a transmissors de la bona sort i com a pont entre els homes i els deus, però com feren veure els sacerdots d'Osiris l'error d'aquests reis va ser prendre com a punt diferenciador el punt comú entre tots els humans.

La forma que assegurava la immortalitat eren uns poemes gravats a piràmides, textos o llibres a les piràmides parlant-se de una democratització de la religió als moments en que els textos s'escrigueren a rotlles de paper que donaren lloc als llibres dels morts. Açò va suposar un problema ideològic i amb el canvi de dinastia va canviar la justificació del poder que va passar a ser que els reis eren fills de Ra i un atemptat contra ells era un sacrilegi que representava ser una font de sort roïna general que és resolia amb el sacrifici del sacríleg.

SNEFRU Ciiim)

El fundador de la IV Dinastia va ser un rei molt actiu, participant en una campanya a Núbia, realitzant una expedició a Líbia i atacant el Sinaí, arribant a enviar dos flotes al Líban a la recerca de cedres, esclaus i ramat. La seva labor constructiva també és molt interessant, tenint encara en peu tres piràmides alçades durant el seu regnat: dos en Dashur, amb 97 i 104 metres, i una en Meidum de més de 93 metres. En la pedra de Palerm s'al·ludeix a l'edificació de cases, fortalises i temples que no han quedat en peu. Totes aquestes notícies ens fan considerar el regnat de Snefru com un moment d'esplendor, avalat per les notícies que nos l'afirmen en documents posteriors. Jheops serà el seu successor.

Com a fill de dones secundaries i per reafirmar-se és va casar amb una germanastra anomenada Heteferes que era filla de Huni amb la seva primera dona.

La seva piràmide va establir el tipus a seguir pels seus seguidors perquè el seu conjunt funerari va ser un model a seguir. Aquest complex estava format per

- Temple a la vall
- Rampa sagrada coberta
- Temple funerari
- Piràmide

Jheops Ciiim)

Jheops va succeir a Snefru continuant amb les expedicions al Sinaí del seu antecessor.

També es va interessar per l'explotació de les pedreres de diorita del desert nubi. Però Jheops ha passat a la història com el constructor de la piràmide més gran d'Egipte, aconseguint els 147 metres d'altura, i inaugurant l'excel·lent complex funerari de Gizeh. Poc més sabem del seu regnat però per aquesta magna obra deduïm que ens vam trobar davant d'un estat consolidat, dirigit per un monarca conscient de la seva autoritat.

Va dur a cap una interessant feina arquitectònica construint temples.

Didufri Ciiim)

La successió de Jheops pareix complicada, considerant-se que Didufri seria un usurpador, encara que també s'especula que fora el germà primogènit de Jhefren, però el seu regnat fora molt curt. La història de la usurpació inclou l'assassinat del seu germà major Kauab. Després de vuit anys de regnat moriria i deixaria el tron a Jhefren. Es va soterrar en Abu Roash, la qual cosa reforça l'opinió favorable a la usurpació.

JHEFREN Ciiim)

Del constructor de la segona piràmide de Gizeh, amb una altura de 143 metres a penes tenim notícies, ascendint possiblement al tron després de la mort del seu germà major Didufri. Li succeirà el seu fill Menkuare.

D'ell i pels seus 25 anys de regnat és conserven grans obres arquitectòniques, importants escultures i la esfinx de Gizéh que és un temple.

micerinos o menkuare Ciiim)

Igual que ocórrer amb son pare, Jhefren, a penes hi ha dades sobre el regnat de Menkuare, més conegut com Micerinos en les llistes de Manetón. Com els seus antecessors, Micerinos també es va construir una piràmide en Gizah, que quedaria inacabada, aconseguint els 63 metres i mig d'altura.

Shepseskaf Ciiim)

Els especialistes debaten sobre l'existència de tres reis anteriors a l'últim rei de la IV Dinastia, Shepseskaf, els noms dels quals han sigut esborrats dels monuments. Açò faria pensar que es tracta de reis il·legítims, encara que és una mera hipòtesi. Possiblement amb Shepseskaf tornaria la legitimitat a la dinastia gràcies al matrimoni amb Jhentkaus, filla de Micerino, encara que coneixem molt poques notícies del seu regnat, relacionades amb cerimònies i festivitats.

LA V DINASTIA

Va més o menys del 2480 al 2350 i és denominada la dinastia dels fills de Ra o dels fills del Sol.

Aquests configuraren definitivament el model de poder del rei amb una justificació teocràtica de l'autocràcia que és va mantenir des del 2480 fins la mort de Cleopatra al 17 aC.

Es considera que els sacerdots de Helipolis o ciutat del sol foren els primers en crear una dinastia mítica dins de la religió egípcia. A partir d'aquesta dinastia, totes les divinitats dels *nomos* quedaren baix el poder de Ra que posteriorment es va anomenar Amon-Ra, establint la punta de la piràmide jeràrquica. Aquesta elaboració mítica ofería als reis una teoria del poder que justificava el poder pel seu origen perquè els reis tenien i exercien el poder des del seu naixement com a fills de Ra sense necessitat de cap assessorament perquè el origen diví del seu poder els facilitava el coneixement de la realitat. Aquest aspecte fou el que més va molestar als *nomarques* perquè impedia per complet el pes polític de l'aristocràcia militar o cortesana.

La única diferència a nivell artístic va ser que començaren a tenir més importància els temples perquè els rituals religiosos adquiriren més importància política sent la seva assistència obligatòria, provocant que en el temps naixera una religió estatal front a una religió privada fet que va provocar problemes polítics.

Es va desenvolupar entre el 2480 i el 2350 i és sap per les informacions que donen

- Papir de Torí

- Pedra de Palerm
- Llista de Maneton

Però entre les 2 últimes hi ha grans diferències respecte a la cronologia.

Userkaf Ciiim)

Userkaf és fill de Shepseskaf i Jhentkaus, filla de Micerino, era net de Didufri per la qual cosa és una successió legítima en el primer rei de la V Dinastia. El canvi més prompte obeiria a l'evolució política manifestada per l'auge del clergat d'Heliópolis, imposant la teologia de Ra durant segle i mig, encara que no amb caràcter exclusiu. El fi d'aquesta imposició seria debilitar l'autoritat real al reconèixer el rei la seva dependència amb relació a un déu, perdent així el grau d'igualtat davant dels déus que li caracteritzava.

En aquesta dinastia s'abandonaren els enterraments de Gizeh per a tornar a Saqqarah, on Userkaf alçà una piràmide de pitjor qualitat que la Gran Piràmide de Jheops o la que es va realitzar per a Jhefren. No construïren grans piràmides sinó que preferiren construir temples al deu solar al aire lliure sent el més famós el de neuserre.

La política exterior s'encaminarà al llançament de successives de campanyes dirigides a l'est, política que continuaran els seus successors.

sahure Ciiim)

Pareix que Sahure era el germà menor d'Userkaf, succeint-li en el tron a la seva mort. Fill de Shepseskaf i Jhentkaus, va construir el seu temple funerari en Abusir on hi han referències a les empreses més importants del regnat: campanyes a la costa de Somàlia per aconseguir or, encens, mirra, marfil o banús entre altres productes exòtics i expedicions al Sinaí, a Líbia i al Líban. La seva generositat en la concessió de terres als governadors s'entén com un pas més en l'augment del poder dels funcionaris cortesans i les aristocràcies locals.

Unas Ciiim)

L'últim rei de la V Dinastia va construir un complex funerari en Saqqarah, sent la seva piràmide la primera en la que es conserva literatura religiosa. Va continuar la política exterior dels seus antecessors dirigida cap a l'est, mantenint estretes relacions amb Biblos i Núbia. Estes dades ens porten a considerar com que el regnat d'Unes resulta prou reeixit.

LA VI DINASTIA

La resistència dels *nomarques* a perdre les seves parcel·les de poder i la lentitud de comunicacions i una sèrie de reis dèbils dugueren a que en la Vi dinastia hi haguera una dispersió del poder que fins llavors havia estat centralitzat amb la existència de 2 realitats

- La realitat de la cort limitada a Tebes i Menfis
- La realitat del camp que poc a poc anava vivint al marge del poder fins al extrem de reconèixer més l'autoritat dels *nomarca* que ladel rei.

Per això quan al 2200 le única descendent dinastia fora Nitocris, se li va permetre assumir el poder reial però com no podia tenir les atribucions del deu de la guerra no va poder reclutar tropes cosa que si que feren els *nomarques*, morint ella en un accident iniciant-se així el període intermedi on lluitaren els diferents *nomarques* per veure qui és feia amb el poder, durant segle i mig aquesta disputa mentre patiren nombroses incursions dels nòmades del desert.

Culturalment, la principal troballa va ser la escriptura que per el peculiar sistema polític i religiós egipci, va adquirir forma en vers i prosa històrica amb

- Les cròniques dels reis
- Comptes
- Proverbis
- Tractats matemàtics, geomètrics, estètics i arquitectònics i mèdics que incloïen la confecció de remeis naturals, sortilegis i interpretacions de somnis
- Comptes per xiquets

A les mòmies se les embolicava en papirs, estenet-se la momificació a tots els nivells de la població, embolicant-se les més barates en papirs escrits que permeten que actualment siga possible recuperar textos d'època del reia i hel·lenística com la comèdia de Meandro.

Durant aquesta és va anar desmoronant el poder centralitzat, fent que acabara aquest imperi.

teti Ciiim)

Pareix que el trànsit entre la V Dinastia, amb Unes com a últim representant, i la encapçalada per Sehetepuati Teti es va produir sense complicacions ni enfrontaments. Esta dada ve avalat per la continuïtat del funcionari d'Unes en època de Teti. No poseïm moltes dades del seu regnat, tenint coneixement de la concessió d'exempcions tributàries als sacerdots del temple d'Abidós, la qual cosa indica l'enfortiment del clergat en aquestos anys. La construcció de piràmides en aquesta època recorda als reis de la IV Dinastia –Jheops, Jhefren o Micerino– mentre que per les relacions comercials amb Biblos, Núbia i Somàlia es relaciona amb Sahure.

Maneton indica que Teti va morir assassinat, sent succeït per Usirkare.

La seva esposa era la filla de Unas.

Usirkare Ciiim)

El regnat d'Usirkare va haver de ser molt breu, ja que algunes inscripcions contemporànies no li citen, situant a Pepi I després de Teti. Alguns experts apunten que es tracta d'un usurpador que va assassinar a Teti, regnant de manera simultanea ja a Pepi. Poc més coneixem d'aquest rei.

Pot ser que fora un regent durant la minoria d'edat del seu fill primogènit Teti.

Pepi I Ciiim)

El rei Teti pareix que tenia dos manilles, Jhuit i Iput. D'aquesta última naixeria el seu descendent, Pepi I que possiblement va vèncer l'usurpador Usirkare per a recuperar el tron legítimament. El seu regnat serà llarg, uns 50 anys, caracteritzat per la febre constructiva tradicional en els reis. També vam trobar expedicions a Siriana i Núbia, enteses com a accions de defensa, sense oblidar les intrigues existents en palau de què van eixir reforçats els governadors locals a aconseguint augmentar les seves exempcions fiscals. El seu matrimoni amb dos de les filles d'una influent figura d'Abidós cridat Jhui li van permetre mantenir en la família la doble corona al naixer els seus successors Merenre i Pepi II.

Merenre I Ciiim)

El regnat del primer fill de Pepi I, Merenre, va ser molt curt, durant uns 6 anys. Els oracles anunciaven que es tractaria d'un regnat gloriós, suposant un fort cop per al seu poble la primerenca mort del jove rei. Sí que

va tenir temps de portar a terme una expedició a terres nubies, on va rebre l'homenatge dels seus caps, així com de realitzar una campanya dirigida als deserts líbics que es trobaven en guerra, pacificant el territori i aconseguint un interessant botí. Li va succeir el seu germà Pepi II.

Durant el seu regnat va anar deixant pas a una oligarquia que és suportava en una noblesa territorial cada vegada més perillosa assentada sobre els *nomos* que fins llavors havien seguit existint com a districtes administratius amb entitat religiosa.

Pepi II Ciiim)

Pepi II ostenta el rècord de temps assegut en el tron d'Egipte amb 94 anys. El seu regnat va durar 94 anys ja que va succeir al seu germà Merenre amb sis anys. Les relacions exteriors continuen en aquesta època encaminades a progressar cap a l'Àfrica central, en la zona de Núbia, al mateix temps que les expedicions a Somàlia i el Sinaí es vine incrementades. Però el més significatiu serà el procés de deterioració en l'estat que s'inicia en aquestos moments, provocat per l'obtenció de privilegis excessius per part dels governadors i l'aristocràcia local, al mateix temps que creixen les intrigues palatines. Els governadors, cridats nomarques en el seu temps, aconseguiren que el càrrec fora hereditari, per la qual cosa el seu nomenament escapa de les mans de la monarquia. Alguns nomarques van arribar a constituir xicotetes talls i es van considerar com a petits reis. La decadència que es viu en els últims anys de regnat fa que els especialistes consideren a Pepi II com el culpable del final de l'Imperi Antic i l'adveniment del I Període Intermedi.

Dels seus descendents sols va quedar viu Menenre II

Merenre II Ciiim)

Successor de Pepi II del que a penes tenim notícies, més enllà de ser membre de la VI Dinastia perquè sols va regnar un any.

Nitocris Ciiim)

La VI Dinastia finalitza amb una reina de nom Nitocris de la que a penes tenim informació sobre el seu regnat. És de imaginar que la decadència que es va viure al final del regnat de Pepi II continuara amb els seus hereus Merenre i Nitocris.

4. I PERÍODE INTERMEDI

Entre el 2200 i el 2040 és succeïren entre la VII i la X dinastia i part de la XI.

Rep eixe nom perquè és troba entre 2 períodes de fort totalitarisme.

DINASTIES VII I VIII

Les dinasties VII i VIII tenien com a centre de poder Menfis.

Una sèrie de conflictes i descontents socials junt amb invasions de tribus beduines feren que s'independitzaren moltes ciutats riques del delta.

DINASTIES IX I X

Amb les dinasties IX i X viviren una etapa difícil on els prínceps d'Heracleopolis intentaren aglutinar el control del baix Egipte, configurant-se dos nuclis de força

- Tebes al nord
- Heracleopolis al sud

A aquestos nuclis anirien unint-se els *nomos* que s'independitzaren durant les 2 dinasties anteriors.

DINASTIA IX

NEFERKARE (2130–2120)

Desconeixem perquè es produïx el canvi de la IX a la X Dinastia ja que pareix que tots els monarques els noms dels quals han quedat pertanyen a la mateixa família. Ben és cert que aquestos anys del Primer Període Intermedi (2.300–2065 a C.) són molt foscos per l'absència de dades significatives. Neferkare pertany a les dinasties heracleopolitanas, igual que Jheti I o Jheti III, que van compartir el poder en el país egipci amb la dinastia tebana formada entorn d'Antef. Esta dualitat dinàstica ens informa de l'existència d'una profunda divisió a Egipte, producte de la situació feudal existent. Els diversos *nomos* i els seus governadors van adquirir cada vegada més poder des del regnat de Pepi II, aconseguint un grau d'autonomia que arranca el poder monàrquic. Neferkare, com els altres membres de la seva dinastia, estableixen la capital en Heracleópolis, ciutat de l'Alt Egipte però pròxima al Delta, per la qual cosa els *nomarques* de la zona sud del país romanen independents.

En aquesta línia vam trobar l'enfrontament entre Neferkare i Jhui, el *nomarca* d'Edfu, aliat de Tebes. En la tomba d'un cert Anjhitifi se'ns narra la campanya que es va realitzar per a eliminar el *nomarca* d'Edfu. Anjhitifi, en nom de Neferkare, va realitzar l'operació de manera reeixida, avançant cap a terres de Tebes. La guerra va ser interrompuda per una hambruna que va devastar l'Alt Egipte. En aquest punt es talla la narració. Poques més dades tenim del regnat de Neferkare, possiblement mort després d'aquestos fets. El seu successor serà Jheti III.

DINASTIA X

JHETI III (H.2200)

Jheti va decidir proclamar-se rei de l'Alt i Davall Egipte cap al 2220 a C. considerant que la seva direcció del gran *nomo* d'Heracleópolis li permetia aconseguir tal distinció. Amb Jheti s'inicia la IX Dinastia i finalitza la fosca Dinastia menfita. No obstant, la proclamació de Jheti no significava que Egipte estiguera unificat, ja que ens vam trobar amb tres grans espais: el Delta, en poder dels asiàtics; la zona mitja, en mans de Jheti i l'Alt Egipte, controlat pels *nomarques* de Tebes.

Manetón considera a Jheti com un dels més cruels tirans d'Egipte, sent escassos les dades sobre el seu regnat. Es dedueix d'alguns documents que Jheti es va proposar alliberar la zona del Delta dels atacs asiàtics, al mateix temps que va intentar recuperar l'autoritat real. Les relacions amb els *nomarques* de Tebes van ser prou estretes, reconeixent en Jheti a un sobirà feudal. Possiblement els successors del monarca van continuar amb aquesta política.

DINASTIA XI

Els últims 20 anys d'aquesta dinastia és considera que formen part del imperi mitjà sent contemporanea a la dinastia X d'Heracleopolis que va reunificar el sud egipci eliminant als components de la dinastia paral·lela sent lluites aferrissades . molts *nomos* s'aglutinaren al voltant dels 2 nuclis de poder per conservar la seva independència, tenint els que és mantingueren neutrals molta més llibertat junt amb al manteniment dels seus drets locals.

Els textos fan referència a guerres civils on participaren mercenaris estrangers principalment nubis que

suportaven als ciutadans.

Amb la reunificació durant aquesta dinastia és posaren les bases del imperi mitjà, sent controlats a la força nubis, libis i asiàtics venint la recuperació econòmica de la reunificació.

A partir de Mentuotep I va començar l'imperi mitjà.

ANTEF I (2120–2070)

El fundador de la XI Dinastia, també denominada Dinastia Tebana, va aconseguir agrupar entorn de la seva persona a tots els nomarques del sud, a través de la diplomàcia i de la força. Immediatament després es va proclamar rei i va governar sobretot l'Alt Egipte, establint el seu capital a Tebes. Antef I s'enfrontarà d'aquesta manera amb el monarca heracleopolitano Neferkare, obrint-se una bretxa profunda per la separació d'Egipte en dos grans nuclis dirigits per aquests dos sobirans. Les relacions entre aquests dos territoris entraran en un període de calma, trencada per puntuals conflictes fronterers que provocaran una verdadera guerra de què tenim constància per les inscripcions trobades en la tomba d'Anjhtifi, aliat de Neferkare. Anjhtifi va lluitar contra Antef, eixint victoriós en un primer moment. Les lluites pareixen interrompre's per una greu hambruna que afecta a l'Alt Egipte.

En la seva continuació pareix Antef el vencedor, morint poc després. Antef II li succeirà.

ANTEF II (2120–2070)

Successor d'Antef I, la labor d'Antef II serà fonamental per a acabar amb les dinasties heracleopolitanes i aconseguir la unificació del país. Inicialment, les relacions amb Heracleópolis i el seu rei Jheti III van ser prou fluides, però Antef prompte atacarà i prendrà el nomo tineta. Des d'eixe moment Antef es prepara per a la lluita a fi d'avançar cap al nord. Presa el nomo d'Afrodítópolis, encara que prompte va ser recuperat pel nou rei d'Heracleópolis, Merikare. La situació en la frontera es tornaria indecisa durant un temps fins que Antef va posar les bases de l'ofensiva definitiva que finalitzarà Mentuhotep I.

ANTEF III (2070–2061)

Antef III succeïx a Antef II en el tron de Tebes. El seu regnat és molt poc conegut, encara que vam imaginar que continuaria amb la labor unificadora del seu antecessor, asseient les bases per a la unificació definitiva que va tenir lloc amb Mentuhotep I.

MERIJHARE (2070–2050)

Fill i successor de Jheti III, Merijhare completaria la labor desenrotllada per son pare en el Delta i es va enfrontar als monarques de Tebes, ansiosos aquests per ampliar els seus territoris. Les lluites primer es van decantar del costat tebano al prendre dos nomos en el seu poder per a contraatacar després els d'Heracleópolis i recuperar els territoris perduts. L'exèrcit de Tebes, dirigit pel seu nomarca Antef III, aconseguix la victòria definitiva per al sud arribant a prendre el nomo d'Hermópolis. La dinastia heracleopolitana estava donant les seves últimes cuades.

SOCIETAT

La vida sedentària i agrícola va provocar un fort sentiment de drets territorials que va dur a la creació del estat com a organisme rector.

Tot el edifici social egipci descansava sobre el rei que pel seu caràcter de deu vivent va dur a una monarquia teocràtica. Aquesta forta concentració de poder va anar cristal·litzant als períodes anteriors a la reunificació

suportant-se sobre un entramat ideològic.

Després del gran poder que tingueren els reis de la IV dinastia, no era prou que el rei fora una encarnació de un simple rei dinàstic de la vall perquè era necessari donar-li una forta base a la monarquia i és va fer considerant al rei com a fill teològic de Ra i per tant hereter legítim del tron.

L'art és una bona mostra del poder teològic que va arregar a la societat egípcia al voltant de un líder polític i espiritual, sent tal vegada la més representativa l'estàtua de Jhefren al Caire.

Però una sèrie de forces amenaçaven eixe poder absolut. A finals de la VI dinastia és va produir una atomització de la teocràcia, la reialesa va tenir que amollar-se a la nova situació transformant-se profundament que és va a un text anomenat *les ensenyances per al rei Merikare* on

- El rei és considerat sobretot amb un aspecte humà a les dinasties heracleopolitanes
- És son pare el que li dona consells al fill com a successor
- Governar s'aprenia com una tècnica més
- La experiència dels fets passats és transmet per evitar que és repeteixen
- L'ordre i la veritat és troben a la base de totes les ensenyances

ECONOMIA

En 1500 anys la societat egípcia va passar de ser caçadora i recol·lectora de grans silvestres a formar part de un estat monàrquic centralitzat per les facilitats oferia permeteren una ràpida domesticació d'animals i plantes.

La ramaderia i l'agricultura constituïren a partir de llavors la base de l'economia d'ela vall. Les dinasties tinites introduïren una xarxa de funcionaries que

- Controlaven la producció de cereals i la riquesa ramadera dels súbdits. Els cancellers feien cada 2 anys censos de la ramaderia, els bens mobles i immobles, pagant un tribut en espècia que anava al tresor. S'emmagatzemava en graner en una estricta vigilància sent l'encarregada la monarquia de donar les llavors en anys de collita roïna
- Ajudaven a mantenir els canals. El *adj-mer* pareix que tenia aquesta feina i se'l va identificar prompte amb el cap de la província o *nomarca*

És conreava

- Extensivament és conreava espelta, lli, mill i ordi
- Vinya
- Petis horts és conreaven cebes, cogombres, alls, ensalada i porros que exigien l'ús del *shadoof* o de petits embassaments d'aigua.

Jurídicament, la terra era propietat del rei però durant la III i la IV dinastia hi ha notícies de

- Actes de venda de propietats
- Repartiments d'herències entre els fills
- Alienacions de terreny a voluntat del propietari
- Etc.

A l'alt Egipte la propietat na possava de les 100 hectàrees, tenint el rei amples possessions que arrendava o cediam als funcionaris junt al seu càrrec que normalment eren terres del desert ben regades, però també la cedia temples o particulars.

A la ciutat la indústria incipient privada s'unia al comerç que era estatal.

La ramaderia incloïa

- Bòvids
- Ovins
- Domèsticació d'antílops
- Aus com ànecs, oques, grulles i pelicans domesticats

Les grans praderes naturals properes al riu i mal drenades eren terrenys per una ramaderia extensiva allí on no era zona de regadiu.

Al imperi antic hi ha notícies que diuen que és donaca menjar excessiu als animals pels santuaris i per al rei.

S'usava al burro per treballar el camp perquè era un animal de carrega per operacions de sembra, transport de la miesa i en la batuda. El cavall va aparèixer molt més tard i el dromedari molt més després.

La casera al desert o a les maresmes és troba molt representada a la iconografia fent-se casera de

- Hipopòtams
- Animals salvatges
- Aus
- Petits animals

La pesca era la besa de l'alimentació que és feia en barques de material vegetal entrellaçades amb canyes amb hams, arpons i xarxes anomenades *nases*.

La introducció del coure al predinàstic primitiu indica relacions amb Mesopotàmia.

El comerç a petita escala era reduït i sempre baix la forma del canvi amb notícies de venda de immobles usant el or com a patró o *shats* d'or, fent-se en aquesta unitat també els tributs a la V dinastia, però no vol dir que existira una verdadera moneda.

CULTURA

ESCRITURA

S'ha repetit fins la extenuació que la base de la cultura visual egípcia era el manteniment de una estètica comuna. Però hi ha que matissar-la perquè és cert que existia un tipus ideal basat a una estètica específica i immutable. Aquest és veu entre altres llocs als jeroglífics. Als primers són dibuixos d'objectes que és feien seguint uns canons però eixes formes rígides no eren útils per la vida pública anant cap a la escriptura hieràtica format per traçats simples que s'unien formant grups. La escriptura hieràtica va anar variant molt als temps.

Els escrivans eren funcionaris i socialment ben conceptuats.

En general, el caràcter de la escriptura jeroglífica respon a esquemes de relleus, pintures i altres manifestacions artístiques. És feia en un esquema lineal subdividit en raies horitzontals on s'insertaven les figures on podien incloure's indicadors d'espais, anant la temporal en ordenació vertical. En aquesta tipus d'escriptura on el text i la imatge és fonien en un mateix canal de comunicació però aquest equilibri és va anar modificant als imperis mitjà i nou en favor de la imatge.

Les figures tenen el mateix sistema de representacions a través d'un perfil característic en algunes figures frontals. A partir del imperi mitjà la figura humana és va incloure en un canon quadriculat que tenia com a base el puny tancat, sent l'alçada de un humà 19 quadres és conserven models que s'acoplaven proporcionalment al espai.

ARQUITECTURA

L'arquitectura és divideix en

- Oficial en temples, enterraments i palaus feta tota en pedra i era bàsicament adintellada i massiva, la *mastaba* i la piràmide és desenvoluparen al seu nivell màxim a la IV dinastia. Les grans piràmides estaven unides a temples anèxes i petits temples a la vall apegats al riu sent una rampa coberta la que unia els 2 temples. Els temples de la dinastia són temples solars, oberts i enfocats a la connexió amb la divinitat que els presidia per l'obelisc
- Privada

RELIGIÓ

És molt complexa en 2 tipus de religió

- Local on cada *nomu* tenia un deu principal. normalment amb la seva parella i els seus deus secundaris
- Universal que era la religió funerària on durant tota la història és repetiren els mateixos deus i ritus funeraris. El mort vivia baix de terra baix les ordres de Osiris que acompanyava al deu solar mentre anava pel cel. Per que la vida d'ultratomba fora possible el mort tenia que tenir un suport material, d'ahí ve la obsessió de conservar el cos i el desenvolupament de les tècniques d'embalsament i momificació. Per substituir el cos en cas de ser destruït, ho farien les estàtues posades a la tomba. Les primitives tombes eren simples fosses ovalades però cada vegada és va anar complicant més la infraestructura funerària entre les classes més altes fins arribar a les piràmides.

Les cosmologies sorgiren a ciutats com Heliopolis on el poder dels deus era molt fort, però també a Hermopolis i Menfis. Aquestes explicaven la creació per l'aparició de deus creadors que donaren origen a les parelles divines que representaven a les forces de la natura.

El culte als animals pareix tenir un caràcter molt més popular. Alguns deus eren

- Horus era el deu falcó que eren el deu celest que canviava el seu nom depenent del lloc
- Apis era el bou símbol de la fecunditat i la força
- Osiris era el deu de la terra, la vegetació i la mort

Altres deus foren

- Ra és un deu sincrètic des del imperi antic
- Ptah era el patró dels artistes i artesans representat per una mòmia
- Toth era el deu de la sabiduria representat pel cap de un ibis
- La deessa Hathor que és va estendre com a deessa vaca
- Isis era la esposa d'Osiris originaria com ell del delta

UNITAT 3: SEMITES I INDOEUROPEUS: ELS NOUS REGNES D'ANATOLIA I MESOPOTAMIA DES DE LES PRIMERES INVASIONS FINS MITJANS DEL SEGON MILENI

1. INTRODUCCIÓ

A MESOPOTAMIA: BABILÒNIC ANTIC

Mesopotàmia al 2300 rep el nom aquest període de babilònic antic o paleobabilònic que s'exten des de la caiguda de la III dinastia de Ur fins que al 1594 el rei hitita Mursil I va dur a cap una campanya contra Babilònia, destronant a la I dinastia i afavorint l'accés al poder dels casites. Però aquest nom també s'usa com una definició lingüística per designar la evolució de l'antiga llengua acàdia. Aquesta transformació al territori d'Assur va fer que el acadi és va convertir en l'assiri antic per analogia amb el babilònic.

Durant aquestes dates a aquesta zona és va veure afectada per les invasions en diverses onades a partir del 2300 des d'Anatòlia on intervingueren pobles nòmades que tenien en comú

- Una aristocràcia militar que vivia de la guerra
- Ser analfabets i per això el únic que és sap és que saquejaren l'orient pròxim i Egipte durant segle o segle i mig i que quan s'assentaren foren absorbits per la civilització mesopotàmica

PRIMERA FASE

La situació política és va caracteritzar per la existència de múltiples regnes locals en evolució cap a la formació de grans nuclis polítics sent el seu màxim exponent Hammurabi.

SEGONA FASE

Hi ha més fonts per estudiar-la, sent possible la visió global on és veu la transició cap un tipus d'estat on l'economia privada, incloent la propietat de les terres i l'acumulació de capitals que generaren una societat on coexistien

- Nous propietaris particulars
- Palau amb els funcionaris
- Administració econòmica pròpia

El temple va quedar majoritàriament reduït a funcions religioses.

El sobirà amb els amorrites va perdre el seu caràcter diví però és mantingueren els himnes al rei com un reflex de l'antiga literatura sumèria.

ORÍGENS DELS NÒMADES

Els nòmades tenien 2 orígens i això és sap perquè quan adoptaren la escriptura cuneïforme, escriviren de 2 maneres

- Llengua semita procedents de la península aràbiga sempre estaven vigilant a la vora del desert i invadiren violentament Síria i Palestina arribant a Egipte al 2200. Shar-kali-sharri ja és va tenir que enfrontar contra amorrites o martu que provocaren fam i ajudaren a la caiguda de la III dinastia de Ur junt amb els elemites i la gent del Zagros.
- Llengua indoeuropea procedents de un moviment migratori iniciat a l'Àsia oriental amb una data anterior al 2300 però indeterminada que va acabar amb l'arribada dels sarmates durant el 2300

A L'ÀSIA MENOR

Àsia Menor també és va veure afectada per saquejos que deixaren quasi deserta la planura de Konya durant 3 segles.

LES REGIONS NO AFECTADES

Les regions que no és begueren afectades com Capadocia reberen fortes influències culturals derivades de les invasions protagonitzades pels luvites. Les tauletes capadocies al igual que les invasions dels luvites donen notícies de que prop del 2200 els nesites s'assentaren a l'est d'Anatolia. Aquestes tauletes són documents econòmics i jurídics dels mercaders assiris que comerciaren ací durant el segle XIX.

RESULTATS DELS NÒMADES

El resultat fou la transformació del mapa polític mesopotàmic amb 3 focus polítics: assíria, babilonia i els hitites que assimilaren les ideologies aristocràtiques dels nòmades i inclogueren el dret de conquesta com a base de la justificació del bens com a forma de relacions exteriors, cosa que va iniciar la etapa dels grans imperis i les deportacions, fent desaparèixer les antigues confederacions pacífiques de les ciutats.

La desaparició del dret internacional acordat i l'aparició del dret de conquesta dugueren a una etapa de guerres.

ELS NÒMADES

AMORRITES

Te el mateix significat que *martu* perquè els 2 signifiquen gent del oest.

Eren semites de llengua propera al canneanu procedents de les regions desèrtiques entre l'Eufrates mitjà i el mediterrani.

Ocuparen Síria, Palestina i gran part de Mesopotamia, acabant amb la III dinastia de Ur i instal·lant-se com a grups dominants en ciutats amb dinasties pròpies com

- Larsa
- Assur
- Mari
- Babilonia que va tenir com a 6 membre d'eixa I dinastia a Hammurabi
- Etc.

HURRITES

Poble de llengua aglutinant del sud del Caucas.

Des del 2300 s'extingueren pel nord de Síria i l'alta Mesopotamia on fundaren 19 petits principats entre els segles XIX i XVIII.

Poc després del 1600, és fusionaren aquestos principats en una confederació que va donar lloc a Mitanni que és va caracteritzar per

- Una ampla base popular hurrita
- Minoria dominant indoeuropea

Aquestos fets demostren la complexitat dels moviments migratoris i les seves implicacions.

PALAITES, LUVITES I NESITES

Tribus indoeuropees assentades a l'Àsia menor en diverses onades. Penetraren per l'oest cap al 2300 i al voltant del 2000 arribaren els nesites des del Caucas.

La presència palaita és detecta amb la existència de textos escrits en la llengua palaita a la biblioteca de Hatussas on també hi ha textos luvites i nesites. Aquesta gent indoeuropea va fundar diversos assentaments a anàtolia i s'imposaren al indígenes hattis que són els protohitites.

A mitjans del segle XVIII els nesites s'establiren com una aristocràcia superior entre la resta de població indoeuropea, creant les bases del imperi hitita.

LA HERÈNCIA SUMÈRIA

ISIN

Quan va caure la III dinastia de Ur és perderen els territoris del nord i del sud, reprenent alguns monarques d'aquelles terres el nom de *rei de les quatre regions* però va ser Ishbi-erra de Isin qui és va constituir com a hereu de Ur.

Ishbi-erra

Ishbi-erra va aconseguir restaurar la normalitat a les relacions comercials i evitar els atacs armats.

Durant més de 50 anys, va aparentar Isin continuar amb l'obra política de Ur perquè va restaurar la ciutat destruïda i inclòs va afavorir el desenvolupament de les tradicions culturals sumero-acàdies i la seva producció literària per

- Himnes dedicats als deus i reis foren compostats
- Escoles d'escriuans copiaven nombroses obres literàries.

Ishmegagan

Baix el regnat del quart rei, anomenat Ishmegagan a paregueren els primers símptomes de debilitat com foren la derrota davant de les portes de Jish i el castic aplicat a Nippur pels nòmades amorrites fets que marcaren la fragmentació de Babilònia en múltiples estats.

Va prendre mesures per reduir els problemes socials perquè va saldar el tribut a Nippur i va alliberar del servei militar als que estaven obligats a canvi de una prestació en treball personal als temples dels deus de la ciutat. Aquestes mesures no és coneixien des dels temps de Urukagina de Lagash.

LIPIT-ISHTAR

Va ser l'últim rei de la dinastia.

Les mesures jurídiques que va prendre com el codi de Lipit-Ishtar van tenir molt més impacte social que les de Ishmegagan, sent copiat el seu *corpus* copiat molt a menut a les escoles d'escriuans, convertint-se en literatura en el sentit estricte.

El final va venir quan algunes ciutats del sud escaparen del seu control com Lagash i Larsa. El poder creixent de la última i les incursions assíries el debilitaren de tal forma que no va poder mantenir la cohesió als seus territoris. De la seva descomposició sorgiren nombrosos estats independents amb dinasties amorrites.

LA HEGEMONIA DE LARSA

La expansió del rei Gungunum pel vall de Diyala i la conquesta d'Elam començaren el procés hegemònic que poc després és va fer en el control de Ur adoptant el nom prestigiós de *rei de Sumer i Akkad*, afegint a aquesta conquesta els beneficis del comerç amb el golf pèrsic.

És pot destacar el canvi al procés del intercanvi comercial.

Les mercaderies riques com les pedres precioses, els metalls nobles i el ivori en època de Ur eren exportades directament des del estat eren un producte en el que comerciaven persones privades que adelantaven les mercaderies i el metall pel pagament de les importacions, establint per endavant el percentatge del benefici en els operacions, repercutint en els mercaders la possible pèrdua. El estat participava dels beneficis del comerç per impostos.

L'agricultura fou un focus d'atenció permanent , sent el propi encarregat de supervisar–ho el rei

- La construcció de dics i canals
- Fortificació dels nuclis urbans

En aquest últim període és va produir un canvi lingüístic i ortogràfic semític que va dur a la antiga llengua acadia a cedir al prebabilònic o babilònic antic. Baix el regnat de Rim–sin últim rei de Larsa va caure Isin sobre el seu poder, atemps que és desmembrava políticament tots el territori sumero–acadi afavorint al poder expansionista babilònic. Però na va poder resistir front Hammurabi i Babilonia va acabar amb el poder hegemònic de Larsa, fent–se en el controls dels seus territoris.

2. ELS ASSIRIS

ELS INICIS D'ASSUR

ELS ASSIRIS A CAPADOCIA

Des del 3000 a la meseta d'anatomia és va expandir la cultura del bronze antic que va ser violenta com demostren les fortificacions aparegudes a tot el territori que vingueren acompanyades de una millora al nivell de vida per que la metal·lúrgia era una font de riquesa. Àsia menor és va convertir en el principal centre de distribució de metalls de tot l'orient pròxim perquè exportava cap a

- Mar Egeu
- Síria
- Mesopotamia

Alguns principats incipients arribaren a un nivell per les relacions econòmiques com demostren les tombes de Alaca Hüyük on hi ha riquíssims objectes de

- Or
- Argent
- Ferro
- Bronze
- Coure

La cultura derivada d'aquest període i les seves influències s'estengueren per Cilícia cap a Síria i Palestina, però el procés és va alterar al 2300 per les invasions suposadament de luvites que diagonalment creuaren Àsia menor des de la Troade fins a Capadocia destruint tot el que trobaven al seu pas i arribant fins Síria i Biblos. Després d'aquestos fets la planura de Konya va quedar quasi deshabitada durant 3 segles on al 2200 sorgiren noves formes de culturals a la regió de Kültepe, però no pararen els moviments desestabilitzadors. Aquesta

informació surt de les taules capadocies que componen els arxius dels mercaders assiris durant el segle XIX atrets per al riquesa dels metalls i afavorits per la situació política a Anatolia.

Al 2300 eren un poble de comerciants que parlaven una llengua semita, que vivien a Capadocia i tenien com a capital Assur que s'identificava en la seva divinitat principal. Eren exclusivament comerciants organitzats al voltant de un moll o *karum* que definia el mercat físic i els seus edificis oficials. La oficina central actuava com a

- Centre de importació i exportació
- Banc
- Cambra de comerç i compensació

El cap principal prenia el seu nom que eren cap locals que depenien del *karum* de Kanish òrganitzativament i jeràrquicament sent a la vegada subordinat a les autoritats d'Assur especialment dels

- Magistrats epònims que tenien el poder executiu junt al rei. Destaca el seu paper actiu al comerç tant que feia difícil de delimitació entre les finances públiques i les privades al igual que ocorreix amb la figura del rei que s'identifica millor amb un poderós mercader que amb un rei tradicional. El magistrat epònim s'encarregava de
 - Adelantar capitals
 - Fixar els preus i les taxes dels interessos
 - Controlar les exportacions i les caravanes
- L'assemblea d'ancians de possible actuació legislativa i judicial

Aquest personatge era el qui

- Representava els interessos del mercat
- Controlava els intercanvis

El comerç seu és caracteritzava per una doble corrent el flux de intercanvi perquè exportaven teles i estany cap a Capadocia i d'allí retornaven com or i argent que rebien pel pagament de les exportacions. Però també controlaven el comerç del coure des dels jaciments de l'Àsia menor i obtenien beneficis importants de la fabricació del bronze. Els preus de venda del coure és duplicaven respecte del de la compra i a pesar de que la fiscalitat estatal devia de participar en 40 % de les vendes, be com a la rendibilitat que obtenia el comerciant o com a impost que anava a parar al tresor d'Assur, l'estat assiri tenia una florent i sanejada hisenda que li donava ventajes internacionals.

Adoptaren la escriptura cuneïforme al voltant del 2000. les tauletes capadocies eren els taules de fang que és troben des del 2000 fins al 1830 quan Shamsi Adad I que era un individu a la vegada assiri i amorreu va introduir la ideologia la l'aristocràcia militar, creant el primer imperi assiri.

A través d'aquestes és sap que foren els primers en tenir relacions pacífiques amb tots els seus veïns aconseguint un període de prosperitat inclòs després de les invasions.

Però és transformaren en els individus que controlaven el comerç de Mesopotàmia coincidint en la etapa en que s'admetien els metalls com a patró de valor, sent la primera vegada en que és va poder atresorar mobles, immobles, esclaus i animals.

La seva prosperitat va durar un segle. La destrucció de Kanish va fer evidents els canvis polítics a l'Àsia menor, marcant el canvi dels establiments assiris però a pesar de que començaren de nou l'activitat en

condicions precàries, poc després desaparegueren definitivament.

EL PERÍODE DE SHAMSI ADAD I (1814–1782)

És va fer en el poder al 1814 aquest príncep amorrita fins al 1782 prometent als assiris una pau interior que els permetera un enriquiment constant, però a canvi d'acceptar una òragnització militar que permetera defendre les fronteres però aquest sistema incloïa

- Pagar tributs per pagar als soldats
- Unificació jurídica total en un sistema civil i penal únic. En eixe fi va substituir un dels sistemes de participació per un sistema autocràtic. En sistema participatiu assiri estava el compost per un consell d'ancians i magistrats. El pas de un sistema a l'altre va ser que passaren a ser l'estat el consell d'ancians i els magistrats que tenia un rei autocràtic que designava als seus propis consellers per la funció i el temps que considerara necessari per un sistema autocràtic que concentrava el poder en un personatge i els seus representants. Però aquest sistema sols va durar durant el govern d'aquest personatge perquè després els assiris patiren atacs per la cobdícia dels seus veïns que tenien com a mitjà per mantenir la pau al interior era la millor política defensiva era l'atac constant

És sentia successor dels reis d'Akkad perquè

- Amb ell va adquirir uns trets culturals específicament sumeris
- Domini militar de Mesopotàmia i Elam
- Expedicions cap al Líban

Va òragnitzar el primer imperi assiri sobre 2 aspectes bàsics

- Administració civil va dividir el territori dirigit per un governador assistit per funcionaris. El rei des de l'administració central controlava les mesures preses a l'àmbit local manejant-se a sovint per tot el territori
- Control militar perquè les guarnicions militars vivien permanentment a les ciutats. L'exercit emprava material de setge com torres d'assalt i arietes practicant les circumval·lacions, les rampes de terra compactada per arribar a les muralles i les galeries subterrànies. Però el seu caràcter normalment era coercitiu perquè anava acompanyat de negociacions diplomàtiques. Tampoc era molt poderós respecte dels seus veïns.

Va mantenir la grandesa i el protagonisme assiri mentre va viure perquè era un administrador molt actiu i exigent.

Mentrestant al sud, la invasió dels amorreus va donar lloc a que les ciutats sumèries que és consideraven hereteres de tot l'anterior que ren Isin i Larsa gastaren totes les seves forces lluitant entre elles per veure quina era la més forta deixant terreny lliure a una nova ciutat Babilònia que és va transformar en la principal ciutat de Mesopotàmia durant quasi un mileni perquè havia segut sempre un peó a la política internacional de les ciutats sumèries de els que sempre havia segut vassall per la seva situació entre el Tigris i l'Eufrates.

3. ALTRES REGNES MESOPOTÀMICS

EL REGNE DE MARI (1782–1759)

El desmembrament del regne de Shamshi-adad I va provocar diversos trastornaments polítics a Síria i Mesopotàmia. La més poderosa va ser Alepo mentre a Mari el tro el recuperava Zimri-Lim després de perdre-lo son pare davant de Samshi-Acad.

Situada al punt de unió de les rutes comercials que unien el golf pèrsic amb el mesiterrani, Mari controlava el tràfic fluvial beneficoant-se dels intercanvis que per allí passaven

- Fusta, pedres, vi i oli d'oliva destits a Babilonia
- Coure del golf pèrsic i de xipre que arribava al Eufrates per les ciutats assíries
- Estany d'Iran destinat a la costa mediterranea

La gran prosperitat durant aquest període és demostra amb la existència de un palau que te 3 hectàrees de superfície i més de 260 habitacions amb

- Tallers
- Magatzems
- Centre administratiu
- Escola d'escribans
- Arxius on han aparegut unes 20.000 tauletes

4. LA BABILONIA D'HAMMURABI

Al segle XVIII aC la zona de Mesopotamia duia 300 anys d'enfrontaments i llavors a babilonia va apareixer a Babilonia un individu designat com a cap d'estat pels lliures anomenat Hammurabi que va combinar

- Política exterior bel.líca típica
- Pactes i aliances de no agesió amb el que rapidament és va veure en molts aliats a canvi d'anul.lar el bandidatge a les comunicacions internes

Va assegurar la pau interna per l'aplicació rigurosa de un cosdi penal que no permetia conductes delictives amparades per l'estat. Va ser el primer sistema legal que va assenyalar

- Les obligacions mutues de tot tipus de contracte
- Les pautes que establiria l'estat per l'incompliment de contracte

Va ser ñla primera vegada en que conviviren pacíficament els homes lliures rep`rssentrant un salt conceptual molt important perquè va ser el primer reconeixement eststal de la individualitat del individu front al poder per facilitar la vida.

Va ser la primera societat estratificada en lliures i esclaus amb un sistema jurídic que permetia alliberar als esclaus aconseguint una vegada lliures el reconeixement de la llibertat.

EL CODI DE LLEIS

Va prendre com a model els codis legals sumeris anteriors i per això no va ser innovador, però si va innovar en l'aplicació rigurosa de la llògica de les legislacions anteriors de forma que no és contradiren entre si.

La ventaja de la individualització era evitar els càstics comuns i la responsabilitat col.lectiva, sent la única forma pràctica de reconeixer un mínim der drets. El seu codi va ser un gran avanç per l'època antiga on els delictes de sang és castigaven fins la quarta generació podent ser responsable de un fet tota una família.

Però no era un codi igualitari perquè les penes depenien del estatus social depenent també l'aplicació dels deures i drets combinats amb el criteri de capacitat equivalent a la majoria d'edat. Per tant no hi havia igultat entre

- Homes i dones

- Els ciutadans

És innovador, però ni pel seu caràcter perquè és més de escas. És innovador perquè

- Va recopilar les legislacions anteriors
- Va estendre la unificació a tots els territoris sotmesos

La transcendència històrica d'aquesta feina de revisió legislativa és troba implícita al seu propi rigor expressiu perquè el model de jurisprudència i el model de us del babilònic antic va coneixer en aquest període una brillant aplicació a la epopeia i el lirisme religiós feuit del treball de les escoles d'escribans que proliferaren junt als palaus i els temples.

Socialment, evidència una estructura heterogenia però sense cap preocupació en aquest aspecte perquè és va limitar a regular l'ordre ja establert. Parla de temes com

- Robatori amb fractura
- Difamació
- Prevaricació
- Furt
- Saqueig
- Homicidi
- Homicidi per imprudència
- Lesions corporals
- Rapte
- Situació jurídica d'aparcers del estat
- Responsabilitat en cas de danys involuntaris a l'administració de les terres
- Situació jurídica d'activitats comercials
- Danys causats per animals
- Tala no autoritzada de palmeres
- Esclavitud en fiança, evasió d'esclaus, recusació de la condició d'esclaus
- Lloguer de persones, animals i vaixells, tarifes de lloguer, infraccions al arrendament
- Toros braus
- Dret de família com el preu de la núvia, la dot, propietat de la esposa, la dona i la concubina, situació dels fills de les concubines, divorci, adopció, contractació de criades, herència
- Situació jurídica de determinades sacerdotesses

LA POBLACIÓ

LES CLASSES SOCIALS

És dividia en 3 classes

- *Awilum* o senyors eren la membres del estament que tenien la millor condició social. Eren els superios especialment protegits per la llei amb capacitat de fer contractes amb els seus bans
- *Mushkenum* eren els serfs de palau que eren el poble per ser la major part de la població. De condició lliure, les seves prerrogatives eren inferiors al igual que els seves obligacions respecte dels senyors. Equivalnet a la classe mitjana tenen la consideració de serfs del temple i del palau per la idea inicial de que tot era propietat dels deus que li otogaven en usufruste a pesar de que ja tenien en aquesta època propietat privada, capacitat comercial i llibertat per escollir una professió
- *Wardum* eren els bens que és condideraven com a bens que podien heretar-se o vendres però no eren objectes i renien alguns derts jurídics com casar-se en dones lliures, tenir bens i comnpareixer davant de la justícia. Duien una marca per identificar la seva propietat. Podien ser alliberats en cas de complir

unes condicions. A l'antiguitat s'els permetia llogar-los i si tenien una feina podien estalviar per pagar la seva alliberació. Quasi tots els nays hi havia alliberacions per bon comportament o perquè pagaven la carta de llibertat

Hi havia altres grups babilònics no inclosos a les categories anteriors per no tenir una situació definida per la llei. Aquests eren els vertaders esclaus sense consideracions jurídiques i cap tipus de dret. Eren persones sobre les que el seu senyor tenia poder. Aquestes classes eren els presoners de guerra o *asiru* i els deportats que tenien les pitjors condicions perquè era una pena que incloïa un desgast de menjar, treball a canteres, mines i desacació de pantans sense rebre mai la llibertat ni nom ni tracte individual. Sempre treballaven en zones que havien segut conquerides però sense acords de devolució d'escalus fins que és van incloure a les lleis gregues

Al marge estaven els *naditum* que eren grups de sacerdotesses amb capacitat jurídica plena que no és podien casar perquè tenien que ser verges perquè estaven consagrades al deu protector de la ciutat. És considerava un grup privilegiat perquè eren les encarregades de fer propici al rei dels deus per al estat. Tenien plens drets perquè

- No estaven tutelades
- Tenien bens
- Tenien capacitat contractual
- Podien dur als seus agressors a judici
- Podien testificar a un judici
- Escollir defensors

Com el fundamental dins de una societa patrilinelal, l'únic aspecte que els donava ventaja respecte de les dones *naditum* era que la condició de mares i esposes els permetia arribar a més àmbits de influència .

LA FAMILIA

El matrimoni era monogam amb possibilitat de tenir concubines en cas de que la esposa fora estèril. El matrimoni és feia vàl.lid en un contracte on el nuvi oferia al sogre un regal en forma de diners o bens mentre ell lliurava a la seva filla una dot en usufruste personal que en cas de moprir la mare passava als fills o als pares quan no tenia fills. En últim cas, l'home tornava recuperava el regal qu eva donar per al matrimoni.

La dona casada podia compareixer al jutjat, exercitar diverses professions i tenir responsabilitats públiques però la iniciativa per divorciar-se corresponia al marit.

Al cas de concubinat per esterilitat de la esposa, l'esclava concubina o l'esposa secundaria ocupaven una posició inferior podent ser venudes com a esclaveso expulsar-les si intentaven equiparar-se a la dona principal.

L'adopció de un fill per assegurar-se el tenir fills és podia fer inclos en esclaus que quedaven lliures. Als 2 casos, l'adoptat dquiria els mateixos drets que un descendent legítim, però eñs legítims heretaven en prioritat per damunt dels oncles i els fills barons sobre les femelles. No hi havia dret de primogenitura i el fill no podia desheretar a un dels seus fills excepte en una falta greu i reincident comprovada judicialment.

La concubina era introduïda al repartiment de bens.

L'ECONOMIA

El sistema fiscal era un canon proporcional als ingressos .

Però si era obligat i fixe era la lleva de soldats que era discrecional del encarregat estatal de torn.

La propietat és dividida entre

- L'estat en forma de colonat, arrendament i benefici rebut en recompensa per la prestació de serveis al rei
- Els temples
- Els particulars
- Al palau era un poderos terratinent

Baix l'autoritat directa del rei estava la construcció de temples, muralles i el sistema de rec que usaba a determinats membres de la societat per aquestes obres públiques.

L'activitat comercial la protagonitzaven els *tamkarum* que eren una espècie de mercaders que actuaven com

- Intermediaris en operacions privades
- Agents oficials que compraven per l'estat per ordre del rei a banda de recaptar impostos

El rei intervenia a favor d'abolir els deutes dels seus súbdits més modestos de diverses maneres

- Fixant salaris i preus
- Regulant les transaccions comercials molt abundants

És sap per els docements provinents de l'administració de palaus i de particulars

- Contractes redactats que serveixen com demostració de l'activitat comercial abundant
- Documents jurídics
- Balanços arreplegats a les tauletes
- Notes sobre l'administració de les empreses comercials

La dinamització de les relacions contractuals i les seves seqüeles comercial fou possible per l'aparició de

- Una capa de ciutadans lliures que no debien prestar servei al palau ni al temple
- Feudataris del estat que explotaven les terres del rei en certa independència. Els feudes estaven formats per cases, horts i ho i terres que a pesar de no ser hereditaries ni ser propietat personal, solien passar de pares a fills

L'economia privada va passar a un primer planol suportada per la possessió de terres, la explotació de terres i donar feina a jornalers i esclaus de manera que no deu d'extranyar l'aparició de documents amb notes administratives i balanços que s'usaven com a model comptable la desenvolupada a la III dinastia de Ur per dur els grans negocis que requerien un gran control de les despeses i els beneficis aplicant-se també aquest model a l'administració i els comptes dels palaus.

ERROR DEL SISTEMA

Va ser la política de fronteres perquè mai va preveure la possibilitat de una invasió, estant el poder militar més preparat per sufocar revoltes que per repelir invasions externes.

EL FINAL DE LA DINASTIA BABILÒNICA

Baix el regnat de Samsuiliuma (1749–1712) va començar el declivi del regne construït per son pare.

Aquest rei va tenir problemes amb els estats confederats perquè els problemes els resolva repimint-los amb l'exercit gastant homes que protegien les fronteres que anaren desprotegint-les més.

Les dificultats econòmiques i socials no s'havien resolt definitivament obrint-se a la mort del legislador una profunda crisi que va acabar per descompondre el seu imperi.

Una revolta a les zones del nord i el sud babilònic i les invasions dels casites provocaren un doble desajunt intern i extern en que no va poder acabar aquest monarca. Larsa i Ur és proclamaren independents al igual que Uruk i Isin que s'alçaren contra el rei amb exit a pesar de combatre-los sense treva.

La Babilònia central meridional foren apartant-se del imperi d'Hammurabi a mesura que anaren succeint-se els reis d'aquesta dinastia.

Els casites foren el cop definitiu. Venien del Zagros sent un poble nòmada que no tenien al intenció de assentar-se però el seu origen resulta dubtós com tots els pobles vinguts del est. Aquests invadiren Mesopotamia establint-se a les vores del Eufrates des d'on arribaren a Babilònia substituint al últim rei d'aquesta dinastia suportats en les incursions hitites de Mursil contra els babilònics al 1594.

Al desaparèixer el imperi d'Hammurabi va desaparèixer la unitat política i cultural.

Mentre a Anatolia junt als assiris aparegueren els membres de un altra cultura que tenien el seu origen en les migracions del 2300.

LA LITERATURA

Els més importants venen de

- Les escoles d'escribans dels segles XIX, XVIII, i XVII
- Les biblioteques d'Assur

La herència sumèria va permanixer per

- La simbiosi cultural sumero-acàdia que va començar a època predinàstica va influir notablement a la permanència dels elements religiosos i culturals sumèris
- Reconeixement sense reserves per part dels acadis del major prestigi i valor de la seva llengua, imposant-se com a llengua normal a la correspondència i de manera creixent al dret i l'administració. De totes maneres, el sumeri va seguir usant-se en les inscripcions reials i entre els escribans. Les llistes bilingües de paraules en les 2 idiomes mostren junt a la seva finalitat didàctica el interès del escriba per expressar en acadi els elements del mon. Aquestes llistes no són diccionaris sinó més be pareixen com a relacions de conceptes en associació. Sobre aquestes llistes al 1500 aparegueren llistes sumero-acàdies-hitites i sumero-acàdies-hitites-ugarítiques. les llistes tenen molt valir per estudiar el sumeri.

Es sap que practicaven l'auguri i les matemàtiques però sense cap ordre formal.

L'acadi en època prebabilònica va passar a ser una llengua literària al nivell del sumeri.

Els gèneres més importants eren

- Mite
- Poema èpic
- Himne als deus

- Pròleg
- Epíleg hímic del cosí d'Hammurabi
- Literatura dels auguris

Els acadis usaven els poemes per resaltar aspectes per assegurar-se la vida eterna.

És conserven fragments de

- Gilgamesh–Jhuwawa
- Gilgamesh–Enkidu
- Gilgamesh i el bou celet
- Gilgamesh i el rei Aka de Kish

Tots aquests és feren en un a època babilònica mitjana al grandíós *poema de Gligamesh*.

3. EL IMPERI ANTIC HITITA (1750–1430)

Les invasions dels casites provocaren la quasi total desaparició dels documents escrits. Per la seua inferior cultura, no pogueren reemplaçar l'organització administrativa dels estats de desestabilitzaren.

Quan tornaren a aparèixer documents escrits als mitjans del segle XV ja estaven establerts al nord de Mesopotàmia l'estat hurrita de Mittani dirigit per l'aristocràcia indoeuropea mentre a Babilònia els casites ja eren una dinastia governant i a l'Àsia menor existia el regne hitita que tenia influència fins la planura síria.

El moviment migratori indoeuropeu provocaren l'entia regne hitita al que va seguir el període imperial (1430–1200).

Al segle XIX, Anatòlia central és trobava fraccionada en nombrosos principats hitites que no s'unificaren fins a mitjans del segle XVIII amb Anitta príncep de Kussara.

Dins de la seua zona va ser la cultura que més temps va conservar els trets nòmades perquè quan és sedentaritzaren, institucionalitzaren el sistema social nòmada basat a la ramaderia i a la demostració de la força individual. Va ser el primer sistema de l'antiguitat on els nobles tenien dret a juntjar al rei.

És suposa que el origen dels hitites va ser un conjunt de pobles nòmades de llengua indoeuropea que tenien cada una d'elles un avantpassat heròic i no estaven disposats a perdre el seu poder i capacitat de manar.

A cap moment de la història és va veure el model de Sargom d'Accad perquè mai aconseguiren legitimar un sistema teocràtic basat a la propaganda perquè

- La noblesa militar tenia més poder que les castes sacerdotals a banda de que els sacerdots no eren hereditaris ni excluents d'altres funcionaris
- No existia la idea de que l'estat fora el conjunt de terres pertanyents a algú com és veu a Egipte i Mesopotàmia perquè la pertinença del estat com en totes les tribus nòmades venia vinculada amb l'origen comú i la conservació de les costums dels avantpassats

PANKU

Com tots els pobles de llengua indoeuropea, venien del Àsia central i sols concebien el prestigi basat al reconeixement del propi valor per part dels altres. La cultura del *agon* era la base de la cultura aristocràtica que obligava a la manifestació de la reafirmació del poder provocant una falta de pau constant. Aquesta visió del món fa que hi existira un sistema institucional on existia un òrgan participatiu de prestigi que tenia poder

legislatiu i jurídic. El legislatiu sempre el va conservar aquest òrgan i el legislatiu el podia compartir amb un tribunal sempre que no imposara multes i no és poguera apel·lar. aquest consell és més conegut com el *panku* perquè era la reunió dels caps de cada una de les tribus on és decidien

- Les aliances entre elles
- Repartiments de les zones de pastura
- Zones per saquejar

El interès de tots els seus membres era formar un grup dominant on el primer que aconseguís fer-se en el poder sobre els altres estats hitites entre iguals com va fer Anitta.

ANITTA, PRÍncep DE KUSSARA

Va intentar fer de Mesopotàmia un sistema dinàstic i autocràtic però sols va aconseguir la successió de regnes de curta duració on és succeïen les discòrdies internes que de vegades eren revoltes obertes per elegir al successor.

A partir de la seva unificació, es va crear el *antic regne hitita* que es va caracteritzar per una falta de definició de les competències exclusives del rei.

El monarca es reservava el poder executiu que el tenia quan era suficientment fort i per això es veia obligat a manifestar eixa monarquia per una política de conquesta que li donara prestigi i mantinguera contents als estats federals dels que es componia el seu regne.

Aquesta política obligava a tenir assentaments perquè hi havia que pagar els veterans amb terres i esclaus i al cap en parcel·les de poder que eren províncies. Va funcionar bé si aconseguïen una victòria total sobre els enemics suposant acabar amb els homes en edat de dur armes i convertir en esclaus a dones i xiquets.

Des del moment de la unificació, començaren a escriure's cròniques que es limitaven a els fets de grans caps militars i dels reis dins de un marc cronològic on els anys es nomenaven per l'any de govern del rei. A diferència de les tauletes capadòcies assíries, sols parlaven d'altres pobles com a enemics o vençuts limitant-los a situar-los als punts cardinals.

Hi ha poca informació sobre aquest període però existeix una coincidència entre les llistes d'ofrenes i *el rescripte de Telepinu* al mencionar a Labarna I (1680–1650) quan el regne hitita ocupava una part de l'anatolia central entre el Tauro i la planura de Konya.

Successors foren

- Labarna I (1680–1650)
- Hattusil I (1650–1620)
- Mursil I (1620–1590)
- Telepinu (1525–1500)

Aquests 2 últims continuaren la expansió per Síria i Mesopotàmia arribant Mursil a prendre Babilònia i derrotar als hurrites.

En aquesta època les lluites fratricides per arribar al poder arribaren inclòs a intents de cops d'estat dels fills de Hattusil que foren reprimits pel rei. Però aquests enfrontaments interns desgastaven a la noblesa però de totes maneres foren constants durant tota la història hitita.

TELEPINU

Va ser un dels successors de Mursil I.

Com tenien constants problemes interns perquè els nobles no acceptaven el poder reial, un dels reis anomenat Telepinu (1550–1525) va considerar prioritari conservar l'estat perquè tenien dos problemes fonamentals

- Les conquestes exterior. Algunes regions perifèriques intentaren rebel·lar-se però aquest monarca els va frenar i va fer acords d'epau amb els regnes veïns.
- Els problemes interiors duïen més problemes perquè afectaven a la estabilitat i la inqüestionabilitat del poder reial. Per tallar-los va promulgar un rescripte que establia l'ordre de successió al tro dins de la família reial exclouent a la noblesa. La reestructuració del sistema creant per això una legislació i organitzant un acord entre els nobles i el rei en virtut del qual s'establia un sistema successori dinàstic no electiu on els nobles es begueren obligats a respectar-lo i el rei admetsia la possibilitat de nomenar un regent i en eixe cas perdia la possibilitat de nomenar a un successor. Amb aquest acord el rei li llevava a la noblesa la llibertat però li concedia una determinació fixa en actuacions i de poders del *panku* fins al punt que podien jutjar al rei i condemnant-lo a mort sinó actuava segons les lleis escrites. Aquest problema ocorria perquè el regne hitita estava estructurat en principats i per la indefinició de la figura reial. El *panku* actuava com l'assemblea de l'aristocràcia i com a tribunal superior acabant amb els assassinats i els intents de fer-se amb el tro. Aquesta disposició contenia unes consideracions històriques i una llista de monarques que són la font de informació més completa per estudiar el regne antic hitita.

Pels hitites, aquest canvi va suposar tant que se li atribueix la creació del *panku* i també se li va donar el orgull de ser el primer en tenir interès per la història unificant les cròniques anteriors al *rescripte de Telepinu* en un clar interès propagandístic a favor de la seva família.

Després d'aquest rei es va iniciar un període de decadència que va coincidir amb l'etapa de hegemonia de Tutmosis III a Egipte i de Saustasar a Mittani.

SOCIETAT

Els esclaus tenien una sèrie de drets i llibertats per els permetia

- Escollir i depositar al rei
- Participar a un sistema institucional participatiu i en el seu consell

Era una societat totalment impermeable perquè els drets legals s'heretaven per la legitimitat de la sang sense possibilitat d'assimilar-los a estrangers.

CULTURA

Adoptaren l'escriptura com a importació i per l'interès de conservar les costums dels avantpassats.

A partir de Telepinu va començar a valorar-se la necessitat de fixar la memòria dels fets i començaren a escriure's històries i llegendes.

Foren els primers pobles de l'antiguitat que per conservar els fets heròics contaren i escriviren les llegendes dels herois i copiaven les llegendes dels pobles veïns per assimilar-los i així guanyar prestigi i antiguitat.

LA SEVA DESAPARICIÓ

Van desaparèixer al 1430 per lluites internes combinades amb les invasions exteriors. Així es va iniciar un segle d'enfrontaments entre les famílies que practicament s'exterminaren entre elles fins que tornaren a

organitzar-se com un estat monàrquic.

UNITAT 4: EGIPTA A LA PRIMERA MEITAT DEL II MILENI

1. INTRODUCCIÓ

La història de l'Egipte del rei tal com la descriuen les fonts, és una successió al temps de períodes de

- Forta centralització política que és produïda durant els imperis antic, mitjà i noi
- Moments on el poder central moments on aquest és va debilitar en benefici dels *nomos* passant açò al primer, segon i tercer període intermedi

Durant els imperis antic i mitjà Egipte va viure a la vall del Nil sense contactes amb

- Síria
- Palestina
- Nubia
- Sinai
- País de Punt

El llarg temps que els hicksses passaren a l'Egipte va posar de manifest que el país no és trobava protegida de les invasions exteriors i per això ni era necessari construir fortaleses a llocs estratègics. Aquesta necessitat la compregueren els reis del imperi nou com ho demostren les expedicions i les relacions comercials que dugueren a cap durant el anomenat *imperialisme egipci* pels llocs tan llunyans als que arribaren.

Després del primer període intermedi la XII dinastia sobretot va dur al Egipte al esplendor de les èpoques passades arribant la seva llengua a convertir-se en la llengua clàssica i per això sempre és va imitar i és redactaren des de llavors en el egipci clàssic les obres més importants de la literatura.

Des de la IX dinastia dinastís d'Heracliopolis que era una ciutat situada relativament prop de Menfis, al sud d'aquesta ciutat durant el primer període intermedi els prínceps de Tebes. Aquesta ciutat diversos dies al sud del delta i no ben adaptada al comerç va anar paulatinament augmentant el seu poder fins arribar a convertir-la la seva ciutat en la capital dels *nomos* del alt Egipte i participant en les lluites per la hegemonia política.

1. INTRODUCCIÓ

INTRODUCCIÓ

Aquest imperi va ser el resultat de una guerra civil entre els nomarques de Tebes i Heracliopolis on va vençer el tebà Menthuotep.

La característica d'aquest imperi va ser l'apertura cap al exterior.

Els nomarques de de XI dinastia crearen una autèntica cort on el luxe era una manifestació de poder però per això feien falta objectes de luxe i controlar el comerç del sud i l'est. Per això

- Iniciaren expedicions cap a les mines de turqueses que és situaven a Punt (Somalia) i Cush (Núbia i Sudà)
- Establiren relacions diplomàtiques amb interès exclusivament comercial. Eren pacífiques que asseguraven un intercanvi periòdic

La XII dinastia és va atrevir a navegar per primera vegada cap al nord tenint en aquestes dates les primeres mencions d'Europa perquè establiren relacions pacífiques i de intercanvi amb Creta als que anomenaven *keftiu* i que foren representats a algunes tombes oferint treses i alguna cosa dins de vasos.

Al palau de Cnossos tene la mateixa representació on és reflexa la invasió micènica que foren retocats a les tomes per afegir–lis barba als *keftiu*.

LES OBRES PÚBLIQUES

Els reis de la XII dinastia anomenats Sesostri consideraren fonamental assegurar l'autoabastament permanent del estat. Açò tenia una raïl filosòfica que considerava que le independència derivava de l'autarquia.

Per als egipcis com per altres pobles de l'antigüitat, la garantia de llibertat era no dependre mai del comerç pels articles de necessitat, especialment del blat. En eixe fi feren obres de canalització i dessecació del llac Moeris on gràcies a eixes obres aconseguiren una de les zones més productives del blat dle mon, fet que va canviar l'ecosistema però produint la mateixa quantitat Ucraïna. El imperi romà des d'August va dependre de Egipte sent propietat del emperador Egipte estant controlada per un llegat imperial des d'època de Tulio Claudi.

LA SEVA DESAPARICIÓ

El error fonamental d'aquestes 2 dinasties fou que no previngueren invasions exteriors en cap moment perquè és consideraven més preparats que la resta. Per eixa falta de previsió, aquest imperi va desaparèixer per la invasió dels hickses que buscaven possiblement assentar–se atrets per la fertilitat de la vall del Nil on és va arribar a dir que és conreava blat sense treballar la terra i per això buscaren el control de les zones més riques i treballades d'Egipte establint un sistema colonial fixe.

L'APORTACIÓ CULTURAL

Va ser la del ofici d'escribà que era un ofici de prestigi que havia ampliat la capacitat d'absorció dels individus sense que existiren barreres socials d'origen que mitjançant per un esforç major o menor aconseguia aprendre l'ofici.

En aquesta època aconseguiren un moment de màxima difusió de l'alfabetització dins del mon antic i dins de l'escriptura jeroglífica perquè els màxims nivells foren a Grècia roma amb l'escriptura alfabètica com demostren les *grafiti* o inscripcions fetes amb punxons a les letrines i la ceràmica.

Apareguren tractats per l'estudi de diverses ciències en forma de vers o per memoritzar, els més famosos són els 3 papirs coneguts amb els noms dels seus traductors

- El Papir Smith tracta de medicina parlant de la tècnica de reducció d'elles fractures sent el primer text del mon on s'expliquen els punts de sutura. Es un text que conte coneixements mèdics militars
- El Papir Evars és presenta com un tractat d'anatomia però realment és un tractat de ginecologia i d'assistència las parts
- El Papir Rhind és un tractat de geometris per memoritzar

Al marge és troben els textos sapiencials que reflexen la visió del mon més acceptada a eixe moment i que serveixen per conèixer la vida privada.

Destaquen

- *La sàtira dels oficis* que és una crítica de totes les ocupacions excepte de l'escribà . en aquest text és

veu el dia a dia dels camperols, els mercaders, els ferrers, els pastors i els llenyaters. Hi ha una descripció de totes les possibilitats del treball lliure que existien llavors amb una presència escassa de la esclavitud que per l'autor honra l'imperi mitjà

- *La cançó del artista* és el primer exemple de individualisme líric de poesia. És una manera de vida al estil del *carpe diem* d'Horaci
- *Diàleg de un home cansat de viure amb la seva anima* és considerat com el primer text no religiós de reflexió sobre la mort on l'ànima convenç al home de la inutilitat del suïcidí.

Com a demostració de l'alfabetització, estan els contes i les receptes de pocions, tints, olis i cosmètics, no donat-se les de ciència fins Apocírif.

- Les receptes de les pocions són considerades com el principi de la farmàcia, mentre que les receptes de tints i olis són considerades com el principi de la química. Aquests textos manifesten l'alcance de l'alfabetització perquè aquestes eren receptes caseres que feien els dones a les seves cases.
- Els contes són narracions de viatges extraordinaris en la línia de la tradició àrab de Simbad, sent el més famós el de Sinbad. El conte del *camperol eloqüent* és una reivindicació social on un camperol aconseguí apel·lar fins al rei perquè dictara justícia al seu favor en un cas que variava segons la versió del conte però que generalment és el robament de mercaderies

Culturalment hi ha 2 aspectes molt importants que es poden remuntar a la XI dinastia

- Incorporació d'Etiòpia i Somàlia al intercanvi cultural
- Evolució històrica del món antic que es va abilitar després de l'època d'expansió de la XIX dinastia però que es va mantenir durant l'edat mitjana i el Renaixement

A Núbia durant aquest període va aparèixer la *cultura meroítica* per l'aculturització amb l'Egipte.

Era una cultura on

- Els déus de la selva i la sabana foren representats segons els esquemes egipcis
- Escripció pictogràfica
- Nivell urbanístic avançat amb ciutats, temples, palaus i llocs públics de reunió
- Sistema polític que imitava al Egipte en tots els detalls

Durant el tercer període intermedi aquesta cultura va invadir Egipte creant una dinastia pròpia.

ELS COMENÇAMENTS

Va començar segons les fonts amb la victòria militar de Nebhepetre–Menthuotep sobre el de Heracliopolis Merijhare que va marcar el final del primer període intermedi, restablint o per lo menys això sembla la dinastia tebana la unitat política del Egipte.

Però el principi és obscur. Com a fites de la història d'Egipte, les fonts ja a l'antiguitat mencionaven a Menes, Nebhepetre i Ahmosis si amb Menes es començava l'imperi antic i amb Ahmosis l'imperi nou, es dedueix de Nebhepetre va començar l'imperi mitjà.

No hi ha coincidència en la relació dels sobirans de la XI dinastia. El fet de que hi haja 3 noms d'Horus diferents per Nebhepetre–Menthuotep va dur a pensar que es tractava de 3 reis diferents, pel que es relacionaven 5 reis amb el nom de Menthuotep en aquesta dinastia.

Altres historiadors posen primer a Menthuotep al principi de la dinastia seguits de antef II i III, considerant a Nebhepetre Menthuotep II i així successivament fins al nombre quart.

Actualment, és tendeix a pensar que després de Antef III sols reinaren 3 Menthuotep, dels que el primer va ser Nehepetre–Menthuotep amb els seus 3 noms diferents d'Horas que corresponen a 3 etapes del seu regnat.

LA XI DINASTIA

MENTHUOTEP I (2060–2010)

Va començar segons les fonts amb la victòria militar de Nehepetre–Menthuotep sobre el de Heracliopolis Merijhare que va marcar el final del primer període intermedi, restablint o per lo menys això sembla la dinastia tebana la unitat política del Egipte, però els partidaris del sobirà d'Heracliopolis es revoltaren i la represió va conduir a la caiguda definitiva de la dinastia d'Heracliopolis amb Menthuotep I que va conduir les seves tropes a la conquesta de la part septentrional de la vall del Nil. A pesar d'això, va pacificar Egipte servint-se de la força de la diplomàcia i dels funcionaris tebans per restaurar l'autoritat del rei.

Tan prompte va unificar el país, va reanudar les relacions comercials amb Núbia, el Sinií i Libia, amb una política expansiva cap a Núbia situada al sud entre la segona i la quarta cascada, sent continuada aquesta política pels sobirans d'aquesta dinastia.

Al Sinií, aquest rei dominava les mines de turqueses el que implicava exercir el control sobre les tribus nòmades de la zona. Les expedicions cap a l'oest cap a Líbia concretament anaven dirigides a mantenir a raia a aquests veïns que podien ser una amenaça.

La seva piràmida la va construir sobre un pedestal envoltada de un pòrtic.

La labor de Menthuotep I serà continuadora de la iniciada pel seu antecessor Antef II. Des de Tebes es pretén prendre el control de tot el regne d'Egipte, acabant amb les dinasties heracleopolitanes de Jheti III. Sabem que l'any 14 del seu regnat va sufocar una revolta en la ciutat d'Abidós, continuant l'avanç cap al nord del país, encara que desconeixem com es van desenrotllar els esdeveniments. La ciutat d'Heracleópolis seria assetjada i presa, acabant així amb el regne que dirigia. Menthuotep aconseguia la unificació de les dos Corones cap a l'any 2050 a C i iniciava un nou període en la història conegut com a Imperi Mitjà.

MENTHUOTEP II (2010–1998)

El primogènit de Menthuotep I era Antef però va morir abans que son pare succeïnt-lo en seu fill menor que va arribar a ser rei en una edat ja avançada. La relativa brevetat del seu regnat va poder ser el motiu de que no acabara de construir la seva tomba i el temple funerari.

Com narren les fonts, baix el seu regnat Henenu que era un alt funcionari de Menthuotep I va dirigir expedicions cap al país de Punt a la costa aràbiga de la mar roja que va atravesar amb embarcacions construïdes per eixe fi que foren arrastrades fins la costa en peces soltes.

El principal motiu de la expedició va ser l'abastament d'encens.

És conegut que hi va haver una important activitat a les mines de marbre de Hammamat i també a les mines del Sinaí.

És conegut bé les condicions de vida baix el seu regnat gràcies a la correspondència de Hekanajht amb el seu fill. Aquest terratenent tebà en possessions també a Menfis i a la delta. Les cartes dirigides al seu fill que estava a Tebes li donava instruccions perquè administrara adequadament el seu predi però també li comunicava moltes notícies interessants sobre l'administració de les finques.

Menthuotep II és el primer monarca al que se li atribueix el protocol real complet en l'Imperi Mitjà, la qual cosa

ens indica que s'ha refermat la unificació definitiva aconseguida pel seu antecessor, Mentuhotep I. Per desgràcia, el regnat del quint membre de la XI Dinastia no és molt conegut, ja que les notícies que ens aporten els monuments no foren moltes. Segons els relleus d'un temple que va construir en Gebelín, va aconseguir repel·lir els possibles atacs dels pobles fronterers, ansiosos per aprofitar la decadència d'Egipte. Mentuhotep III continuarà la labor unificadora com el seu successor.

MENTHUOTEP III (1998–1991)

Els prenom de Mentuhotep II i Mentuhotep III foren semblants, ja que estos dos s'antecedixen amb Nebhepetre. Alguns especialistes pensen que es tractaria d'una mateixa persona. Independentment d'este conflicte, el regnat d'este monarca serà un dels més importants de l'Imperi Mig. Va governar durant quasi 40 anys, desenrotllant una crucial reforma administrativa. Mentuhotep va estendre per tot Egipte l'autoritat real, contenint les ànsies independentistes dels governadors locals. Per a això va suprimir l'herència en el càrrec de *nomarca*, la qual cosa no va estar exempt de dificultats. El centralisme administratiu que s'imposa des d'este moment estaria controlat per un visir, permetent un avanç econòmic i cultural destacable mercé al període de pau que s'inaugura. Els ànims guerrers s'enfocaran cap al sud, cap a la regió de Núbia, recuperant el territori de Cush i arribant fins a la segona cascada del Nil.

El papiro de Torí arreplega el llistat de reis des de la primera fins la XX i dona per acabada la dinastia XI amb el regnat de Mentuhotep II, però pareix que qui la va reunir va poder saltar-se un període de 7 anys perquè hi ha una llacuna a les fonts de informació, considerant a aquest com un successor legítim i no com un usurpador.

És coneixen alguns detalls del seu regnat per les inscripcions del *wadi* Hammamat al que havia enviat una expedició per transportar blocs de pedra per al seu sarcòfag dirigida la expedició per Amenemné qui va ser un rei de la XII dinastia.

MENTHUOTEP IV

El successor de Mentuhotep III va continuar la labor constructiva de son pare al mateix temps que s'interessa per l'explotació de les pedreres de Wadi Hammamat. L'expansió cap a l'est es manifesta per l'establiment d'una ruta entre el Nil i el Mar Rojo a fi d'accedir més fàcilment al país de Punt. Estes expedicions s'inicien com a autèntiques campanyes militars per a véncer als nòmades del desert oriental. El canceller de Mentuhotep IV, cridat Henu, es va posar al cap d'una reeixida expedició al país del Punt, carregant un barco de productes preciosos. Poc més coneixem del seu curt regnat que va finalitzar, possiblement, amb una usurpació.

MENTHUOTEP V

El regnat de Mentuhotep V va ser curt però va estar ple de projectes que no es van portar a terme. Entre ells destaca el desig del rei de continuar amb les expedicions a Wadi Hammamat, una d'elles encapçalada pel visir Amenemhat al comandament d'un grup de 10.000 hòmens, creant un oasi i fundant el port de Wadi Gasús. Pareix que l'ascens d'este rei al tro va vi de la mà d'una revolta cortesana, usurpant la corona el monarca legítim. Eixa és la raó per la qual el seu nom no apareix en les llistes reals. Va ser succeït per un altre usurpador que també va regnar poc de temps, per a ocupar-lo després un dels alts funcionaris de l'administració de Mentuhotep que es cridarà Amenemhat I.

LA XII DINASTIA

Va ser una de les més prestigioses de tota la història del antic Egipte on regnaren

- 4 Amamenemhat o amenemné

- 3 Sesostris
- acabant amb Sobekneferure filla d'Amenemnés III perquè tal vegada no existia un descendent baró a la línia.

AMENEMNÉS O AMENEMHAT (1990–1961)

La XII Dinastia és la més important de la història de l'Imperi Mig d'Egipte, sent també de les més conegudes. El seu fundador és Amenemhat I, visir de Mentuhotep V. Son pare va ser un sacerdot cridat Sesostris i sa mare una dona procedent d'Elefantina. Ammó va ser elegit com a déu protector de la dinastia i la capital de la monarquia es va establir en el nord, entre Memfis i El Fayum. El paper d'Amenemhat serà fonamental en l'aspecte administratiu, realitzant una crucial labor d'ordenació. Possiblement a l'arribar al poder va buscar el suport de les més importants famílies provincials, potenciant de nou l'estructura de nomos i refermant als nomarques en el poder. Estos havien de cobrar els impostos per a la corona, fer les partides necessàries per a l'execució de tasques, col·laborar amb el rei en cas de guerra aportant les seues tropes, cuidar dels canals i de l'explotació de les terres. També es potenciarà l'administració cortesana amb l'existència de visirs, cap d'una complexa xarxa de funcionaris. Esta complexa –te– administrativa estava dirigida pel rei.

Un dels grans èxits iniciats per Amenemhat com a creador de la dinastia XII és l'oasi Del Fayum, una de les zones més fèrtils d'Egipte.

Respecte a la política exterior, Amenemhat va lluitar contra els libis, va arribar fins a Korosko en el seu avanç per territori nubio i va construir una fortalesa crida el Mur del Príncep, en la frontera este del Delta.

Aquest va accedir al tro presumiblement per una operació armada però és possible que estaguera emparentat amb l'últim rei de la XI dinastia del que era visir lloc que al imperi antic era ocupats per parents més o menys propers al rei.

L'anomenada *profecia de Neferty*, un sacerdot–profeta de Bubastis al sud del delta que havia viscut al regnat de Snefru va predir que a la segona part que un rei del sud tornaria a posar en ordre i prosperitat tot l'Egipte revel·lant inclòs el nom del personatge Ameny que era familiar en realitat de Amenemnés. Aquesta profecia posa de manifest l'existència d'agitacions durant els últims anys del regnat de Manthuotep III per la que va desaparèixer la seva dinastia.

La informació de la que és disposa sobre aquest rei és refereix a tots els esforços per restaurar l'administració interna egípcia per mesures com

- Trasllat de la capital administrativa a Menfis i de la política a Ittawi ciutat propera a Tebes. per seu emplaçament i perquè la seva família vivia a Tebes. Menfis sempre havia tingut prestigi administratiu perquè molts escriptors vivien allí i servint–se d'ells va intentar reconstruir l'administració estimulants les escoles d'escriptors, fet que continuaren les seus fills.
- Posada en funcionament del aparell del estat
- Sobmetiment del poder dels nomarques al control del rei pels inspectors reials però sense alterar l'organització del *nomos* i respectant sempre el càrrec hereditari del càrrec de *nomarca* però controlat pel inspector reial. El control efectiu del rei és feia per la hisenda que era un procediment determinant a l'administració de els províncies, de fet és va produir una col·laboració entre els nomarques i el rei a la percepció de impostos.
- Supervisió de la hisenda
- Percepció dels impostos

Per la influència i la pressió dels *nomarques* sobre el rei, aquest va garantir la successió associant al tro el seu fill, coincidint la coregència amb la gran activitat exterior. Ja a la primera meitat del seu regnat va haver una depuració de la població estrangera infiltrada al delta.

Al any 3o del seu regnat, fou assassinat per una confusió de uyna revolta de palau a Ittawi sense estar present Sesostris perquè estava tornant de una campanya al delta. To açò és sap gràcies a la *història de Sinhué*.

El seu sucesor va dirigir expedicions cap a Palestina i Libia.

SESOSTRIS I (1971–1928)

Als vint anys Amenemhat I associa al seu fill Sesostris al tro com a coregent a fi d'evitar problemes successoris. Esta experiència serà molt positiva per al jove rei que va heretar la Doble Corona quan sa pare va morir mentres que Sesostris participava en una campanya en Líbia.

No és coneixen els detalls al tornar de la campanya però les fonts el presenten ja al exercir el poder.

El seu regnat és molt llarg (1971–1928 a C.) i prou pacífic en l'interior, ja que va continuar la política administrativa desenrotllada per son pare, la qual cosa li va permetre realitzar importants construccions, destacant el Quiosc de Karnak. D'aquesta manera es va dedicar a la política exterior: va aconseguir la tercera cascada del Nil a fi de constituir rutes comercials i prendre les mines d'or de Wadi Allaqi, construint una fortalesa per a defensar este territori; el conflicte libi –en el que participava Sesostris quan va morir son pare– pareix conclòs durant este regnat, a l'obtindre la submissió definitiva d'eixe país; va continuar amb les expedicions comercials al país de Punt; i manté la pau aconseguida per Amenemhat en la frontera asiàtica. Seguint la pràctica iniciada per son pare d'associar l'hereu al tro, va fer el propi amb el seu primogènit, Amenemhat II.

Exteriorment va

- Buscar or propiciant la política egípcia a Nubia
- Alçaren fortalezes al llarg del Nil que foren els precedents de les grans fortificacions de Sesostris III

Les realcions amb l'Àsia influïren a la normalitat que és veu a la *història de Sinhué* perquè no parla de guerres entre Egipte i els principats asiàtics de Síria i Palestina. Cal suposar que és formalitzaren aliances propiciades pels intercanvis comercials entre els països que és basaba a la política de regals.

En aquesta època les relacions entre l'Egipte i l'Egeu degueren produir-se per intermediaris.

Internament, va continuar amb la mateixa relació amb els nomarques que havia tengut son pare. Als visirs no els va donar excassiva autoritat havent-ne'n un per l'alt i un altre pel baix Egipte.

Va haver una gran desenvolupament econòmic on és pot enquadrar l'explotació del Fayum que és una planura i un llac a l'oest del Nil a un loc on és fa ample. Un sistema de dics i canals de irrigació permeteren un òptim aprofitament de les possibilitats agrícoles. Com aprova del desenvolupament econòmic estan els momuments restaurats o construïts per ell,

Va ser un dels més grans regnats de la història egípcia on la reialesa ve recuperar el prestigi i el poder de les èpoques passades.

AMENEMNÉS II O AMENEMHAT (1919–1895)

El fill major de Sesostris I va ser associat al tro dos anys abans de morir el rei, seguint la pràctica iniciada per Amenemhat I. D'aquesta manera s'evitaven les possibles lluites per la successió que s'havien produït en dinasties anteriors. El regnat d'Amenemhat II és prou llarg, mantenint-se durant més de 30 anys amb la Doble Corona, disfrutant de l'equilibri aconseguït pel seu antecessor. No coneixem moltes dades del seu regnat, però pareix que va mantindre estretes relacions amb Babilònia, segons es desprén d'un tresor trobat en Tod on

apareixen objectes procedents de Biblos. No es va preocupar en excés de Núbia i va continuar amb les expedicions a les pedreres de Wadi Hammamat.

Va continuar la política amb els nomarques sense referències textuais que fagen referència a cap campanya militar.

Va mantenir relacions comercials amb Punt.

Sesostris III va ser coregent se son pare durant 3 anys sense variar la relació amb els nomarques i militarment limitant-se a inspeccionar les fortaleses de la frontera meridional amb Nubia. Aquest va continuar amb l'activitat minera a Sinaí, interessant-se pel desenvolupament del Fayum.

SESOSTRIS II (1897–1879)

No posseïm nombroses dades del regnat de Sesostri II, l'hereu d'Amenemhat II, sent el punt de partida de l'esplendor de l'Imperi Mig. Sabem que va ser un dels màxims artífexs de l'explotació de l'oasi Del Fayum, ordenant la construcció d'una resclosa en Illahun i una presa que protegia el vall del perill de crescuda. Precisament per a vigilar els treballs va establir la capital en les proximitats de la ciutat d'Illahun. Igual que el seu antecessor, Sesostri no es va ocupar de Núbia, desenrotllant una intensa labor diplomàtica amb els països asiàtics, vivint durant els 15 anys del seu regnat un període de pau.

SESOSTRIS III (1878–1843)

L'arribada al poder de Sesostri III va suposar un important revulsiu per a Egipte, tant en l'aspecte administratiu com en la política expansionista que desenrotllarà. El successor de Sesostri II abandona la política pacifista de son pare i d'Amenemhat II per a posar en marxa un programa de campanyes encaminades a controlar Núbia.

4 seran les expedicions necessàries per a conquerir el territori, establint fortaleses i adoptant mesures per a evitar l'accés de pobles procedents de Sudan cap a Núbia. D'aquesta manera es permetrà l'inici d'una vertadera colonització egípcia en aquesta zona. Àsia també es va convertir en un dels seus objectius militars, llançant una campanya contra la ciutat de Siquen que va permetre la penetració fins al centre de Palestina. S'especula amb la possibilitat d'una espècie de protectorat en Fenícia, administrada per un alt funcionari egipci. Les relacions amb Siriana van continuar sent estretes i cordials.

Respecte a la política interior, Sesostri III suprimix el càrrec de *nomarca* de manera definitiva, consolidant la reforma administrativa iniciada per Amenemhat I a l'establir tres circumscripcions territorials –Nord, Sud i Elefantina–Baja Núbia– que depenen directament del visir, dirigint un funcionari cada una d'elles. Esta mesura estén a l'enfortiment d'una monarquia absoluta i al desenrotllament de les construccions arquitectòniques. A la seua mort li succeirà el seu hereu, Amenemhat III.

Va ser el regnat de un rei de forta personalitat sent el regnat més gloriós de la seva dinastia, duent a Egipte al apogeu durant el seu regnat.

Cal destacar 3 parts de la seva activitat política

- La organització interior on va decidir suprimir el càrrec de nomarca. Des de llavors les províncies les administrava el palau distribuïdes en 3 departaments amb els *waret* del nord, del sud i del cap del sud on un alt funcionari ajudat per subalterns els dirigia amb l'administració provincial centralitzada baix el visir. Aquestos eren els majordoms, els caps de taller, dels exercit, del tressor, dels heraldos, dels escribans i altres funcionaris de menys rang
- Qüestió Nubia on la va recuperar. Núbia pareix que va entrar en una etapa de prosperitat que tenia

com a centre Kerma. Aquest va dirigir un mínim de 4 campanyes militars contra el sud que penetraren profundament a territori nubí sense acabar definitivament amb l'amenaça que representaven i per això el rei va donar precises ordres per evitar les infiltracions. Durant el imèri antic la frontera estavava a elefantina a la primera cascada però al imperi mitjà la frontera és va situar més enllà de la segona cascada i l'imperi nou va posar més enllà de la quarta cascada a Napata.

- Política amb el Sinaí trancant les relacions d'enteniment fent expedicions mineres al Sinaí suportades per l'exercit.

Va morir quan el seu poder estava al màxim nivell estant Egipte militarment ben protegida i a un moment de bon afloriment econòmic.

AMENEMNÉS III O AMENEMHAT III (1842–1767)

El llarg regnat d'Amenemhat III es va caracteritzar pel desenvolupament de l'agricultura i l'economia d'Egipte sent un regnat pacífic. En aquesta línia és va apreciar la intensificació dels treballs en les mines del Sinaí i Wadi Hammamat contribuïren notablement i en la depressió Del Fayum, on el rei es va construir un palau amb més de 3.000 habitacions ordenades en dos pisos, denominat el "Laberint" pels cronistes grecs que parlen d'ell. Possiblement també va realitzar alguna campanya a Àsia, ja que vam trobar un pectoral on se li representa matant beduïns. La riquesa obtinguda amb aquesta política d'incentius econòmics li va permetre la construcció d'un ampli nombre de monuments, alçant dos piràmides: una en Hawara i una altra en Dahshur. Amb Amenemhat III l'absolutisme va aconseguir el seu moment culminant. Li succeirà Amenemhat IV.

Va acabar amb la construcció de sistemes i canal que controlaven les aigües del Nil, acabant de revaloritzar el Fayum

AMENEMNÉS IV O AMENEMHAT IV (1798–1790)

Seguint la política iniciada pel fundador de la XII Dinastia, Amenemhat I, Amenemhat IV va ser anomenat coregent per son pare Amenemhat III en els últims anys del seu regnat. Aconseguit el tro, durant els deu anys de regnat manté les línies generals marcades per son pare, encara que a penes posseïm vestigis. Pareix que la seua mort sense descendència va permetre l'ascens al tro de la reina Sobekneferuré–Neferusobek.

Fou un regnat pròsper tenint en compte els monuments que se li atribueixen.

SOBEKNEFERURE (1789–1786)

El regnat de Sobekneferuré–Neferusobek és molt breu i posa fi a la XII Dinastia. Possiblement accedirà a la Doble Corona d'Egipte al no tenir descendència Amenemhat IV, sent el seu govern una mera transició amb la XIII Dinastia iniciada per Amenemhat–Sebejhotep, suposadament el seu marit.

ASPECTES INSTITUCIONALS I CULTURALS

PODER POLÍTIC

Els grans reis de la XI dinastia havien concentrat el poder polític baix la seva persona, acabant així amb el primer període intermedi, però això no vol dir que l'autoritat s'extenguera a tots els llocs.

Durant aquesta dinastia, la situació administrativa no és va apartar considerablement del estat de les coses del període anterior.

Amb la XII dinastia, els seus sobirans s'aproparen deliradament al esplendor i el luxe de les millors dinasties del imperi antic per tenir un interès per l'administració del territori i una vertadera feina de govern.

Alguns egipcians distinguien a aquesta època entre el poder reial i l'estat, cosa que pareix prematura.

EXERCIT

Era poc nombros perquè estava format per alguns milers de soldats que en moltes expedicions serien sols centenars.

Venien dels ciutadans lliures i de tropes de lleves provincials.

Des de sempre, l'exercit egipci va tenir soldats núbis al seu exercit.

VIDA QUOTIDIANA

Hi ha fonts molt curioses sobre ella i són fonts iconogràfiques perquè les nobles del imperi mitjà tenien la costum d'acompanyar els seus aixovars funeraris amb maquetes de les vil·les i dels seus servidors.

L'obra de la *sàtira dels oficis* relata les misèries dels camperols egipcis que eren

- Perjudicats per les plagues
- Asustats pels lladres
- Perseguits per les exaccions dels publicans o pels cobradors de impostos

Però aquesta obra també fa referència a la feina en to de queixa dels

- Barbers buscant clients al carrer
- Ferrers
- Fusters
- Canters
- Sabaters
- Teixidors
- Etc.

Però aquesta imatge contrasta amb les representacions de les parets de les tombes que descriuen els treballs i les alegries de la vida rural entre la feina i el descans.

LLENGUA LITERÀRIA EGÍPCIA

Durant el imperi mitjà la llengua és va convertir en la clàssica sent el model d'que seguirien i cipoarien fins la última generació d'escribans.

És va poder arribar a eixe nivell gràcies al enriquiment del vocabulari i a la perfecció de les categories gramaticals.

És va produir durant aquest període una abundant literatura de qualitat, podent-se dividir en diversos gèneres

- Narració històrica destaca el *conte de Sinuhé* que va ser un membre de la cort que va viure al regnat d'Amanemné I que conta que després del assassinat del rei, va tenir que fugir arribant fins Biblos i Kenendu on va ser acollit i va refer la seva vida. El rei Sesostri I atenent a les seves supliques li va permetre tornar a Egipte per poder ser enterrat a la seva terra natal. Però també destaca el *conte del naufrag* que narra el periple de un mariner pel mar roig que va acabar en un naufragi del que sols és va salvar el protagonista que és va tirar al mar i les oles el van dur a una illa de la que el va salvar la serp maravellosa.

- Literatura sapiencial és un gènere instructiu que comunicava proverbis, màximes i regles de conducta on cal destacar *la ensenyança de Ptah-hotep*, *la sàtira dels oficis* que vol demostrar que tots els oficis eren inferiors al d'escrivà
- Meditacions hi ha que destacar *la disputa del home cansat de la vida amb la seva ànima*, *les admiracions dels sabi*, *la profecia de Neferty* i *el camperol eloqüent*
- Literatura científica arreplega diferents textos. Molts d'aquests duen el nom del seu descobridor, del propietari o del museu on és troba. Destaquen el *papir Rhind* que és un atrcata mèdic que mostra problemes com la sol.lució del àrea del triangul, el *papir Smith* que tracta sobre casos jurídics sent un vertader tractat de patologies del os i les ferides ensenyant als cirurjians com aliviar als malalts. Els metges egipcis foren els primers en tancar els extrems de un os trencat per punts de sutura i en apropar els extrems del os fracturats pel vendatge immovilitzador i el *papir Ebars* que tracta de diferents temes sobre l'anatomia i la fisiologia humana, cor i sistema circulatori, tub digestiu i excretor, malalties de la dona i parts, etc.

CONSTRUCCIONS MONUMENTALS

arquitectura

En aquest període perden les dimensions gradioses, però els que feren foren importants.

Els prínceps de Tebes excavaren les seves tombes a la roca. La expressió definitiva dels temple funerari és la de Menthuotep II a Tebes.

Amenemné III va construir la piràmida seva a Al-Fayum costum que va seguir fins el final del imperi nou.

La XII dinastia va adquirir les tradicions constructives del imperi antic.

D'aquesta època és conserven pocs temples perquè desaparegueren als forns de cal egipcis o foren els seus materials reusats pels edificis religiosos del imperi nou.

L'ESTATUARIA

La estatuaria va ser la millor forma d'expressió de l'època perquè la figura va adquirir un aspecte més humà responent a la nova mentalitat sobre la natura del rei.

Un dels temes preferits durant la XII dinastia fou l'esfinx que va arribar a la seva perfecció durant el regnat de Amenemné II.

RELIGIÓ

De la teologia d'Hermòpolis que estava a mit camí entre Tebes i Menfis destaca el deu Amón que a principis del imperi mitjà és va convertir en el deu de Tebes però ràpidament se'l va associar a Ra apropiant-se de les seves característiques. Quan Amennemné I és va fer en el poder, va augmentar ràpidament la seva categoria i va fer que Amón-Ra és convertira en el deu familiar dels sobirans dels imperis mitjà i nou. Poc a poc va ser presentat com al pare dels reis.

Entre el poble és va imposar de religió d'Osiris que era el deu de la inundació i de la nova vida sobirà del regne dels morts. El seu temple d'Abidos és va convertir en un centre de peregrinació.

A cada un dels 3 imperis correspon un text funerari diferent que fan possible fer-se a l'idea dels conceptes de la vida d'ultratomba

- Al imperi antic correspon els *textos de les piràmides* que són gravats als murs de les tombes
- Al imperi mitjà correspon els *textos sagrats del sarcòfag* que es troben pintats a les parets dels sarcòfags
- Al imperi nou correspon el *llibre dels morts* que són rotllos de paper dipositat junt a les mòmies

El debilitament del poder del rei al final del imperi antic va dur amb ella la usurpació per part dels alts personatges de les prerrogatives funeràries del rei, seguint-se també pels simples particulars fet que va fer que s'arribara a la democratització dels ritus funeraris que va acabar al imperi mitjà.

3. EL II PERÍODE INTERMEDI

La invasió dels hicksses va ser una de les últimes cuades de les invasions del 2300. els hickses o reis pastors segons les interpretacions tardanes com les de Maneton (II a.C.) i les de Flavio Josefo (I d.C.). a causa de la invasió, els noms dels reis egipcis es substituïren per noms estrangers escrits en egipci. Els invasors poc a poc anaren fent-se cada vegada més egipcis.

No es troben nivells de destrucció sinó que pareix que alguns egipcis es rendiren o foren partidaris dels invasors.

Gràcies a les inscripcions es sap que durant aquesta període va haver una única capital anomenada Avaris on vivia el rei hickse que s'autodenomenava rei sent aquest lloc on es quantificaven els impostos recaptats.

Tot açò es sap per les dades contemporànies a la invasió i les evidències històriques que de unes quantes èpoques posteriors, els egipcis s'organitzaren i crearen el imperi nou.

Dominnaren entre el 1730 i el 1580 incloent les dades de les primeres conquestes i la seva expulsió. Però des de mitjans del 1600, els reis invasors conviviren amb els reis egipcis de Tebes.

La tradició historiogràfica egípcia on sols es troben autors retardans transformaren la invasió que pareix que es va limitar al delta del Nil, els va dur a una ràpida aculturització. Açò suposa que foren derrotats pels egipcis perquè eren un enemic poc nombros i poc preparats. Com açò resultava per a d'ells inacceptable, transformaren per primera vegada els fets històrics supisant una mentida propagandística i un autèntic intent de transformar la realitat en el passat pel valor màgic que per a d'ells tenien les paraules.

La versió transformada descriu com a última descendent de la dinastia a una dona anomenada Sobekneferu que com a dona que era, li impedia fer-se'n càrrec de la direcció del exercit i per això va ser incapaç de frenar a milers i milers d'asiàtics ben ramats que arrasaren en tot l'Egipte. Per això sobmeteren per primera vegada als egipcis a

- Pagar impostos
- Fer-los treballar
- Negar-lis el sistema polític

Segons la tradició, durant 100 anys dominaren l'Egipte fins l'aparició de un nou rei a Tebes que va dominar l'exercit i va reconquerir tot l'Egipte, tornant boig al últim rei hickse al exposar-li una paradoxa que no va poder solucionar .

Tota aquesta explicació va ser un intent de començar de nou partint de les coses com devien de ser. Per això historiadors, narradors de llegendes i poetes exposaren els mites que foren considerats durant la major part de l'antiguitat inspirats pels deus i creadors de la veritat que es troben a la base de les lluites filosòfiques entre el *ser* i el *parèixer ser*.

Els noms dels reis no els dona tots Maneton però el papir de Torí on dona uns i amaga uns altres mentre que les llistes reials de Karnak, Abidos i Saqqarah els ignoren. Per això no hi ha dades fiables per donar una relació precisa. En aquest contexte, J. Vandier va dividir aquest període

- L'Egipte abans dels hicksses amb les dinasties XIII i XIV
- Els hicksses amb la XV dinastia dels grans hicksses i la XVI amb els petits hicksses
- Tebes i la expulsió dels hicksses amb la XVII dinastia

LA XIII DINASTIA

La interpretació correcta de les fonts permet deduir que va regnar durant 150 anys entre 50 i 70 reis. Tingueren regnats efímers perquè fou una època d'anarquia on el poder efectiu estaria a mans dels visirs que com deixen entreveure els papirs, podien servir a diversos reis de manera successiva.

Els noms dels reis i els fets es succeïren ràpidament. Entre ells cal destacar a

- Sebekemsaf I
- Sebejhotep III
- Neferhotep
- Sebejhotep IV

Aquests són coneguts per les fonts escrites i pels monuments.

Els papirs parlen de servidors asiàtics, presència que constitueix un antecedent de la infiltració posterior dels hicksses. Poc després de la pujada al tro del últim rei anomenat abans, Avaris ciutat situada al delta va ser ocupada pels hicksses i el delta invadit pels asiàtics. Els successors d'aquest rei vegueren com la seva autoritat al baix Egipte es va anar mermant.

LA XIV DINASTIA

Perteneix als prínceps de Xoïs que era una ciutat del delta occidental allunyada de ruta per in-entaren les hicksses. D'ells hi ha molt poca informació tan sols uns quants noms al papir de Torí.

ELS HICKSSES

Flavi Jopsefo arreplega de Maneton que la etimologia dels hicksses es tradueix com a reis pastors però realment aquesta paraula es tradueix com a cap estranger.

Maneton presenta la seva arribada com una invasió violenta però hui dia es pensa que va ser una infiltració progressiva composta per elements ètnics que no eren de una raça única que havien segut moguts per la pressió dels indoeuropeus a Anatolia i l'alt Eufrates.

Aquesta infiltració degué de començar entre el 1720 i el 1700 sent la seva etapa inicial la presa d'Avaris. En relació en eixa data, es disposa de *l'estela del any 400* que commemora el quart centenari de la construcció del temple de Seth a Avaris que va ser com a molt tard al 1720. Aquest aniversari es va celebrar baix el regnat de Horemheb al 1320 que era un rei de la XVIII dinastia, però de la instal·lació a Avaris a l'arribada a Menfis passaren 46 anys i una vegada conquerida, es consideraren prínceps d'Egipte donant pas a la XV dinastia.

Maneton diu que el primer rei hicksse va ser Salitis però el més representatiu foi Apofis I.

Aquests no expandiren el seu poder fins Tebes, mantenint bones relacions amb els seus prínceps mentre a la baixa Nubia es formava un regne independent.

El regnat de Sekenenre va marcar el començament de la expulsió dels hicksses del territori egipci anant desplaçant-se la frontera cada vegada més cap al nord, sent finalment expulsats definitivament baix el regnat d'Ahmosis. El *casus belli* del trencament entre Apofis que residia a Avaris i Sekenenre que residia a Tebes fou la *qüestió dels elefants*. Aquesta qüestió va consistir en que Apofis va manar a Sekenenre una misiva en que deia que els hipopotams de Tebes no el deixaven dormir sent refusat aquest ultimatum per Sekenenre. Però aquesta provocació és de caràcter hipostàtic se Seth que donava a Apofis els hipopotams que els egipcis caçaven i sacrificaven ritualment en certes èpoques.

La XV dinastia la formen 6 reis mentre que de la XVI dinastia els noms són mal coneguts i pot ser que el seu domini foren petits territoris, però també podrien ser coetanis als de la XV i ser simplement prínceps locals.

Establerts al Egipte, adoptaren moltes coses egípcies

- Reis escrivien en l'alfabet jeroglífic
- Adoptaren deus egipcis com Seth que va ser assimilat a Baal i adoraren a Ra

En contra de la versió de les fonts antigues, no fou una invasió violenta i organitzada superior en armes sinó que al parèixer és va tractar de una infiltració que ètnicament no eren homogenis. Com no eren nombrosos, és serviren de col·laboradors egipcis que els ajudaren a l'administració, construint temples i edificis i fent còpies d'obres literàries i científiques dels egipcis.

Militarment, posaren de manifest que Egipte no estava protegida de les invasions com més tard demostrarien les conquestes assíries i perses.

Internacionalment, tingueren contactes amb els asiàtics que és prolongaren amb els reis del imperi nou en forma de

- Campanyes
- Tractats
- Comerç
- Bodes
- Etc.

LA SEVA EXPULSIÓ

La XVII dinastia va tenir poder reial sobre la major part d'Egipte perquè molts foren vassalls dels reis hicksses perquè eren reis de Tebes que s'havien organitzat al voltant dels nomos de l'alt Egipte.

La llista dels seus reis és pot fer pel papir de Torí, la llista reial de Karnak i la necròpolis tebana.

Probablement aquests sobirans governaren el territori entre l'illa d'elefantins i la ciutat d'Abidos al voltant de Tebes limitats als nord pels hicksses i els sud pels reis nubis, però en accés a les vies d'abastament.

Els últims sobirans de la dinastia foren Sekenenre I i II i Kames que va començar l'alliberació d'Egipte.

A un primer moment, part dels egipcis foren fidels però la tenacitat dels sobirans tebans és va imposar.

Kames va contar amb el suport dels nubis a la lluita contra els hicksses. Quan aquest va morir, va accedir al tro Ahmosis que per alliberar totalment a Egipte va fer campanyes contra els invasors, fet que va fer que s'anara desplaçant cap al nord de frontera paulatinament.

UNITAT 5: 1600–1200: EL FINAL DE L'EDAT DEL BRONZE

1. INTRODUCCIÓ

Els anys entre el 1600 i el 1200 foren el final de l'edat del bronze que va ser una època on tots els estats evolucionaren i intentaren expandir-se territorialment, establint una situació d'aliances i contraaliances sent pareguda la situació a la d'Europa abans de la primera guerra mundial.

Els estats que combatien entre ells foren

- L'imperi nou egipci
- L'imperi nou hitita
- L'imperi mitjà assiri que no tenia res a fer mentre predominava Mittani que li impedia expandir-se cap al Mediterrani
- Babilònia cassita
- Mittani que estava situat al nord de Síria
- Elamites

Aquests estats ja no presentaven trajectòries independents sinó que tenien vincles d'amistat o enemistat entre les que cal destacar el desenvolupament de la diplomàcia en totes les seves vertents

- Intercanvi constant d'ambaixadors i emissaris
- Ús del acadí i del cuneiforme com a llengües internacionals
- Redacció de tractats de pau i amistats tancats amb els matrimonis interdinàstics
- Intercanvi de regals d'alta qualitat entre les diferents corts

Els estats orientals (hitites, assiris i casites) aspiraven a dominar Canaan i l'egípcia a aconseguir la part de Núbia i Canaan perquè eixa zona era la via de comunicació normal entre l'Àsia Menor i el nord d'Àfrica.

Entre el 1500 i el 1200 estigueren lluitant sense que cap dels que lluitaven aconseguiren el domini definitiu de la zona. Al 1200 s'acabaren les lluites perquè tots aquests estats desaparegueren per la invasió dels pobles del mar que foren els primers en aparèixer en armament propi de l'edat del ferro.

Després de les convulsions que es produïren al pas entre l'edat del bronze i la del ferro, assíria va eixir beneficiada expansionant-se cap a l'orient mitjà sense dificultats. estava situada entre assíria i Mittani fet que li va impedir entrar al joc de dominar el lllevant mediterrani, mentre que després de la recuperació d'ela meitat del segle XVI la va dur a enfrontar-se al seu enemic secular per era Elam que sempre va ser una amenaça provocant la caiguda el que explica en part les bones relacions amb Hatti i Egipte.

La interacció dels diferents estats es va centrar a 3 llocs

- La franja Sírio-Palestina que va ser el lloc més cobdiciat
- La baixa Mesopotàmia
- Núbia

Pel control de la franja sírio-palestina es produïren 2 guerres i 2 repartiments territorials entre Egipte i Mittani i Egipte i Hatti.

Quan pareixia que s'havia aconseguit l'equilibri, es va produir la irrupció dels pobles del mar que trastocaren l'ordre establert al bronze final amb la desaparició de Hatti, el debilitament d'Egipte i el ressorgiment dels estats que fins ara havien segut poc importants com Elam, Kush i assíria.

Al pròxim orient durant aquest període va assistir per primera vegada al protagonisme polític dels pobles de la muntanya que eren el resultat de la barreja de poblacions autòctones indoeuropees arribats al voltant del 2000

que foren bàsicament hitites, hurrites i casites. A d'ells Moscati els fa responsables de ser les inductors de l'agitació internacional qualificant-los de catalitzadors perquè amb la seva presència els pobles antic de l'orient pròxim interactuaren.

Els estats que durant aquesta època estigueren presents foren

- Imperi nou egipci
- Regne de Mittani
- Imperi nou de Hatti
- Regne de Karduniash
- Imperi mitjà assiri
- Dinasties igahalfida i shutrufida d'Elam
- Regne de Kush

2. LES RELACIONS INTERESTATALS

LES LLUITES PEL TERRITORI SIRIO-PALESTÍ (1595-1190)

PRIMERA FASE: EGIPTE I MITANNI (1595-1397)

Amb Amosis I va començar la XVIII dinastia originaria de Tebes. Aquest va aconseguir unificar Egipte de nou i expulsar als hicísses que estaven afincats a la delta durant el segon període intermedi. Ell va iniciar una nova etapa de poder centrat a un sol monarca conegut com el imperi nou que compren les dinasties XVIII, XIX i XX.

Amosis I, Amenofis I, Tutmosis I i II començaren de nou la política de expansió fóra del territori egipci pròpiament dit expandint-se cap a

- La franja sírio-palestina al nord
- Núbia cap al sud

Era una estratègia defensiva per preservar de invasions a Egipte i també una mesura econòmica que va garantir

l'abastament de les matèries primeries que no existien a la vall mantenint les rutes per on s'exportaven les excedents

agraris i les manufactures. Aquesta política no era nova perquè va s'havia practicat durant el imperi mitjà sobre els

mateixos territoris però foren més importants durant el imperi nou perquè és trobaren en regnes de la seva mateixa talla

i potència, sent el primer d'ells Mitanni.

Era un regne hurrita on a la seva ètnia hi havien aportacions indoeuropees. A mitjans del III mil·lenni al nord de Síria

l'alta Mesopotamia estaven formats per petits regnes independents que ocupaven essencialment la zona de les muntanyes del Zagros i el Tigris.

A principis del segle XVI, sense la presència del regne d'Alepo i el imperi d'Hammurabi, els regnes independents

s'uniren naixent llavors Mitanni sent la seva capital Washíanni de la que no és sap la seva ubicació però és pensa que

és trobava a les vores del riu Jabur. Els obstacle principal pel coneixement d'aquest regne és la falta de documents

propis perquè sols és coneix per documentació de altres pobles.

Al segle XVI ocupava aquest regne les valls superiors del Tigris i l'Eufrates , ocupant al segle XV també el nord de

Síria, assíria i el kurdistan iraquià, però la seva influència és va escampar

fins palestina i el territori assiri del que eren vassalls.

La confrontació entre aquestos 2 regnes va venir a partir de Tutmosis III fins Amenofis II pel control exclusiu del

territorisirio–palestí. Els egipcis usaren com a tàctica el enviament de forts militars que s'enfrontaren a les coalicions de

ciutats dirigides per Mitanii als punts estratègics de Meggido, Alepo, Carquemish i Qadesh. Si el triomf militar va

afavorir a Egipte, els mitannians el neutralitzaren pel fonament de revoltes dels reis sotmesos pels egipcis.

El únic rei mitannià conegut d'aquesta època va ser Saustatar.

Davant del triomf definitiu de un dels dos bàndols era pràcticament impossible, és va fer un acord de pau entre les

potències. A pesar de no haver–hi documents d'aquest tractat Egipte és va conformar amb el control dels territoris

costers de la Palestina i Mitanni amb Síria.

A partir del regnat IV les hostilitats acabaren havent una relació entre els 2 estats de intercanvi e regals i de matrimonis

entre prínceps egipcis i princeses mitannianes. Arrivaren a aquest tractat perquè volien una zona de no agressió per

defendre's de forma conjunta allí dels atacs de pobles desconeguts. Però no pactaren una defensa mútua més enlla

d'eixa zona i per això de repent Mitanni és va veure amb un enemic que no venia com esperaven del nord sinó del

nord–est i contra el que no estaven preparats. Per això, els hitites anaren de vistòria en victòria fins que

prengueren

Mitanni anul·lant-la com a potència.

EL INTERMEDI: LA CONFRONTACIÓ AMB MITTANI (1379-1336)

El equilibri va durar poc més de 50 anys. A la vegada Egipte mantenia bones relacions amb la Babilònia casita que és tancaren amb el matrimoni d'Amenofis III amb la filla de Kadashman-Enlil.

Però no és pensaven que podien nàixer certs estats fins llavors significatius com Hatti i Assíria que trastocarien l'ordre establert i llançarien de nou a Egipte a la guerra.

Al 1450, Tudhaliyas I va fundar una nova dinastia a Hatti. El regne va estar apunt de acabar baix el regnat de la seu fill Arnuwanda al ser atacat per diversos pobles veïns, especialment els *gasga*. En circumstancies va arribar al tro Suppluliliuma I.

Suppluliliuma I després de posar en ordre l'interior és va centrar en sotmetre als seus enemics més amenaçadors que ren el rei de Rawaza i els *gasga* que poblaven les muntanyes del Ponto. Una vegada solucionats els problemes, emprengueren marxa cap al sud on és trobaren Mitanni, però abans arribaren a un acord amb el regne de Kizzuwatna que els permetia un passadís cap a Síria.

Davant d'eixa situació, Mitanni no va presentar batalla directament perquè el exercit expedicionari hitita era més fort, esperant que al continuar cap al sud lesionara els interessos egipcis a la zona i aquella potència va decidir per atacar primer. Els mitannians volien reservar les seves forces per aturar als hitites quan intentaren passar l'Eufrates. Aquest rei va prendre Alepo caient seguidament tot el territori assiri fins el Líban que abans eren territoris mitannians.

En aquest moment segons la historiografia tradicional egípcia que Egipte devia d'haver atacat suportant a Mitanni però per la delicada situació interna durant el regnat de Ajhenaton perquè estava totalment centrat a la reforma religiosa i perquè era un faraó de caràcter pacifista no va ajudar al seu aliat deixant a la seva sort a Mitanni, aquesta situació va seguir durant el regnat de Tutankamon.

La explicació a aquesta situació és un altra perquè aquest rei responia al model de rei del moment i per tant no va dur campanyes sanguinolentes contra els pobles estrangers. La seva predecessora va ser Hatshepsut és va encaminar cap a Núbia per mantenir controlats als nadius i per fer més intensa la circulació de or que era indispensable per finançar les campanyes del orient pròxim.

Egipte va intercanviar ambaixadors amb Assíria el que pot indicar una possible relaxació egípcia i mitanniana o u canvi d'estratègia per l'amenaça a la zona en conflicte del exercit hitita..

No obstant això, els mitannians no és quedaren parats davant l'atac hitita i feren una coalició antihitita amb Alepo, Qatna, Qadesh i Damasc.

Suppluliliuma I va respondre una segona campanya contra el cor mitannià prenent i saquejant Washuíanni per després marxar contra les ciutats siries a les que va sotmetre sense dificultat excepte Damasc que estava protegida pels egipcis. Llavors Mitanni sols conservava la estratègica ciutat de Carquemish.

Cap al 1350 Suppluliliuma I va fer una última campanya contra Síria que va consolidar la presència hitita a la regió prenent Qadesh i Carquemish.

La nova situació va suposar canvis importants al interior de les grans potències

- A Mittani va tenir lloc una crisi interna per la lluita ferotge entre els pretendents al tro
- A Egipte la nova direcció diplomàtica pretenia establir una relació amistosa amb Hatti pel matrimoni de la viuda de Tutaníamon amb el fill de Suppluliuma I. De no haver-se produït l'assassinat del fill de v camí a Egipte, haguera suposat el repartiment de les zones de influència entre Egipte i Hatti sense haver-se de produir una guerra entre les 2 potències

SEGONA FASE: EGIPTE I HATTI (1336–1284)

La mort de Suppluliuma I la fer és produïra una revolta dels vassalls anatòlics i siris que va obligar a Mursilis II a fer molta feina per fer que als assiris no traspasaren l'Eufrates.

Mentre tant Egipte és dedicava a promoure insurreccions als regnes siris vassalls dels hitites.

El final de la XVIII dinastia va venir marcat pel repartiment successiu del tro entre 2 generals que foren Ay i Honemreb.

La XIX dinastia va començar amb Ramsés I que ja era major i per això va associar al tro al seu fill Seti I que va posar pau als seus socis palestins aconseguint que el regne d'Amurru trencara les aliances amb els hitites, però suposava un perill pels interessos de Hatti a la regió, sent aquest fet una declaració de guerra.

En eixa herència pujaren al tro dels 2 enfrontats prínceps de gran valua amb dots militars que foren Muqatallis a Hatti i Ramses II a Egipte. El hitita va mobilitzar un gran exercit per dirigir-lo cap a la frontera sirio-palestina, fent el propi l'egipci. La confrontació és va produir a la Qadesh.

La batalla i els seus detalls és coneixen gràcies als baix relleus de Karnai però els 2 reis s'atribuïren la victòria. Fou més un tempteig que una batalla que va posar de manifest que el potencial bèl·lic dels enfrontats estava equiparat.

La solució passava per un tractat de pau on és repartiren les zones de influència i el control de la franja en lluita. És va produir al 1284 entre Ramsés II i Hattusilis on el riu Orontes dividia la zona egípcia que era l'occidental i costera mentre que Hatti és quedava en la zona interior. El tractat ha arribat fins nosaltres en versió hitita i egípcia. El llaços d'amistat és reforçaren amb el matrimoni de Ramsés II amb la filla del rei hitita.

L'equilibri total a la zona és va aconseguir quan al 1280 els assiris feren un tractat de pau amb Karduniash per por a que els 2 estats foren absorbits per Hatti o Egipte i per la por de Karduniash perquè assíria podia expandir-se a costa d'aquest estat.

L'estabilitat va durar 80 anys i és va trencar per les convulsions que causaren els pobles del mar i els arameus.

KARDUNIASH ENTRE ASSÍRIA I ELAM (1595–1156)

El final de la I dinastia amorrita a Babilònia va ser agotada per Mursil I quan va saquejar la ciutat i és endur les estàtues de Mardu i Sarpanitum. El buit de poder que va quedar després del atac hitita va ser aprofitat pels casites que s'instal·laren allí sense que ningú ho impedira constituint la II dinastia de Babilònia que va durar més de 400 anys.

Hi ha pocs documents sobretot dels segles XVI i XV, els reis casites estaven preocupats per tenir més terrenys però sense entrar en conflicte amb els assíria perquè els reis dels 2 estats tenien un tractat d'amistat on posaren la frontera a l'altura de Samarra.

Aquesta relativa estabilitat al nord va permetre als casites conquerir Sumer cap al 1460. a partir de llavors va

sorgir la denominació de Karduniash que comprenia tota la baixa Mesopotàmia. Però a la secular confrontació entre l'alta Mesopotàmia i Babilònia és va afegir la secular entre Sumer i Elam.

Pel arxius de El-Amarna és sap que els reis casites dels anys que anaren del 1420 al 1347 mantingueren excel·lents relacions amb Egipte que és plasmaren en intercanvis de regals i matrimonis, aliança que assegurava a Karduniash el no ser atacats pels mitannians.

Els gran fets del segle XIV debilitaren a Mitanni i propiciaren l'ascens de assíria que va entrar en conflicte amb Karduniash perquè estava constreta pel nord-oest pels hitites. El imperi de Hammurabi i Mitanni havien evitat la expansió territorial d'assíria més de 500 anys; però el cop de Hatti a Mitanni va fer que els hitites recuperaren la independència i començara el imperi mitjà amb Ashur-Juballit (1365-1330). A partir de llavors va començar una guerra entre assíria i Mittani fins al regnat de Salmanasar (1274-1245).

Els assiris havien començat una política d'aliances amb la Babilònia casita amb un matrimoni que va ser el causant de els hostilitats dels 2 regnes: mort Burnaburiash II és va produir una crisi dinàstica a Babilònia al ser assassinat el seu successor legítim que era net de un assiri. La immediata intervenció assíria va entronitzar a Kurigalzu II que rera un rei de confiança perquè entre els 2 hi havia una relació d'amistat personal perquè quan aquest va morir, l'assíria va invadir aquell estat a pesar de firmar seguidament un tractat de pau.

Amb l'assiri Adad-Ninari i a pesar del tractat del 1280, tornaren les lluites després de que Babilònia perguera en favor d'Assíria el Zab inferior. Durant el seu regnat va començar el inici de la revolta del que quedava de Mitanni fins que Salmanasar la va sufocar i va incorporar la part oriental de Mitanni a assíria quedant així acabada al dinastia dels reis mitannians.

En aquest moment, Babilònia és va veure atacada per Elam. Al 1350 la capital s'havia instal·lat a Susa la capital de la dinastia Igahalfida que va començar una política d'expansió a costa de Karduniash. Durant el regnat de Kadashman-Enlil II (1279-1265), els elamites invadiren Sumer i saquejaren Eshnunna.

Però l'enemic reial de Babilònia eren els assíria a aquest moment que passaven per una immillorable situació perquè Tufuliti-Ninurta (1244-1208) va prendre Babilònia controlant-la primer per governadors assíria i després per sobirans vassalls fins al 1218. a banda també va conquerir els territoris adjacents al Zagros, creant in imperi que anava des del golf pèrsic fins les muntanyes del nord i de l'est assiri.

Mentre tant, la Babilònia casita independent va viure una anys de tranquil·litat que anaven a ser els últims perquè a partir del 1205 va regnar a Susa la dinastia dels Shtrufides que traslladaren l'estàtua de Mardui a Susa i amb ells al últim rei de la II dinastia babilònica.

EGIPTE I EL REGNE DE KUSH

Els reis egipcis del imperi nou s'expandiren per la franja el litigi i pel sud de la vall del Nil traspasant la primera cascada. Ho feren per explotar els recursos miners d'or que suposava

- Un suport fonamental per mantenir al nombrós exercit ben equipat en constant peu de guerra
- Assegurava el trànsit de determinades matèries primàries molt apreciades usades per fer objectes de luxe
- Assegurar la integritat territorial allunyant el perill de les invasions o desplaçant als pobles veïns per la creació d'estats tapo controlats militarment quan era precis però sobretot per regals cars als magnats nadius que anaren integrant-se al sistema socioadministratiu. Però és va convertir en un arma de fil perquè els pobles autòctona afegiren a la tendència de penetrar a Egipte el coneixement i la integració
- al sistema governamental i militar dels egipcis perquè acabaren amb els coneixements suficients per poder suplantar al poder egipci inclòs en dinasties pròpies com la XV (dinastia íushita).

L'actuació del imperi nou tampoc va ser original però la intensitat i la amplitud foren majors.

El procés de conquesta de Núbia no va estar deslligat de la conquesta de la franja perquè era l'element bàsic sobre el que descansava la política exterior. Per un altra banda, va haver una estreta relació entre les 2 campanyes alternant-se la força ja que quan s'intensificava al llevant, era més fluixa i Núbia i al revés. Açò va posar en evidència la falta de força militar i de un capital suficient per poder actuar a les 2 zones a la vegada i també la falta de una sabia direcció respecte al aparell administratiu estricte que a pesar de les dificultats, va ser possible. Els primers reis de la XIX dinastia reanudaren la invasió de Núbia de manera que Tutmosis III ja controlava la tercera cascada. L'avanç egipci va ser impulsat novament durant el regnat de Hatshepsut que va centrar la seva política exterior al sud liquidant el regne de Kush, dominant-se des del seu regnat la quarta cascada, des d'on organitzaren expedicions a territoris que estaven molt més al sud. Aquesta ampliació del territori va permetre a Tutmosis III tenir més presència al llevant. Kush a diferència de Uauat era una regió de gran fertilitat, ben poblada que va requerir un tractament i una organització molt especial. En la pràctica la baixa Núbia o Uauat va quedar com un territori fronterer on es construïren diversos temples—fortalesa per detenir les invasions de Kush, a banda d'organitzar i controlar la extracció de l'or al desert oriental.

El domini afectiu egipci mai va passar de la quinzena cascada, no va impedir que tingueren cert control de la zona que estava entre la quinzena i la sisena dinastia per crear un territori fronterer segur que prevenira de invasions al Kush egipci. D'aquesta manera, arribaren a dominar Irem i les regions adjacents sense crear centres permanents.

L'aprofitament de l'or del desert nubi plantejava problemes en quant al manteniment i la protecció dels miners perquè hi havia que abastar—los aigua i aliments a banda de preservar—los dels atacs que tenien com objectius la rapinya per part dels nòmades de la regió. Tutmosis IV i Amenofis III intensificaren les explotacions de Núbia i dels deserts veïns per traure més or. Aquest últim va ser el primer faraó en controlar la regió de Aíuta on hi havia or sent un punt d'atenció dels successors. Suposadament pacifista, Amenofis IV no va tenir problemes per castigar als rivals amb les armes als nòmades que furtaven el menjar dels miners d'Aíuya.

La XIX dinastia va mantenir al domini entre la quinzena i la sisena cascada a tota costa però per la intensa actuació militar a l'Àsia per la necessitat d'or, Seti I i Ramses II ampliaren la explotació i invadiren Irem. Els 2 reis també estigueren preocupats per l'or d'Aíuya assegurant el subministrament regular d'aigua als miners.

La XX dinastia va donar mostres de debilitat per mantenir les possessions exteriors sense saber molt be com mantingueren Kush. Durant el regnat de Ramses XI els egipcis perderen el control polític de la zona ja que no el recuperaren a pesar dels esforços.

El sistema administratiu de Kush era una còpia del usat a la metròpoli. Des de les primeres conquestes, durant la XVIII dinastia nomenaren a un virrei que sempre va ser un personatge proper al faraó.

3. LA DESINTEGRACIÓ DE L'ÚLTIM EQUILIBRI POLÍTIC

L'estabilitat aconseguida a la franja en disputa entre egipcis i hitites pareixia sòlida i definitiva. Ademés de que facilitava l'activitat econòmica que afavoria als estats petits. Assíria també entrava en joc perquè les hitites no tingueren excessius problemes amb ells mantenint—los a les seves fronteres per la diplomàcia i la intervenció militar en cas de ser necessari.

Tudhaliyas IV (1265–1235) va mantenir la hegemonia hitita tant a l'oest com a l'est, tancant un tractat amb amurru que colapsava el comerç assiri. Al final del seu regnat va conquerir Alashiya o Xipre.

Hi ha poca informació del regnat de Arnuwandas III (1235–1215) però pareix poc evident que els atacs des regnes i pobles fronterers al imperi al imperi hitita s'intensificaren.

Egipte continuava en una bona situació. El llarg regnat de Ramses II va omplir pràcticament la XIX dinastia traslladant la capital a Pi-Ramses per atendre millor les possessions palestines i defensar la frontera occidental que pressionaven els libis.

A pesar dels problemes que s'anaren presentant al nou ordre establert, va saber mantenir durant més de 50 anys. Però, una sèrie de fets d'origen molt llunyà anava a desmantellar-lo. Un conjunt de pobles euroasiàtics desplaçaren massivament cap al sud provocant el moviment dels inquietos veïns dels estats sorgits a Grècia, Anatòlia i Egipte, provocant un últim lloc la seva ruïna quan no la seva destrucció: l'equilibri geopolític imposat al llevant mediterrani per Hatti i Egipte es va trencar.

La desaparició del domini de les grans potències de la franja va fer que sorgiren una sèrie d'estats que estagueren en auge fins que va resorgir Assíria. Aquests nous estats ja foren pobles nous que aprofitaren el buit de poder per sedenteritzar-se com hebreus i arameus principalment o foren altres ètnies preexistents com les cuitats-estat fenícies i els regnes neohitites.

Per la mateixa època a la planície iraniana s'assentaren els medos i els perses que eren pobles d'estirp indoeuropea que protagonitzaren gran part del intermèdi del primer mil·lenni.

ELS HITITES

Els primers en caure per la seva ubicació foren els hitites. El últim rei hitita va ser Suppiluliumas II fou testimoni de l'irrupció dels pobles del mar que s'assentaren a la costa d'Anatòlia i de Síria des d'on atacren els estats de la zona. Interromperen el comerç causant que els ciutats es quedaren sense els aliments bàsics fet que va causar fams i epidèmies. Els hitites pergueren el control de Xipre i aquest monarca els va aconseguir detenir a dures penes al 1210, però el seu regnat es va veure amenaçat pels frigis i els gasga que atacren el nord arribant en més facilitat a la capital que era Hatusa. Al mateix temps una ofensiva dels pobles del mar a Cilícia va fer que l'exèrcit hitita quedara massacrada quedant la capital a expenses dels altres atacants que al 1200 prengueren i destruïren la capital acabant amb l'imperi hitita. Per la seva part, els pobles del mar havien guanyat als hitites decidiren anar cap al sud.

ELS EGIPCIS

Va eixir millor parat perquè durant el regnat de Merenptah començaren a tenir problemes però fou capaç de guanyar a una coalició de libis i de pobles del mar.

Però el debilitament intern va venir d'inmediat i en 8 anys regnaren 5 reis.

El fundador de la XX dinastia va aconseguir en 2 anys refer el poder del faraó. Els seu successor Ramses III la disfrutar de un regnat suficientment llarg per mantenir el país en auge a costa de un estat continuat d'egüerra.

Els pobles del mar dirigint-se cap al sud entraren a la franja que va ser tan lluitada destruint els regnes que trobaren al seu pas entre ells Amurru. Aquest faraó va aconseguir detenir-los a Palestina però a aquest territori s'assentaren uns pobles que donaren lloc a les ciutats filistees que estagueren sempre enfrontades a Israel. Poc després, el rei va refusar un atac libi, però la integritat del imperi nou depenia del continuat esforç militar.

No és sap si eixa va ser la causa del debilitament del poder central, però els successors de Ramses III tingueren regnats curts en dificultats per la successió mentre es potenciava la usurpació i la fragmentació del poder.

Amb Ramses IX va acabar la XX dinastia i l'imperi nou.

ELS ASSÍRIS

Uns pobles coneguts com els *mushû* que havien acabat en Hatti, invadiren el regne assíri debilitant-lo. Aquesta situació la va aprofitar Babilònia per aconseguir la seva independència.

Però la seva ubicació allunyada de les invasions li va permetre salvar-se de la desaparició.

4. L'IMPERI NOU HITITA

Entre més o menys entre el 1390 o mitjans del segle següent Suppiluliumas va organitzar l'imperi hitita en

- Una administració
- Una política exterior de conquestes constants
- Per primera vegada el control del comerç i de la societat detallat

Els hitites suposen culturalment un arxiu magnífic perquè com tenien una cort itinerant el rei volia tenir arxius i biblioteques a tots els llocs en que periodicament rebia a la cort.

Copiaren 2 tipus d'escriptura: la jeroglífica hitita i la cuneïforme en la que copiaren els acords de pau amb els veïns, els monopolis comercials, els fets o cròniques de reis i nobles junt a totes les llegendes i característiques dels deus dels estats en els que tractaven perquè la seva religió incloïa el concepte de purificació que afectava als seus deus i als dels veïns.

Aquest concepte apareix a moltes religions del món antic sent el resultat de la justificació dels ritus mitjançant el mite i ens trobem moltes vegades en grups de pobles nòmades que havien acordat una convivència pacífica i sedentaria. La purificació de la idea va partir de que no existia en absolut l'atzar i tot podia resoldre's, per tant les coses inexplicables per a ells com les epidèmies o els terratremols tenien un culpable, castigant-lo per haver ofès als deus estatals i als veïns. Per dur-se bé en els deus veïns feia falta conèixer les seves costums.

Un exemple fou una pesta durant el regnat de Mursilis I que després de molts ritus de purificació va concloure que la causa va ser que no s'havia fet el sacrifici a un deu del riu estranger després de buscar pels arxius de palau els arxius relatius a eixa divinitat per trobar com és feia el ritus tradicional, fent-lo per aplacar-lo. Per això els hitites es transformaren en els recopiladors de tots els relatius a les llegendes i costums religioses tant del seu poble com dels veïns, reflexant les costums socials, les relacions entre els estaments i inclòs pobles que sols foren mencionats per ells.

La importància de les peculiaritats religioses és veu a la peculiaritat política hitita segons el rei tenia el poder executiu i judicial complet però el legislatiu el compartia en el *panû* i el religiós amb la reina.

La reina tenia poder religiós i el seu càrrec era vitalici, sent la seva funció fonamental participar junt al rei a les cerimònies purificadores i propiciatòries necessàries perquè funcionara de l'estat. El títol de reina tenia el nom propi de *tawanna* que equivalia al càrrec religiós i polític. En cas de morir el rei i la reina no, l'hereter assumia el poder però eguia sent la reina sa mare i a la seva mort, la reina era la dona del rei.

La societat hitita d'aquesta època dins de les típiques societats estamentals del món antic en el que el naixement determinava un estament de per vida, va presentar un nivell d'esclavitud molt baix sent sols a nivell privat i limitant-se als presoners de guerra al servei del estat. A banda pareix que va existir una prohibició d'esclavitzar als ciutadans, un aspecte que no és va tornar a repetir fins al segle IV a Atenes.

Totes les legislacions de la època incloïen com a pena legal l'esclavitud per deutes. Front això contrasta que els reixos hitites tenien propietats a títol personal per els que podien exigir de forma periòdica el treball dels homes lliures o reclutar-los per l'exercit.

Caigueren al 1200 a causa dels pobles del mar sense esperar-los de cap manera perquè el últim que enregistraren els seves cròniques fou una victòria contra un poble nòmada i immediatament després d'aquest fet, la capital i totes les grans ciutats foren arrasades i desaparegueren.

5. L'IMPERI NOU EGIPCI

Va començar quan els prínceps tebans expulsaren als hicsses i és feren reconèixer com reis.

Consideraren una part important de la seva política la defensa d'Egipte contra els invasions orientals, i per eixe fi decidiren controlar la terra de ningú perquè allí és donaren les batalles, fent una expansió per aconseguir aquest territori fent-ho cap a palestina on és trobaren en Mitanni.

Durant el imperi nou, Egipte va arribar el seu màxim prestigi i al reconeixement internacional com a potència del mon antic.

Va presentar 2 peculiaritats respecte del govern

- Regnat de Hathsepsut, una dona
- Intent de monoteisme de Aíhenaton

Des de l'arribada al poder d'Ahmosis que és el tercer faraó reconegut de la XIX dinastia, Egipte ja hi havia una política orientada en 2 esbosses fonamentals

- Expansió en la política exterior
- Legitimació del poder a tota costa. Va haver una política constant del reconeixement del faraó que basava els seus orígens a la teogamia o justificació de un naixement exclusivament diví del individu que tenia el poder amb un naixement legítim de la resta de membres de la família reial en especial atenció a les filles perquè acabaven sent ells que legitimaven i garantitzaven la linea successoria perquè com els reis eren polígams, en cas de qui no hi hagueren fills mascles de la dona principal, la filla era la que legitimava al germà bastard. La faraona Hathshsepsut va aprofitar aquesta situació per no legitimar al següent faraó

ELS POBLES DEL MAR

Al 1200 arribaren un geup de invasors que arribaren al delta en vaixell i a peu pel desert del sinaí i combatiren amb els Ramses III i Mineptah que foren els que acabaren amb

- Hitites
- Civilitzacions del Egeu
- Inten de reconstrucció de la Babilonia casita
- Havien relagat a un segon planol als assíris

Aquestos pobles buscaven assentar-se i no volien pressoners.

Els noms que donen les inscripcions commemoratives de la batalla són tots nous per Egipte perquè apareixen les tribus que pels estudis lingüístics s'els consideren com

- *Danyan* com als dánaos
- *Sekelesh* com als siculs que després d'Egipte és dirigiren a sicília, illa a la que donaren el nom
- *Ekush* com als aqueus que ja havien mencionat els hitites quan parlaven del rei bèl·lics Ahuyaxa que na va arribar a acords ni duia esclaus
- *Pheleset* com als filisteus o palestins que és dirigiren a Canaan

Aquestos pobles suposaren el final de l'edat del bronze i iniciaren la del ferro. Els assiris abandonaren l'escriptura i les ciutats perquè les arrassaren.

Va ser una etapa de inseguretat que va durar segle i mig que va transformar el temps heròics i llegendaris tots els fets anteriors.

DINASTIA XIIX

Aquesta dinastia és considerada com una traidora al estat pel intent de reforma monoteista.

AHMOSIS (1580–1558)

Ahmosis és el fundador de la XVIII Dinastia i amb ell s'arriba a l'Imperi Nou, vertadera etapa d'esplendor egípcia. Ahmosis s'inicia com a rei de Tebes, en el moment de decadència dels hicses, i va ser qui va acabar amb aquests invasors. Encara que no existeixen relats oficials, en algunes fonts es fa referència a algunes campanyes contra els hicses i el seu capital, Avaris. Una d'eixes expedicions provocaran la caiguda de la ciutat en mans egípcies i l'expulsió dels hicses fins a terres de Palestina, on van tornar a sofrir una nova derrota de mans d'Ahmosis.

Lliure dels invasors, Ahmosis es dedica a crear un Estat nou, tasca que continuaran els seus successors. Iniciara la tasca de reconstrucció de temples i edificació de santuaris als déus, possiblement com a agraïment al seu suport en l'expulsió dels invasors. Durant el seu regnat van trobar l'inici d'un període de prosperitat econòmica i de reformes, comptant amb el suport popular a causa del temor a una nova invasió. El rei comptar amb la calor del seu poble, la qual cosa permet un avanç més ràpid en la política reformista al mancar d'oposició.

La política exterior d'Ahmosis està centrada a Núbia. Els exèrcits egipcis van penetrar en la regió sense a penes trobar resistència però a la seva marxa es va produir una revolta, la qual cosa va provocar una segona campanya. Una nova expedició permetria aconseguir la ciutat de Toshíah, a uns 30 quilòmetres d'Abu Simbel.

També es va interessar per estendre el seu domini a la zona asiàtica, desenrotllant una campanya en Fenícia a causa de l'interès estratègic d'aquest territori. En Fenícia es pot obtenir una base marítima com a cap de pont per a futures operacions a l'Orient Pròxim Asiàtic. Des d'aquest moment s'inaugura un llarg període de protectorat egipci a les ciutats fenícies.

Ahmosis es va casar amb una de les seves germanes, crida Ahmosis Nefertari. Fruit d'aquesta relació va nàixer Amenofis I, el successor del rei.

AMENOFIS I (1537–1530)

Amenofis I va a continuar la labor de son pare, Ahmosis, sent considerat un dels grans reis egipcis. La capital del baix va seguir sent Tebes, embellida amb nombrosos monuments gràcies a la política desenrotllada pels reis, des d'on es procedia a l'enfortiment de l'administració central i la consolidació d'un potent exèrcit vinculat directament al faraó

No hi ha moltes dades sobre la política exterior d'Amenofis I, però es considera que continuaria la labor iniciada per son pare. Possiblement aconseguiria les fronteres de l'Eufrates per l'est, mentre que en el sud arribaria fins a la ciutat Núbia d'Ombos, apuntant-se també una campanya en la zona líbia. Podem dir, sense equivocar-nos, que Amenofis I establira les bases de l'imperi egipci, la qual cosa motivava un enriquiment del baix de que és beneficiaran totes les classes socials, inclòs les més humils. L'augment del poder adquisitiu afavorirà el desenrotllament del gust pel sumptuós i el luxe, produint-se un refinament digne de destacar.

La mort d'Amenofis I, casat amb Merytamón, obrirà una vegada més un conflicte successori, resolt després de llargs anys amb el nomenament de Tutmosis I.

TUTMOSIS I (1530–1517)

Tutmosis I no tenia drets successoris al tron egipci al mancar de sang real. Alguns especialistes diuen que era fill d'Amenofis I i una concubina crida Senseneb, encara que altres pensen que pertanyia a la família reial, però a una branca secundària. L'hereva de la corona era la jove princesa Ahmosis, contraient matrimoni amb Tutmosis I para d'aquesta manera legitimar al monarca. D'aquest matrimoni naixeran dos filles, per la qual cosa, una vegada més, ens vam trobar sense hereu baró. La solució va amb una nova boda entre la princesa Hatshepsut, filla d'Amenofis I i Ahmesis, i el príncep Tutmosis II, fill del rei i de la concubina Mutnefert.

Els tretze anys de regnat de Tutmosis I estaran caracteritzats per l'activitat militar en l'exterior, al mateix temps que va continuar amb l'enfortiment de la burocràcia amb l'objectiu de crear un poder real poderós. En la zona de Núbia va aconseguir la tercera cascada, construint-se una fortalesa en Tombos. A Àsia va travessar el pas de Retenu, llegant fins a Naharina, on va sufocar un intent de revolta realitzant una gran matança. Tutmosis I establí les bases per a la creació del gran Imperi Egipci. Li succeiria Tutmosis II.

TUTMOSIS II (1517–1512)

A la mort de Tutmosis I va accedir al tron Tutmosis II gràcies al matrimoni amb la princesa hereva Hathsepsut. El seu regnat és molt curt, a penes uns quatre anys, produint-se una revolta a Núbia en el primer any. La revolta dels habitants de Kush provocarà la ira real, avançant cap a la zona rebel al front d'un potent exercit i sufocant el conflicte amb la massacre dels sublevats. Pocs fets més no han arribat d'aquest regnat, creant-se a la mort del faraó u dels conflictes successoris més apassionants de la història egípcia.

HATHSHSEPSUT (1517–1484)

Al morir Tutmosis II es van trobar amb un greu conflicte successori que ha provocat apassionades discussions entre els especialistes. El faraó deixava a la seva mort dos filles legítimes i un fill il·legítim. No era res de nou, ja que quelcom semblant havia ocorregut quan va morir Tutmosis I i la solució va arribar amb el matrimoni entre els germans. Pareix que el xicotet Tutmosis –que posteriorment aconseguí el tron–, a pesar de ser il·legítim, va ser declarat hereu, potser per intercessió del gran sacerdot d'Amón, en el temple del qual s'educava el xiquet. El problema es produí quan la reina Hatshepsut, esposa del difunt Tutmosis II, es declarà regent i es convertí en l'autòntica ama de la situació. Tutmosis III serà un convidat de pedra en aquest assumpte ja que Hatshepsut l'apartarà del poder, possiblement empresonant-lo. Des d'eixe moment Hatshepsut va fer tot el que es poguera per ser considerada rei, vestint sempre com un home i suprimint en els seus noms i títols les desinències femenines.

Hatshepsut es va rodejar d'un cercle d'estrets col·laboradors, entre els que destaca el visir Hapuseneb, anomenat també gran sacerdot d'Amón a fi de tenir subjecte a un col·lectiu que estava aconseguit cada vegada més fort. La política exterior portada a terme per la reina dista molt de la dels seus antecessors i els seus successors. Es conformarà amb l'organització d'expedicions comercials, recuperant la ruta de Punt, i l'explotació de les pedreres. Crida l'atenció l'augment de les construccions que es produïren en aquesta època, realitzades en la seva majoria per l'arquitecte Senmut, el favorit de la reina, destacant el seu temple funerari de Deire

La reina Hathshsepsut va ser la primera en exercir el poder absolut coma regent i després de ser la reina amb tots els títols dels reis.

Va aconseguir el suport del exerciti i dels grups funeraris als que controlava per un visir. Va rebre tot el suport del clergat amonià perquè rebien el suport directe del estat a canvi de mantenir al successor com a menor

d'edat fins la 37 anys.

Interiorment, va fer expedicions comercials fins Somalia en acords de no bveligerancia a la zona zona, continuant cap al sud per evitar les invasions cap al Sudàn i a la vegada impedir que tallaren els rutes d'articles de luxe. Va tenbir una política paternalista o demogràfica aconseguint dels sectors aristocràtics que no estaven d'acord amb el govern seu que no la tocaren per por a revoltes populars.

Va morir naturalment.

TUTMOSIS III (1484–1504)

Al morir la reina Hatshepsut –oficialment regent, encara que ella va fer tot el que es poguera per ser considerada rei, per la qual cosa sempre va vestir com un home i va suprimir en els seus noms i t tots les desinències femenines–, Tutmosis III ocupava el tron d'Egipte en solitari. Fill il·legítim de Tutmosis II, el tercer dels Tutmosis va ser declarat hereu sent un xiquet, per Hatshepsut el va despla ar uns 20 anys del poder. Potser per aix el seu regnat siga un dels més importants, conduint al seu pa s a una cota mai superada pels seus successors.

Les seves primeres mesures estan encaminades a esborrar la memòria de la seva antecessora, eliminant els noms dels llocs on havien sigut inscrits. Des d'eixe moment es posar en marxa una febra constructora que només ser superada per Ramsés II.

La política exterior sera un dels puntals d'aquest regnat, trencant amb la inactivitat militar de la seva antecessora. Les fronteres en la zona sud del pa s s'amplien fins a les proximitats de la quarta cascada, fins a la ciutat de Napata. A sia, Tutmosis es va trobar amb una sòlida aliança antiegípcia liderada per Mitanni. El faraó va organitzar una expedició per a atacar als aliats, prenent Megiddo. Setze campanyes seguiran a aquesta primera, sent només cinc de car cter estrictament militar.

El seu objectiu era aconseguir la frontera de l'Eufrates i acabar amb el poder dels mitanios. Tutmosis acabar vencent en aquesta llarga lluita després de conquerir Retenu, el pa s de Djahi, Qadesh i la costa fenícia. Curiosament, encara que no realitzara cap campanya militar, Tutmosis vivia durant una temporada a l'any en Agarrava a fi de vigilar el cobrament d'impostos i evitar conats de revolta. Els pa sos lim trofs – Babil nia, Assur, Jheta, Xipre o Mitanni – van comen ar a enviar tributs al rei d'Egipte reconeixent el seu poder, intentant evitar campanyes d'atac. Per pareix que Tutmosis només desitjava consolidar la frontera de l'Eufrates i sufocar les contínues revoltes que es produïren en aquest territori.

Després d'un gloriós regnat de 54 anys, Tutmosis III, casat amb Merire Hatshepsut, moria deixant la Doble Corona al seu fill Amenofis II.

És va veure obligat a fer una política bèlica constant perquè en el moment en que va arribar al poder per enemistat amb la seva predecessora, va depositar a tots els càrrecs executius i judicials, basant–se sols al exercit.

Va fer el que els romans anomenaren com *damnatio memoriae* és dir la condemna del individu després de la mort, inclòs al oblit. En eixe fi va saquejar la seva tomba, destrossar estàtues i la mòmia i esborrar el seu nom de totes les parts perquè la seva ànima vagara a l'oblit perquè tenien la idea màgica del nom perquè contenia segons ell part de l'essència.

AMENOFIS IV (1372–1354)

El successor d'Amenofis III ser el seu fill Amenofis IV. El seu regnat ha passat a la història embolicat en un halo de controvèrsia a causa de les transformacions culturals i religioses que es porten a terme. El regnat

d'Amenofis IV va durar a penes vint anys, manifestant-se en ell una vertadera revolució religiosa al substituir el culte d'Ammó pel d'Aton. La religió d'Amón era massa exclusiva d'Egipte en un moment de màxima expansió territorial a sia i d'unió interracial. A fi de dotar al cresol de pobles que vivien en les seves fronteres d'un déu únic i favorit per a tots, Amenofis va elegir el disc solar com el déu d'una nova religió, cridant-li Aton. Ben és cert que ja en època dels seus avantpassats Tutmosis IV i Amenofis III s'havia començat a desenrotllar el culte a Aton per Amenofis IV l'institucionalitza. Esta revolució religiosa té també certes causes polítiques ja que el clergat d'Ammó havia aconseguit el sostre del poder polític. Per aquesta raó, Amenofis va abandonar Tebes i va crear una nova capital en la zona central d'Egipte crida Ajhet-Atón – l'actual Tell el-Amarna –, canviant el seu propi nom pel d'Ajhenatón. La nova capital de nova planta tenia una administració pròpia, controlava tot l'estat de forma absoluta.

Va prohibir qualsevol altres culte i va obligar a acceptar la reforma.

La nova religió era de tendència monoteïstament i francament simple. Aton estava present en totes les coses i se li feien ofrenes directament, en un pati descobert. El rei era el pontífex suprem d'Aton i el seu "profeta" ja que només ell coneixia la doctrina, la interpretava i la transmetia als deixebles. L'amor a la naturalesa, l'alegria de viure i el pacifisme són les característiques més representatives de la nova fe. Des d'aquest moment, Ajhenatón es va dedicar a perseguir l'antiga religió d'Ammó, esborrant el seu nom de les cartel·les, suprimint-se el culte dels altres déus.

El final d'aquest "cisma" pareix que va arribar per influència de la reina mare Tiy, qui va convèncer al seu fill per a aconseguir una reconciliació amb el clergat d'Ammó. A va provocar la separació de la reina Nefertiti, una de les més fermes seguidores del nou culte. Per a calmar els ànims, Ajhenatón va anomenar coregent al seu gendre Semenhiare, morint al poc de temps.

És considera que va tenir 2 vertents.

La reforma va començar 2 generacions abans davant un intent personal d'oposar-se als sacerdots amonians. Va anular tots els poders dels sacerdots amonians i va retallar el poder econòmic que tenien, anul·lant la seva capacitat per assenyalar els donatius per les consultes.

Quant a la política exterior del rei pacifista, ens vam trobar amb un greu moment de l'imperi asiàtic. Els hittites estaven configurant una gran aliança a contra Egipte i ampliaven els seus territoris sense trobar a penes resistència. Els aliats egipcis sol·licitaven la seva ajuda infructuosament mentre els hittites preniën bona part de Siriana i Palestina. Egipte veïa com el seu imperi passava a les mans hittites, els que es convertien en sobirans de la zona nord d'Àsia.

La resposta va venir de mans del general Horemheb qui va realitzar una campanya en Palestina amb èxit, per la qual cosa la zona meridional d'Àsia romana en poder d'Egipte. La crisi viscuda en temps d'Ajhenatón deixar una llarga seqüela en les terres egípcies, recuperant el paper preponderant en la política internacional en temps de Ramsés II.

El seu regnat és va plantejar en una filosofia de llibertat teòrica, alegria i harmonia a la vegada que imposava i aplicava la repressió a qui s'oposava, aconseguint un augment dels descontents cada vegada major perquè qui ho veïa com una tirania, és va agrupar al voltant dels sacerdots amonians i dels grans caps militars. Els seus col·laboradors foren condemnats a la *damnatio memoriae* no sabent-se res més d'ell fins al segle XIX d. C. i per casualitat perquè la seva ciutat és va abandonar i van esborrar totes les mencions a d'ell perquè duïen sort roïna.

Va ser tal la condemna al oblit que quan Jenofonte un segle després va passar no van saber-li dir quina ciutat era.

NEFERTITI (S. XIV)

El paper exercit per l'esposa d'Amenofis IV en la reforma religiosa pareix molt important. Inclòs pareix que va amenaçar amb separara quan el seu marit va intentar acostar-se al clergat d'Ammó per a evitar una ruptura. La seva extraordinària bellesa es pot deduir per la magnífica estàtua policromada del Museu de Berlín.

SEMENJHKARE (1354–1350)

La successió d'Amenofis IV resulta prou confusa. Pareix que el faraó que va provocar el cisma religiós a l'imposar la fe d'Aton va tornar a la religió d'Ammó en els últims moments de la seva vida, anomenant coregent al seu gendre Semeníhiare, esp s de la seva filla Meritatón. Semeníhiare va governar molt poc de temps, sent l'elegit per Amenofis com el mediador amb el clergat de Tebes, encara que desconeguem quins van ser els resultats. És possible que Semeníhiare i Amenofis IV moriren en un curt interval de temps. El seu successor, Tuthaníhamón, restaurar l'orde religiós d'aquesta confusa poca.

TUTHANJHAMON (1249–1340)

El matrimoni d'Amenofis IV amb Nefertiti no va tenir descendència masculina. La major, Meritatón, es va casar amb Semeníhiare mentre que la segona, Aníhesenpaatón, es va esposar amb Tuthaníatón. El conflicte religiós amarniense pareix resolt moment niament amb la volta a la fe d'Ammó d'Amenofis, la qual cosa va provocar la retirada de Nefertiti a un palau, on es va rodejar d'un important grup de pressió que seguien adorant a Aton. En aquest grup vam trobar al jove Tuthaníatón, residint durant tres anys en Tell el-Amarna, on es va mantenir fidel al culte d'Aton. Desconeixem quina va ser la raó per la qual va abandonar la ciutat per a tornar a Tebes, on es va vore for at a restablir l'orde i tornar les prerrogatives arrabassades al clergat d'Ammó, canviant el seu nom pel de Tuthaníamón.

Tot tornaria a la normalitat en aquest breu regnat i als 19 anys moria Tuthaníamón. Soterrat en el Valle dels Reis, la seva tomba va tenir la sort de passar desapercebuda per als saquejadors, per la qual cosa es va mantenir quasi intacta fins a 1922.

Al mancar d'hereus, la seva viuda, Aníhesenpaatón, va enviar diversos missatges al rei hittita Suppiluliuma sol·licitant encaridament se li enviara un príncep amb el que contraure matrimoni. El jove enviat va morir assassinat durant el viatge. La successió va caure en Ai, un vell funcionari d'Amenofis IV.

AI (1350–1340)

El successor de Tuthaníamón va ser un anció funcionari cridat Ai, un dels art fexs del final del culte d'Aton que va imposar Amenofis IV. Una sortija recentment descoberta ha permés conéixer que Ai s'havia casat amb Aníhesenpaatón, viuda de Tuthaníamón, la qual cosa li havia posat en la línia de successió. El seu regnat és molt breu i deixa pas al general Horemheb, el verdader garant de l'orde restaurat.

HOREMHEB (1340–1314)

Últim rei de la dinastia XVIII, Horemheb era membre d'una antiga i noble família de l'Alt Egipte, possiblement originària de Hutnesut. Es va iniciar en la carrera militar, aconseguint en poca d'Aíhenatón el càrrec de general amb el nom de Paatonemheb. El seu brillant currículum va motivar el seu enviament a Síria, aconseguint conservar la regió de Palestina. De tornada a Tebes, Horemheb es va dedicar a intrigar contra Tuthaníamón, aliant-se amb el clergat teban, que va apostar fortament per la seva candidatura després de la mort del faraó Ai. L'oracle d'Ammó li va elegir faraó i Horemheb va legitimar la seva candidatura al casar-se amb la princesa Mutnedjemet, vinculant-se amb la família regnant.

Els primers passos del nou faraó es van encaminar a acabar amb les últimes mostres de l'heretgia d'Aton,

mesclant-se qüestions d'ndole religiosa amb aspectes pol tics. Segons la crida "Solc d'Horemheb" trobada en Karnai, el regnat va ser molt fructífer, ja que va reorganitzar un Estat apoderat per l'anarquia, la corrupció i els abusos. Es van decretar contundents penes per als culpables d'estos delictes i el país va aconseguir una ràpida recuperació.

Respecte a la política exterior, Horemheb va mantenir un període de pau amb el principal enemic egipci: els hittites, liderats en eixe moment pel rei Mursil II.

DINASTIA XIX

Consolidaren el poder militar. És coneguda com la dinastia ramesida on actuaren com a reis absoluts orientals que es dedicaren al exercit i destinaren els impostos a l'administració, la cort i a contractar mercenaris.

Els reclutament de mercenaris era una cosa totalment aliena perquè sempre s'havia reclutat a les tropes als nomos i els egipcis veien la presència dels mercenaris al servei del faraó com una dominació estrangera pagada pel faraó que li anava llevant poc a poc els poders fàctics del seu estat.

Van fer un últim intent de reacció davant de la invasió dels pobles del mar, passant a ser un estat de segona fila perquè va ser invadit successivament per siris, perses i macedònics.

RAMSES I (1301–1234)

Ramsés I és el fundador de la Dinastia XIX al ser anomenat faraó per Horemheb, per no disposar aquest de descendència. Desconeixem l'existència de vincles familiars entre estos dos personatges, encara que no es pot afirmar que no existiren. Ramsés I era membre d'una poderosa família possiblement originària de Tanis. Son pare es cridava Sethi i havia fet carrera com militar, arribant a aconseguir el títol de cap d'arquers.

Ramsés succeirà a son pare en el càrrec, posant-se en contacte des d'eixe moment amb Horemheb, qui li omplirà d'honors i nomenaments, arribant a visir. El nomenament de Ramsés I com a faraó es va produir quan ja tenia una edat avançada, per la qual cosa el seu regnat només va durar un any i quatre mesos. En aquest breu espai de temps a penes va tenir oportunitat d'establir una política exterior pròpia ni edificar cap monument, però sí que és destacable que el canvi de dinastia no va provocar cap disturbis.

RAMSES II (1314–1312)

El regnat de Ramsés II possiblement siga el més prestigiós de la història egípcia tant en l'aspecte econòmic, administratiu, cultural o militar. No debades va ser el vencedor de la batalla de Qadesh, sempre segons les fonts egípcies que la consideren gloriosa, però va ser un mepat entre egipcis i hittites perquè els 2 estats foren incapaços d'assegurar la defensa de les fronteres. Ramsés naix cap a l'any 1326 aC, accedix al tron imperial cap a 1301 aC i mor al voltant de 1234 aC pel que es tracta també d'un dels regnats més llargs. Va governar sobre un món en plena transformació el que fa més interessant aquest moment històric. El seu pare és el faraó Ramsés I, general de l'exèrcit i visir, elegit rei d'Egipte per Horemheb al no tenir aquest descendència. Son pare va ser Sethi I, mestre polític i militar, sent sa mare la reina Tui, membre d'una il·lustre família de militars.

Ramsés II va passar la seva infància a Luxor en companyia dels seus dos germans i les seves dos germanes. Des de xicotet va ser educat per a heretar la doble corona; un preceptor li ensenyaria a escriure i interpretar les imatges escrites (llegir), a conèixer els astres, matemàtiques i geometria rudimentàries així com aprofundir en matèria religiosa.

Cap als deu anys va ser anomenat hereu i comandant en cap de l'exèrcit com a primogènit que era; des d'eixe moment va tenir un harem a la seva disposició i va acompanyar a les tropes en algunes campanyes contra els hittites i els libis.

Als 16 anys va ser associat al tron imperial per Sethi, continuant amb la seva educació política. El visir de Sethi, Paser, possiblement va participar en aquesta educació, mantenint-se durant vint anys en el càrrec després de la mort de Sethi. A l'hora d'ara Ramsés participaria en la supervisió de les construccions d'Abidos, iniciant-se la seva afició a les edificacions.

La seva primera esposa serà una jove de noble família crida Nefertari. Tenia 17 anys Ramsés quan va casar per primera vegada; fruit d'aquest matrimoni va nàixer el seu fill primogènit cridat Amonherunemef. Paral·lelament va prendre una segona esposa, Isetnefret, qui també li va donar un fill cridat Ramsés. Les dos dones van continuar procreant, assegurant-se així el futur de la dinastia. La tercera esposa serà Hentmire, la pròpia germana de Ramsés, seguint la tradició del rei per a conservar la puresa de la sang. Com quarta esposa va elegir a la seva pròpia filla, Merytamón, fruit del seu matrimoni amb Nefertari, casant-se també amb una de les filles d'Isetnefret, Bentanat.

A finals del mes de juny de l'any 1301 a.C. mor Sé-tu I i Ramsés II puja al tron com a rei de l'Alt i Davall Egipte i Sol dels Nou Arcs. Tenia 25 anys. Els seus primers esforços estan encaminats a mantenir la pau interior aconseguida en els regnats anteriors, manifestant als sacerdots d'Amon el seu desig d'exercir tots els poders, evitant en la mesura que es pugui influències del poderós clergat. Per a això elegirà com a summe sacerdot a Nebumenef, persona de la seva absoluta confiança. Des d'això moment posarà en marxa un del rei pla per a recuperar les fronteres de l'Imperi en l'època dels Tutmosis i assegurar la pau interior, al mateix temps que iniciava el seu programa constructiu, símbol evident de poder en l'època. Va ordenar la construcció d'un gran temple a Luxor consagrat a Amón-Ra, formant un conjunt amb el construït per Amenhotep. També va iniciar l'edificació del Ramesseum, en el turó de Sheij abd el Gurnah, al costat del que s'alçaria un palau on supervisar les obres. Per a portar a terme aquestes empreses arquitectòniques era necessari un abundant flux d'or, procedent en la seva majoria de la zona sud del país. Un dels problemes amb què comptava aquesta via aurífera era l'escassetat de zones d'avituallament, especialment d'aigua, dedicant-se Ramsés a la perforació de pous per a solucionar el problema hidràulic. D'aquesta manera va poder augmentar l'arribada d'or per a mantenir el seu programa arquitectònic, amb el que es congratulava amb els déus.

La recuperació de l'antic imperi provocaria l'enfrontament amb Muwattali, rei d'Hatti, conflicte que es prolongaria per un període de 17 anys. Amb l'objectiu de concentrar totes les seves forces en aquest front, Ramsés es va afanyar a instaurar amb fermesa la seva hegemonia en Líbia i Núbia. En el quart any del seu regnat va iniciar l'expedició contra els hittites, arribant fins a Biblos a fi d'establir bases marítimes d'avituallament. Mentres Muwattali havia establert una aliança amb els prínceps de l'Àsia Menor i Siriana per a enfrontar-se als egipcis. L'enfrontament d'estos dos exèrcits serà en Qadesh, desenrotllant-se una important batalla (cap a 1295 a.C.). La batalla no té un vencedor clar, encara que Ramsés II se autova proclamar com el gran triomfador, segons es desprèn de les inscripcions trobades en els temples de Luxor, Karnak i Abidos. La reacció de Muwattali serà establir una poderosa aliança contra Egipte, involucrant especialment a Benteshina d'Amurru, tradicional aliat egipci.

Durant dotze anys Ramsés es dedicarà a reconquistar l'imperi asiàtic i africà. Les revoltes de Canaan, Moab i Edom van ser ràpidament sufocades, recuperant Egipte la sobirania sobre estos llocs, aconseguint preservar l'imperi asiàtic fins al riu Orontes. El següent pas donat per Ramsés serà aprofitar el moment de debilitat dels hittites, després de la mort de Muwattali i l'enfrontament successori entre Mursil i Hattusil. Ramsés va travessar Canaan, prenent el port d'Ascalón i la ciutat de Jaffa. Va reafirmar el control sobre els ports fenicis del Mediterrani i va penetrar en la zona sud de Siriana, prenent la ciutadella de Dapur, en el regne d'Amurru. Després d'assentar en cada una de les places preses una potent guarnició armada, Ramsés va decidir ocupar-se de les seves possessions en Àfrica. Va establir una sèrie de colònies en les costes de Líbia i va construir un ampli front de fortalises a fi de tenir vigilada a la població i evitar revoltes.

En el desé any de regnat sorgiren nous incidents a Àsia pel que Ramsés torna cap a Fenícia, recuperant algunes places que havien caigut davall sobirania hittita. Per a evitar entrar en un conflicte major, Ramsés va tornar al seu capital, per a viure un breu període de pau i prosperitat econòmica.

Després d'alguns anys de tensa pau a Àsia, va sorgir un nou conflicte entre Egipte i Hatti. Babilònia s'alia amb els hittites i trenca relacions amb Egipte. Ramsés es va col·locar de nou al front de l'exèrcit i va partir en direcció al sud de Siriana on van tenir lloc durs enfrontaments que es van decantar del costat egipci. La solució a aquestes constants lluites vindrà de la mà d'un tractat de pau firmat entre Ramsés II d'Egipte i Hattusil d'Hatti (cap a 1280 a C.), un dels majors èxits del regnat, inaugurant un període de pau i prosperitat econòmica i cultural. La frontera d'estos dos països quedava limitada per l'Orontes, mentre Hatti mantenia la seva sobirania sobre Qadesh i Amurru i Egipte dominava els ports fenicis. El tractat incloïa ajuda militar recíproca, assumint la lluita contra enemics comuns. Des d'eixe moment, Ramsés dedicarà el seu temps al manteniment del seu Imperi, un imperi que abraçava des de Sudan en el sud fins al Mediterrani en el nord, des de Líbia en l'oest fins a l'Orontes en l'est. La supremacia d'aquest ampli territori estaria a Egipte i en mans del seu faraó. Per a controlar tot aquest territori va ordenar la construcció d'una nova ciutat crida Per-Ramsés en la regió de Tanis, en el delta del Nil, i la va convertir en la capital de l'Imperi al mateix temps que s'engrandia i embellia Memfis gràcies a la labor portada a terme per Jaemuaset, segon dels fills d'Isetnefret. Tebes quedava així allunyada del poder polític. D'aquesta manera es pretenia allunyar del govern del país, en la mesura que es puga, als pretensiosos sacerdots d'Ammó, el centre de de la qual poder era la ciutat de Tebes. Una altra de les importants empreses portades a terme per Ramsés serà la construcció de dos temples excavats en la roca d'Abu-Simbel: un dedicat a Ptah, Ptahtatenen, Hathor i el propi Ramsés mentres que l'altre es dedica a Hathor i Nefertari.

A fi de mantenir la pau entre Egipte i el regne d'Hatti, Ramsés contraurà matrimoni amb una princesa hittita a finals de l'any 33 del seu regnat. Ja havia celebrat els seus dos primers jubileus – festa que es realitzava després de 30 anys de regnat i posteriorment cada tres – arribant a celebrar fins a 11 jubileus. La primogènita del rei Hattusil es convertia en la quinta Gran Esposa Real amb el nom de Mathorneferure, al marge de les nombroses concubines que tenia el faraó, parlant algunes fonts del naixement de més cent fills en l'harem de Ramsés. El matrimoni amb la filla d'Hattusil va servir per a enfortir la pau, impulsant el comerç i les relacions culturals entre estos dos països. A fi de reforçar l'amistat entre Hatti i Egipte, Hattusil va oferir una altra segona filla en matrimoni a Ramsés, convertint-se aquesta en una concubina.

El període de pau serà aprofitat per Ramsés per a afavorir la prosperitat econòmica i cultural d'Egipte, al mateix temps que estretia la vigilància sobre els instruments de govern del seu regne. Per a això es va rodejar d'un ampli grup d'estrets col·laboradors, membres de les famílies més pròximes a la seva persona, creant una elit burocràtica.

En els últims anys del seu regnat, Ramsés va poder apreciar com s'iniciaven les pressions dels pobles procedents d'Europa, pobles que arribaran a prendre Egipte l'any 1200 a C. Dins d'estos moviments demogràfics vam trobar la fugida de la població fesol d'Egipte, liderada per Aaron i Cabàs.

Després de 67 anys de regnat i a l'edat de 92 anys, Ramsés II moria a causa, segons l'egiptòleg Esteban Llagostera, d'una càries del maxil·lar inferior que li va provocar una infecció sanguínia definitiva. En el tron d'Egipte va deixar al seu fill Mineptah, fruit del matrimoni amb Isetnefret, anomenat hereu després de la mort d'alguns dels seus germans majors.

Nefertari (1291–1265)

Dels seus orígens a penes es tenen dades, encara que pareix que procedia de Tebes. Va pertànyer a l'harem que Sé-tu I va entregar al seu fill Ramses II. Va contraure segones noces amb aquest faraó i va romandre al seu costat durant el començament del seu regnat. Nefertari va tenir sis fills –quatre hòmens i dos dones–. A més de ser l'esposa més volguda, va mantenir una destaca activitat diplomàtica, per mitjà de l'intercanvi de regals i correspondència amb altres monarques, com els reis d'Hatti, Jhattusilis III i la seva esposa Pudu-Jhepa.

Mostra de l'amor que sentia per ella, va ser el temple que Ramses va ordenar construir en el seu honor en Abu

Simbel, i que va dedicar a la deessa Hathor. La seva mort va impedir que celebrara el primer jubileu del seu espòs. La seva tomba va haver de ser una de les més espectaculars del Valle de les Reines, encara que va ser saquejada durant l'antiguitat. Quan es va produir la troballa, només es va trobar la mòmia, restes del sarcòfag i algunes plaques amb el seu nom, a més de 30 ushebtis i objectes de ceràmica.

SETI I (1312–1298)

Fill de Ramsés I, Sé-tu I és el segon membre de la Dinastia XIX. Durant els més d'onze anys que va governar, Egipte viu una etapa d'esplendor i placidesa, sense travessar cap crisi de gravetat, segons l'absència de documents que al·ludisquen a problemes. Es va interessar per la construcció de monuments amb el que "cantar" les glòries del seu regnat.

Sethi es bolcarà en la política exterior com militar que era, heretant de son pare la direcció d'arquers. Egipte recupera el seu actiu paper en la política d'Orient. La primera campanyes asiàtica es va produir el primer any d'ascendir Sé-tu al tron, a fi de sufocar una revolta dels shasu. Les 23 fortaleses rebels van ser preses ràpidament i les seves tropes van arribar fins a Canaan. En aquest país Sé-tu s'enfrontarà amb una coalició d'amorreos i arameus recolzats pels hittites, eixint victoriosos i apoderant-se d'una important superfície de Palestina. Una segona campanya es va produir cap a 1210 a. C. a fi de prendre una sèrie de ports en el Mediterrani i el vall de l'Orontes. Les victòries de Sé-tu tenen com a reacció la intervenció del rei hittita Muwatalli, eixint els egipcis victoriosos de l'enfrontament.

En Líbia es produïxen una sèrie de revoltes, possiblement liderades per barbarescos, que van ser sufocades amb facilitat. Estos triomfs permeten a Sé-tu continuar amb les seves campanyes asiàtiques, reprenent la guerra contra els hittites per a eixir victoriosos. A pesar dels triomfs no es va poder reconquistar Siriana.

Abans de morir, Sé-tu va associar al tron al seu fill, l'ambiciós i enèrgic Ramsés II, que li succeirà a la seva mort cap a 1298 a. C.

MINEPTAH (1234–1224)

El regnat de Mineptah es troba aombrat per la importància del de son pare, Ramsés II. Durant els deu anys que ocupa el tron el paper d'Egipte com a àrbitre a Àsia pareix iniciar la seva decadència. En l'aspecte interior ens vam trobar amb un període de crisi, com posa de manifest l'ocupació de blocs de l'època d'Amenofis III per a la construcció de monuments. La prosperitat econòmica del regnat anterior queda realment afectada, sent el principi d'una etapa complicada.

En la política exterior, Mineptah inicia el seu regnat amb una campanya contra Líbia, eixint victoriosos i aconseguint un ric botí amb més de 9.000 presoners. Possiblement va realitzar una campanya en Palestina, sufocant les contínues revoltes que es produïen en aquesta conflictiva regió. La relació de pau amb el regne hittita es manté, ajudant Mineptah amb un va enviar de blat per a sufocar la crisi que prompte farà desplomar-se a eixe Imperi.

El seu successor, Amennes, va ser un usurpador, desconeixent-se si va assassinar el faraó, va esperar la seva mort o el va destronar.

AMENNES (1224–1219)

A la mort de Mineptah s'obri una greu crisi successòria, resolta amb el nomenament d'Amennes. Els especialistes consideren a Amennes un usurpador, però no hi ha acord en com va aconseguir el poder. No es va mantenir molt en el tron i va ser destronat per Mineptah–Siptah, un altre usurpador.

MINEPTAH–SIPTAH (1219–1210)

El final del regnat d'Amennes és prou confús i els experts no arriben a un acord. Alguns consideren que l'usurpador Mineptah–Siptah va aconseguir el tron i es va casar amb la princesa Tausert per a legitimar la seva situació. Altres pensen que Tausert va ser l'hereva d'Amennes i que es va veure obligada per la força a casar-se amb Mineptah–Siptah. No són molts els anys que va mantenir la Doble Corona i només coneixem del seu regnat les sepultures que es va construir en el Valle dels Reis. Sethi II, possiblement membre de la família real, li va destronar als huit anys.

SETHI II (1210–1205)

Sethi II va derrocar a Mineptah–Siptah i es va casar amb la seva viuda, Tausert, per la qual cosa deduïm que en la revolta l'anterior faraó va ser assassinat. Després de sis anys de regnat va morir, deixant a Ramsés–Siptah com a hereu.

RAMSES–SIPTAH (1205–1203)

Desconeixem que va ocórrer en el regnat de l'hereu de Sethi II. A la seva mort l'anarquia es va apoderar del país el que va permetre la reorganització dels libis i l'avanç dels indoeuropeus asiàtics cap al sud al mateix temps que els pobles del mar arribaven a totes parts. Pareix que durant un temps Egipte no va tenir rei, disputant-se el poder entre els nobles. El sirià Iarsu va aconseguir fer-se amb el poder aprofitant la caòtica situació que vivia el país.

IAURSU (1203–1200)

L'últim representant de la XIX Dinastia és d'origen sirià el que no indica que Egipte fóra pres per invasors procedents d'Àsia. Més prompte hem de pensar que era membre d'una de les nombroses famílies estrangeres que vivien en terres egípcies. L'anarquia del seu antecessor, Ramsés–Siptah, va continuar, sent Iarsu un monarca tirà que va exigir forts tributs al poble i no va rendir el culte necessari als déus, per la qual cosa prompte va ser castigat segons els documents. Sethnajht li succeirà, creant-se una nova dinastia.

DINASTIA XX

SETHNAJHT (1200–1198)

El fundador de la XX Dinastia a penes va estar dos anys en el poder. Sethnajht possiblement estiguera emparentat amb la família real de Ramsés II, la qual cosa li va valdre l'accés al tron. Les cròniques ens narren el restabliment de la normalitat en el país, acabant amb l'anarquia dels seus antecessors Ramsés–Siptah i Iarsu al mateix temps que va tornar als temples les seves propietats i va reconciliar als enemics. L'energia que efímerament va mostrar aquest faraó la va heretar el seu fill, Ramsés III, l'últim gran faraó.

RAMSES III (1198–1166)

Ramsés III és l'últim dels grans reis d'Egipte. Fill de Sethnajht i casat amb la reina Isis, va continuar la brillant labor iniciada per son pare anys abans, amb l'objectiu de posar fi als moments d'anarquia recentment viscuts a la mort de Ramsés–Siptah. El seu paper com a reorganitzador de l'administració serà destacable, tota vegada que la pau i el restabliment del culte ja s'havien encaminat. Esta reforma ve determinada per la divisió administrativa en classes: funcionaris palatins, funcionaris provincials, militars i treballadors. L'economia del país es va recuperar ràpidament gràcies a la massiva arribada de tributs procedents de les províncies asiàtiques i nubias. El comerç exterior va entrar en una etapa de plena vitalitat, arribant a terres egípcies elegants i cars productes que eren molt demandats per la societat, especialment des del país de Punt. Este desenrotllament econòmic motivarà la recuperació de la febra constructiva, alçant-se nous temples, i enriquint-se els santuaris.

Una vegada portada a terme esta labor reformadora, Ramsés III es va marcar com a objectiu aconseguir la preponderància d'Egipte en la política exterior del seu temps. La complicada situació que es vivia a Àsia exigia una contundent resposta per part egípcia. Els pobles del mar havien acabat amb el regne hittita, ocupant també Xipre i el país de Naharina. La província egípcia de Palestina rebia contínues amenaces d'estos invasors que podien estendre's al mateix Egipte. La frontera líbia també era perillosa després d'una reorganització dels pobles nòmades que habitaven en eixa zona. La zona del Delta havia rebut una creixent immigració atreta per una vida menys complicada.

Durant els primers anys del seu regnat, Ramsés III va haver de fer front a dos grups d'indoeuropeus que es dirigien cap al Delta. El faraó i el seu exèrcit van obtenir una contundent victòria, eliminant a la flota enemiga. Una vegada suprimit este perill, Ramsés es va dirigir cap a Líbia on s'havia produït una revolta, possiblement motivada per la imposició egípcia d'un príncep educat en terres del Nil. Les tropes líbies seran derrotades, obtenint el faraó una gran quantitat de presoners.

L'any octau de regnat Ramsés es va dirigir cap a Àsia per a fer front als pobles del mar. Es va produir una batalla naval en la desembocadura del Nil, sent aniquilada la flota enemiga. L'enfortiment de la frontera palestina va ser prou per a evitar la terrible invasió de pobles del mar, invasió de què difícilment s'haguera recuperat Egipte, corrent la mateixa sort que l'Imperi Hittita. La retirada dels pobles del mar va animar a Ramsés a reprendre la colonització asiàtica mampresa pels seus antecessors. Siriana és recuperada en part, prenent quatre ciutats fortificades, arribant, possiblement, fins a la regió de l'Eufrates. Però l'alegria per la victòria durarà prou poc ja que alguns anys després d'estos fets, les terres de Canaan es perdran definitivament.

La pressió dels libis, desitjosos d'assentar-se en territori egípcia, provocarà un nou conflicte en la frontera occidental. L'any 11 del regnat de Ramsés l'exèrcit libi va avançar cap a Memfis. En les proximitats de la ciutat es va produir la batalla, obtenint el faraó novament la victòria. Els presoners van ser nombrosos, convertint-se en esclaus dels temples.

Durant els últims anys de Ramsés III reina la pau i la prosperitat en el país. No obstant, esta tranquil·litat es vorà frustrada pels complots que es viuen en el període final de la vida del faraó. Un dels seus visirs va intentar acabar amb la seva vida en Athribis, aconseguint Ramsés escapar sa i estalvi. Una de les manilles del faraó intentarà de nou el magnicidi al vore com el seu fill, cridat Pentaur, era apartat de la línia de successió. A pesar de comptar amb el suport de dos alts funcionaris reals, el complot pareix que va fracassar. Poc De temps després va morir Ramsés III, deixant el poder d'Egipte amb una gran debilitat.

RAMSES IV (1166–1160)

El regnat del fill de Ramsés III és molt poc conegut. Sabem que va regnar sis anys i que va realitzar una campanya en el Sinaí, del que ha quedat un grafit. Li succeirà Ramsés V.

RAMSES V (1160–1156)

Fill de Ramsés IV, governarà Egipte durant uns quatre anys. En este moment s'inicia la decadència de l'Imperi Nou, apreciand-se la separació de les províncies asiàtiques. El flux d'impostos és cada vegada menor pel que el tresor real està quasi va buidar. Només Núbia romanía fidel a Egipte, si bé els oasis occidentals anaven poblant-se amb un nombre més gran d'estrangers.

RAMSES IX (1140–1120)

Entre Ramsés V i Ramsés IX se succeïxen tres reis de breu regnat, també cridats Ramsés. Els documents en estos anys són molt escassos, recuperand-se certes fonts en època del IX Ramsés, procedents fonamentalment de la ciutat de Deir el-Medinah. Allí vivien els treballadors de les tombes reals.

En estos anys es viuran moments de necessitat a causa de les males collites. El preu del blat va pujar considerablement, arribant a una situació d'hambruna.

Potser la crisi econòmica va motivar que en els últims anys del regnat de Ramsés IX es produïren les primeres violacions de tombes reals. Els lladres van violar les de Sethi I i Ramsés II sense que la justícia castigara de manera exemplar a alguns dels culpables.

RAMSES XI (1110–1085)

Durant el regnat de l'últim membre de la XX Dinastia es consumisca la decadència i la crisi que posa fi a l'Imperi Nou. L'administració era incompetent i el faraó no reaccionava a la disgregació del seu govern. En el nom de Cinópolis es van produir greus disturbis. Els sublevats van ser derrotats gràcies a la intervenció de Panehesi, virrei de Núbia. Estos fets possiblement són mostra de l'origen d'una guerra civil provocada per la imposició del culte a Seth. Els partidaris d'este déu encapçalaran una revolta en el nord, enfrontats amb els sacerdots d'Ammó. Els "sethianos" van començar victoriosos, però els partidaris d'Ammó es van recuperar i van derrotar als del nord.

Ramsés XI va compensar la seva debilitat col·locant-se en l'ombra de diversos hòmens forts com Pahanesi, Amenhotep, gran sacerdot d'Ammó, o Herihor. Este Herihor serà anomenat gran sacerdot, virrei de Núbia i visir el que li va donar ales per a proclamar-se independent en la zona sud del país, titulant-se "comandant en cap de l'Alt i Davall Egipte" encara que no tenia cap autoritat sobre el Delta, on governava un visir cridat Smendes ajudat per la seva dona, Tentamón. Com és pot veure, Ramsés era un home de palla en mans dels seus visirs, que controlaven el poder econòmic, polític i militar. Desconeixem quin va ser el final de Ramsés XI però el seu regnat obri una nova etapa de decadència coneguda com a Baixa Època.

DINASTIA XXI

HERIHOR (1083–1054)

Després de la mort de Ramsés XI es produïx una divisió en el territori egipci. Herihor va a quedar com a sobirà del sud mentre que Smendes es farà càrrec del nord. Esta situació indica la decadència que es viu en el país després del final de l'Imperi Nou i amb l'inici de la Baixa Època.

Herihor va aconseguir el govern amb Ramsés XI quan va ser anomenat gran sacerdot d'Ammó. Possiblement va iniciar la seua carrera en l'exèrcit i en dos anys va aconseguir el càrrec de visir i virrei de Núbia. La zona de l'Alt Egipte quedava davall el seu comandament quasi de manera independent al proclamar-se "comandant en cap de l'Alt i del Davall Egipte". L'any 22 de Ramsés XI renúncia al càrrec de visir a favor de Nebmare'najht però es manté com a gran sacerdot, virrei i amb la direcció de l'exèrcit. Tenia en la seua mà el poder efectiu però no va voler, o no va poder, eliminar el faraó. Quan va morir Ramsés va ser coronat, durant el seu regnat molt pocs anys. Ben és cert que la seua autoritat només era reconeguda en la zona de Tebes, considerant-se ell mateix com un vassall de Smendes. A la mort d'Herihor, el seu fill Piânki va ser anomenat gran sacerdot d'Ammó però no es va atribuir el títol de rei. Egipte tornava a estar unificat, almenys nominalment.

SMENDES (1083–1054)

Smendes va ser anomenat visir del Davall Egipte per Ramsés XI. Va estar casat en primeres noces amb Tentamón, naixent d'este enllaç una xiqueta crida Henuttaui, i en segones amb Muthedjem, mare del futur rei Psusennes. A la mort del faraó, Smendes es convertix en el sobirà legítim de tot el país, encara que Herihor es mantenia quasi independent en el sud. El seu centre d'acció s'establix en el Delta, al voltant de Tanis, produint-se importants canvis en la ciutat. Potser el més significatiu siga la revolució religiosa que suposarà l'abandó del culte a Seth per a recuperar la tríade tebana d'Ammó, Mut i Jhonsu. Serà succeït pel seu fill Psusennes

PINEDEJM (1070–1054)

L'ascens al tron de Pinedjem suposa la victòria del clergat d'Ammó sobre la monarquia tebana, després de diversos segles de guerra no declarada. Pinedjem va ser anomenat gran sacerdot d'Ammó com a successor de son pare, Piânki, i del seu iaio, Herihor. El seu poder en la zona de Tebes era insuperable però nominalment depenia del rei de Tanis, Psusennes I. Per a unificar estos dos poders es va celebrar una boda entre Pinedjem i una filla del rei crida Makare. Este matrimoni aportava els necessaris drets perquè el gran sacerdot fóra coronat rei a la mort del seu sogre. Inclús s'especula que fóra associat al tron pel seu sogre ja que Pinedjem es va considerar rei des de molt abans d'este moment. Possiblement va viure en Tanis, però serà a Tebes on ens ha deixat importants mostres de la seua activitat com la restauració de les mòmies de Tutmosis I, Amenofis I, Sethi I, Ramsés II i Ramsés III o la restauració dels temples de Karnak i Medinet Habu.

L'absència de documents fidedignes ens impediex conèixer si en el regnat de Pinedjem es van produir greus incidents a Tebes després de la mort del nou pontífex, Mahasarte. Aprofitant este mort, els tebanos van intentar rebel·lar-se contra l'autoritat de Tanis i proclamar-se independents. Per a restablir l'orde en la zona de l'Alt Egipte, Menjheperre, fill de Pinedjem, va ser anomenat gran sacerdot d'Ammó i es va dirigir a Tebes al front d'un potent exèrcit, controlant la crítica situació. No obstant, podem afirmar que Menjheperre va exercir la seua autoritat en un ampli territori del sud del país, confirmant que en els primers moments de la XXI Dinastia, Egipte estava dividit en dos regnes. El del sud possiblement seria vassall del nord ja que l'economia tebana estava en una situació prou caòtica.

PSUSENNES I (1054–1025)

No és coneixen moltes dades del regnat de Psusennes I. Era fill de Smendes i de Muthedjem, contraient matrimoni amb dos germanastres crides Henuttaui i Asetemajhbit. Encara que el protocol ens indica que regnava sobretot Egipte, encara mantenia un important poder el gran sacerdot d'Ammó resident a Tebes. Per a guanyar-se la confiança del clergat tebano, Psusennes va entregar a la seua filla Makare al gran sacerdot Pinedjem, nét d'Herihor. El matrimoni va reportar un bo dot al tresor d'Ammó i els drets successoris necessaris perquè Pinedjem es convertisca en faraó a la mort del seu sogre.

Igual que son pare, Psusennes es va dedicar a l'engrandiment de la ciutat de Tanis, elevant dos muralles protectores del temple i reconstruint este.

PSUSENNES II (984–950)

Al llarg de la XXI Dinastia és troba u Egipte dividit en dos territoris: el nord amb capital en Tanis i el sud amb el centre a Tebes. La zona nord dominarà feudalment al sud, on governeu els sacerdots d'Ammó. D'esta manera es posa de manifest el triomf del clergat sobre la monarquia.

Psusennes II tanca esta dinastia, trobant-se amb un sacerdot del mateix nom com a cap de Tebes. El final d'estos dos personatges es perd en la foscor, deixant pas a una nova dinastia de sobirans libis que reafirma la decadència en què es veu embolicada Egipte.

6. MITTANI

És l'estat més curiós que va aparèixer i desaparèixer sense deixar rastre. Va ser el resultat del assentament al nord de Síria dels hurrites que arribaren amb les invasions del 2300 que és situaren primer al 2300 a Armènia com a nòmades i aparegueren al 1500 al nord de Síria com un estat jeràrquic amb una religió que tenia un panteó i un sistema administratiu que coneixia l'escriptura.

Aparegueren com un estat complet amb un exercit molt preparat i una política expansionista que els va dur a tenir relacions pacífiques o violentes amb tots els estats importants del moment. Per aquesta política, lluitaren

amb l'Egipte pel control de Palestina.

Per primera vegada, el palau tenia el monopoli dels metalls.

No hi ha textos que exposen el sistema polític ni les relacions socials dins d'aquesta societat. Però és veu jeràrquica en un sistema participatiu a la vida pública en una distribució de les carregues impositives.

Dels seus sobirans és sap que és denominaven a ells mateixa *reis o caps dels guerrers hurrites* terme que és pot traduir per *bel·licosos hurrites* que va ser l'únic títol que podia tenir. Basava el seu poder pel poder militar que és manifestava per la expansió per això la història mitanniana va ser una lluita constant per l'hegemonia.

Tingueren preocupacions per no ser xafats i per això tenien precaucions com la cort itinerant en 2 capitals fonamentals que eren Taide i Wahsíanni.

Existia un grup de guerrers que s'ha considerat com la noblesa militar que eren els qui combatien en carros anomenats *mariyannu* que eren els propietaris dels cavalls i de una parcel·les que no podien alienar. Aquestos tenien que estar sempre disponibles per les campanyes i l'estat en cas de morir mantenia a les viudes i als fills en obligació de passar un temps al levirat dins de la mateixa classes social.

Un altra senyal a banda de la noblesa militar de que aquest era un estat en continuat estat bèl·lic era l'existència de un mecanisme legal per solucionar el problema que suposava dins d'un sistema patrilineal la mort de un home sense hereters mascles. Va ser l'únic estat del mon antic on és podia adoptar a la filla com un fill baró en totes les seves atribucions i competències com l'administració de bens, fer testament, respondre a un jutjat i adscriure al seu home a la casa. Les reines mitannianes tenien tresor i administració propis podent ser propietàries de ciutats.

La entrada d'aquest estat a la política internacional va suposar una immediata xarxa d'aliances en la seva contra.

7. LA BABILÒNIA CASITA

Els casites dominaren Babilonia entre el 1530 i el 1155, però en el seu cas foren en major mesura els assiris més que els pobles de mar els que acabaren amb el paper de potència que tenien.

D'aquesta època és sap molt poc i la majoria del que és sap és limita als arxius de correspondència de El-Amarna on és registraren els continguts de les ambaixades.

Governaren sobre tot el territori babiloni i foren una dinastia regnant.

Per primera vegada, aconseguiren una pau interior duradora orientada a la protecció del comerç amb Egipte, Assíria i els estats de la costa. S'assegurava amb una seguretat total durant el pas pel país i l'exempció dels impostos no acordats.

El fet de que fóra

Transformaren a la ciutat de Babilonia en la metropoli i la societat per antonomasia del orient antic. De ahí la importància de ciutat lliure i oberta a tots que dona una idea de perquè Carlo Magne la va manar organitzar el seu imperi en eixa capital.

Quan la ciutat és va enriquir pel mecenatge cultural va passar ja a la Babilonia Caldea durant l'edat del ferro, però les bases foren casites com demostra la zona sud de l'Iraq que va conservar la estructura social amb un equivalent a una classes mitjana pròspera perquè tenien una reduïda noblesa on molts homes no estaven

obligats a heretar el treball en llibertat de fer testament podent disposar d'ell dels viudes.

8. L'IMPERI MIG ASSIRI

Va suposar una transformació total del que era en origen l'estat perquè deixaren de ser comerciants i d'associar-se ne federacions amb sistemes participatius per convertir-se en la teocràcia més dura del món antic.

El govern estava a mans del rei que era el deu Assur, que era qui exercia les funcions del rei però nomenava a un representant per una cerimònia religiosa religiosa per la qual entrava al temple d'Assur a la ciutat que duia el mateix nom i aquest deu junt als principals deus delegaven els seus poders a diferència d'Egipte on Ra pacificava i vivificava. Assur era un deu bèl·lic que és complaïa amb la victòria.

Hi havia un rei i un funcionari o *limnu*, sent ells els encarregats d'etiar a la resta de càrrecs que eren obligats a dimitir quan moria el rei.

El fet de ser una teocràcia i de que el deu principal fora bèl·lic permetia que els *ordalies* o juís del deus mitjançant la prova pública formaren part de les costums legals. Em tots els llocs on que una acusació tinguera una sol testimoni s'aplicava un codi penal que incloïa penes infamants a banda de permetre exercir la justícia als individus un títol privat en cas de delictes de sang la família o el supervivent podia demanar al estat que li permetera la venjança sobre la o les persones sospitoses.

Exteriorment, feren deportacions massives que per ad'ells eren la única manera d'assegurar la pau a les zones conflictives.

L'esclavitud era bastant ampla perquè és podia esclavitzar per deutes i comprar presoners d' guerra com a esclaus privats pel camp i pels serveis domèstics sent el cap de família qui tenie drets sobre ells.

Existia una estratificació de la societat molt marcada en una aristocràcia no minoritaria que a pesar de ser pobra és veia obligada a una sèrie de deures per la seva posició.

Els homes tenien que dedicar-se sempre al exercit i estar sempre disponibles. Mentre estava encampanya, la dona tenia que anar coberta amb un vel acompanyades de un servent i amb un tutor per gestionar els seus bens perquè mai eren considerades majors d'edat.

Els homes aristòcrates que per les seves condicions físiques no estaven preparats per l'exercit, eren carn de canó perquè eren col·locats a la primera fila sense cap possibilitat d'apel·lar ni de tenir cap multa compensatòria.

Els seus majors esforços és dedicaren a aconseguiren el major exercit de l'època sent els primers que no vivien del saqueig sinó que és finançaven de bona part dels impostos recaptats tenint un sistema de comunicacions permanent entre la rera guarda i l'estat. Foren els primers en fer estudia tàctics i de setge de ciutats.

De tot als pobles que patiren els atac dels pobles del mar, sols aquest és va reestructurar com l'imperi nou la Babilònia que va canviar de dinastia seguien durant l'edat del ferro. Seguien sols canviant el nom però sense deixar de ser una potència ni canviar de identitat ni de sistema social ni de mitjà geogràfic. Els atacs dels pobles del mar suposaren nombroses baixes a les fronteres però no la destrucció interior. De totes maneres, patiren el canvi general a la zona ue és va produir entre el 1200 i el 1000, tenint que adaptar la seva política interior i exterior a l'etapa de inseguretat internacional.

9. CARACTERÍSTIQUES CULTURALS

sols és tractaran els aspectes nous i els aspectes més representatius del període.

Va ser una etapa de grans construccions arquitectòniques i de les grans obres artístiques però també naixeren els arxius de palau que foren les primeres biblioteques perquè va ser una època on el coneixement del passat suposava el domini definitiu. Per això tots els estats copiaren les llegendes i les històries dels estats veïns, tenien duplicats i triplicats de poemes èpics amb el intercanvi dels deus dels diferents panteons en el que s'anomena sincretisme cultural i religions.

ECONOMIA

La base seguia sent l'agricultura sense que canviaren les condicions específiques del mitjà ni les costums d'explotació.

Va haver un augment de la producció i del intercanvi.

MONARQUIA

La monarquia era la institució general de govern.

Els reis del orient pròxim tenien un poder absolut emanat de les divinitats el que no vol dir que actuara amb independència perquè també estaven sotmesos a una norma.

La missió fonamental era la de transmetre als éssers vius l'ordre natural establert pels deus, propiciant el renaixement anual de la vida i el no sucumbir la vida absorbida pel caos. Però es susceptible de desgast amb el seu exercici tenint-se que renovar periòdicament per això els reis casites i assiris feien anualment la festa del any nou o *aïtu* on el rei lliurava al sumo sacerdot els símbols materials del seu poder que ren dipositats a una capella a Marduí tornant-los al monarca passats 11 dies, dies on el rei estava desposseït del poder carismàtic sent sotmès a una quantitat il·limitada de vexacions per part del sacerdot encarregat perquè expiara les seves culpes i és purificara, recobrant així les seves dots de manar.

A Egipte, els reis del imperi antic s'els considerava fills d'Amon que havia fecundat a la mare prenent la forma del faraó.

Entre els hitites, la monarquia originaria s'apartava molt del poder despòtic, però al imperi nou el rei va abandonar el títol de *gran rei* per adoptar el de *meu sol* perquè el deu pare pels hitites era el sol sent deïficat una vegada mort. Açò junt amb la institucionalització de la successió per part de Telepinu i la desaparició del *panku* va marcar la simbiosi amb les costums orientals que va patir la concepció de la monarquia hitita per adaptar-se a l'estat imperial.

EXERCIT

El rei del pròxim orient de finals de l'edat del bronze era més que mai un militar per la confrontació constant entre els estats, sent l'exercit un element disuasori i per mantenir els territoris, sent l'exercit potent i complex.

L'exercit va presentar variacions al final de l'edat del bronze respecte de altres períodes però bàsicament foren 2: que era més professional i la introducció d'un cos de carros lleugers de combat.

El nucli bàsic seguia sent la infanteria.

Els soldats de pau podien anar armats amb arcs, fonda, espasa, punyal, llança, destral o maça; formant diferents cossos com el d'arquers, fonders o infanteria.

Les armes defensives eren cuirasses, escuts i casc.

Els cossos de carros tenien carros de diverses formes però el més comú estava obert per darrere amb 2 rodes molt subtils tirats per un o més cavalls. Sobre ell anava el conductor, un arquer i de vegades 1 o 2 escuders.

És diu que els introductors del carro foren els hurrites que l'havien assimilat dels indoaris; però en realitat aquesta afirmació es producte de una coincidència cronològica perquè el primers regne en usar el carro fou Mitanni a la guerra contra Egipte.

De qualsevol manera, el major ús del carro lleuger és va donar al final del període quan és perfeccionar el sistema de tir el que va permetre que la tripulació fóra major a 2 persones.

Els carros eren propietat del estat sent l'estat que els emmagatzemava, acoblar i assignava. El mateix va passar a l'àmbit territorial diferent com el micènic.

La cria i la doma dels cavalls és va convertir en una cosa essencial sent les rails indoaries. Molt experts foren els hurrites trobant-se d'ells un manual de com fer-ho en molts termes indoeuropeus que va tenir molts difusió. També foren bons en aquesta tasca els casites.

Els exercits és convertiren en permanents i professionals en una administració militar fixa composta per una jerarquia de comandaments on el lloc més alta l'ocupava el gran general del exercit que era una delegació del rei a un parent immediat o a un funcionari important.

La presència de guarnicions als territoris dominats i la disposició de un sistema de reclutament continu va permetre una ràpida mobilització.

La pràctica romana de recompensar als soldats veterans amb terres ja estava documentada a l'Egipte que podia heretar-se sempre que l'hereter fóra del exercit i als hitites.

Encara en aquest període no existia la cavalleria ni s'usaven maquines per assetjat.

CREENCES RELIGIOSES

Cada àmbit territorial mantenia les seves formes antigues en quant a les divinitats, el culte i el sacerdocí.

És significatiu que el protagonisme dels pobles de la muntanya no produira en canvi radical però si que feren que és popularitzara el deu de la turmenta i la de divinitats indoaries com Ra entre altres que estan present als documents mitannians.

Va haver un afiançament dels deus nacionals amb el seu predomini per reafirmar la política expansionista sent

- Marduí a Babilonia
- Assur a Assíria
- Amon a l'Egipte
- A Hatti hi ha poca informació però apareixen el deu de la turmenta i de *reina de Hatti* o la deessa del sol Arinna que era la protectora de la monarquia.

En nom dels deus nacionals és dugueren a cap totes les actuacions polítiques i fonamentalment les de caràcter internacional.

EGIPTE

Sobre Egipte hi ha més informació.

La tornada a la concentració de poder al voltant del faraó durant el imperi nou fou obra dels prínceps de Tebes a l'alt Egipte i per això el seu deu titulat Amon va ser el deu principal del de nova dinastia regnant a pesar de ser originari d'Hermópolis, desplaçant a Montu que era el deu principal del imperi mitjà. Per evitar conflictes amb els seguidors de Ra, que era la divinitat del imperi antic i del baix Egipte, és va assimilar formant a Amon–Ra.

Baix aquesta òptica és deu d'examinar la crisi de El–Amarna on va ser substituït per Aton. La reforma religiosa de Amenofis IV va consistir en l'abandonament de la capital, Tebes, construint una nova capital al Egipte mitjà i adoptant el nou nom de Akenaton. La reforma va fracassar per l'oposició dels seguidors d'Amon–Ra i la distància amb les classes populars. A l'ort d'aquest faraó, és va produir un gradual desmantellament de la seva reforma i durant el regnat del seu gendre Tutankamon és va abandonar El–Amarna restablint el culte estatal a Amon–Ra, però els signes de la religió atoniana no foren eliminats fins la XIX dinastia.

La relació del faraó amb Aton no era nova perquè des del regnat de Tutmosis IV fins al de Ramses II el faraó és va identificar amb el disc solar. El dissenyador del culte a Aton fou Amenofis III que va reafirmar el poder reial front als alts dignataris tebens i el clergat d'Amon.

La novetat del imperi nou fou la posada en pràctica dels oracles per interrogar a les divinitats sobre el futur de activitats concretes que també podia ser consultat per particulars. És va emprar per suavitzar les tensions entre les comunitats aldeanes i ciutadanes perquè els seus consells recorrien al oracle per solucionar conflictes com robatoris, ús de propietats i fets criminals. El oracle és veia com un àrbitre neutral de inapel·lable autoritat.

És va produir un canvi substancial respecte de les regies costums funeràries perquè a partir del regnat de Tutmosis I tots els reis del imperi nou menys Akenaton s'enterraren a la vall dels reis perquè Akenaton va ser soterrat a la vall de El–Amarna.

Des de llavors el temple va estar deslligat a propòsit de les tombes, construint–lo a la vora de la terra fèrtil estant la cambra subterrània a la vora del penya–segat rocós sense cap signe exterior per impedir la seva localització.

Les cambres funeràries del imperi nou tenien les parets decorades amb escenes de textos com

- *Amduat*
- *Llibre de les portes*
- *Letanies del sol*
- *Ritual sobre l'apertura de la boca*

UNITAT 6: EL PRÒXIM ORIENT DURANT LA PRIMERA MEITAT DEL I MILENI

1, INTRODUCCIÓ

Després del trencament del 1200 va aparèixer un nou mapa del orient. No va representar sols el pas de l'edat del bronze a l'edat del ferro sinó també una profunda transformació de tota la cultura material, les relacions socials i els ideologies.

La decadència de l'Egipte va determinar que els estats mesopotàmics com l'assíria i Babilonia imposaren la seva hegemonia a la regió però amb dificultats i baix que foren conseqüència de tals necessitats.

La hegemonia egípcia al llevant va ser suplantada per estats nacionals contra els que els imperis mesopotàmics tingueren que oposar el seu propi nacionalisme. D'ahí que les construccions imperials d'aquest segle patiren tendències centrifugues desagrades paliades pels sistemes d'administració molt racionalitzats que acabaren amb la seva existència. Sols l'imperi persa actuant baix principis més universalistes, va poder superar eixe tipus de problemes.

Els pobles que lluitaren contra les potències al llevant mediterrani foren

- Israelites
- Fenicis
- Neohitites
- Amonites
- Neobites

Els pobles d'aquestos anys tenien en comú l'època històrica i els fronteres, perquè eren molt diferents els sistemes polítics, socials i religiosos a banda d'anul·lar el sincretisme i el universalisme de les últimes etapes de l'edat del bronze, substituint aquestos sentiments per la defensa agressiva de la identitat i de la individualitat.

2. LA EXPANSIÓ ARAMEA

L'OCUPACIÓ DEL TERRITORI

L'última etapa de la crisi que és va produir al orient pròxim durant el segle XII com a conseqüència de les invasions dels pobles del mar va estar protagonitzada per la irrupció dels arameus. A principis del segle XI nombroses bandes començaren a infiltrar-se des del desert sirioaràbig sobre un gran arc territorial que va anar des de la Síria meridional fins la baixa Mesopotàmia, ajudant a les invasions la debilitat i les disputes entre els estats de la zona.

El fenomen no era nou perquè des del segle XIV la gent del desert havia amenaçat les fronteres dels grans imperis, sobre els que de manera intermitent s'havien precipitat des de l'estratègica plataforma del *djebel bishri*. Però des de principis del segle XI, els atacs foren terribles i Assíria el va patir en tota la seva intensitat.

A dures penes el rei assíria Tiglath-Pileser I els va contenir a l'Eufrates, però un segle després va ser franquejat i els arameus en un procés clar de sedentarització instal·laren a la zona principats abundants com

- Bit-Adini
- Nisibis o Nasibina
- Gidara
- Laque
- Jhuzirina
- Jhindanu
- Sujhi
- Etc.

Al país d'Akkad les bandes invasores recorregueren els voltants rurals de Sippar i Babilònia que entre grans penalitats aquestes ciutats aconseguiren sobreviure.

A la baixa mesopotàmia els caldeus que eren familiars dels arameus formaren a principis del segle IX petits estats. A l'oest de l'Eufrates, els estats neohitites anaren desmoronant-se progressivament i quasi per complet per la terrible pressió sent el procés

- A la regió d'Alepo i Arpad sobre on va sorgir l'estat arameu de Bit–Agusi,
- Després va caure tot el vall Orontes i del Litani on és va constituir una confederació de principats arameus baix l'hegemonia del regne de Damasc, resistint sols Kardemish

L'APORTACIÓ ARAMEA

Fina la recuperació assíria els estats arameus és convertiren en l'element més vital del pròxim orient. Per la seva presència geogràfica privilegiada a les rutes que unien el mediterrani amb el golf pèrsic, els arameus és trobaren en excel·lents condicions per desplegar el paper d'intermediaris comercials, situació que na va canviar quan perderen la independència política.

Fina les invasions musulmanes, la seva llengua va ser el vehicle de les relacions comercials i intel·lectuals de tota l'àrea.

Quan a mitjans del segle XI les allaus havien conclòs el panorama del pròxim orient havia quedat profundament alterat. Per això sols 2 unitats polítiques mantenien la independència Israel i Assíria, sent el seu destí immediat molt diferent.

3. ISRAEL

Per estudiar al història d'Israel i Judà hi ha que fer un parèntesi dins de la història del mon antic perquè és un estat que per la seva pròpia idiosincràsia és projecta mes enllà del mon antic i perquè en els seus trets constituents no tenen sentit i no li afecten els nostres talls històrics en història antiga, medieval, moderna o contemporània.

Els israelites no admeten el poder absolut perquè la seva llei crea una cultura individualista des del principi sent una cultura del pecat front a la cultura de la vergonya. Ells foren els primers en valorar el concepte del home com a individu propietari de la creació i sense estar per baix d'ella. Per ells no hi ha justificació que pugua confirmar el poder absolut de un individu al marge de la idea de que siga designat per Deu per resoldre un problema.

EL CAMÍ CAP A LA CONSTITUCIÓ D'UN ESTAT

Els orígens d'aquest poble semita són obscurs. La tradició bíblica exposada al Gènesis presenta a Abraham de Ur com a aglutinant del pacte o l'aliança al voltant de un deu únic anomenat Jehovà o Jahvé qui li va donar l'ordre de partir de la baixa Mesopotamia concretament des de Caldea fins Canaan on estava la terra promesa que estava junt al mediterrani. Una vegada allí, els descendents d'Abraham constituïren una comunitats que va ser deportada a Egipte i després de llarg temps de ser alliberada per Moises baix el regnat de Ramses II i Menepth tal vegada. Durant el retorn a la terra promesa, els va dotar de una llei religiosa i els va dur fins la frontera de Canaan. A finals del segle XIII els israelites començaren la reconquesta del seu país liderats per Josué. Des de la terra promesa feren violents assaltaments a les ciutats cananees, extenet–se per els zones de l'est del país, especialment per els muntanyes.

El control territorial va suposar l'establiment de una nova organització política.

El que caracteritza aquest estat és la història de l'aliança la remunten en primer lloc a Adan. L'aliança a partir de Moises ells la interpreten com un regne polític que tenia que guanyar als demés. Aquesta idea tenia la capital a Jerusalem i és va consolidar a la captivitat de Jerusalem on foren deportats a Caldea. Encara esperen el domini polític de Jerusalem els grups religiosos més estrictes.

Dividiren la història antiga en quatre etapes

PATRIARQUES

Va ser una etapa nòmada situada entre Abraham i Moises.

Era una època marcada per un fort personalisme i la centralització de les decisions que va donar pas al govern dels jutges.

JUTGES

Israel es va configurar en una confederació de 12 tribus on cada una dirigida per l'ancià de la tribu que sols en casos de greu amenaça designava a cabdills amb atribucions al conjunt tribal. Aquests ancians o jutges apareixen a la Bíblia com a 6 majors i 6 menors en un carisma profètic que els permetia interpretar la voluntat de Jahvé i administrar per una teocràcia la comunitat.

Cal destacar a Gedeón, Jefté, Sansón o Débora.

Aquest sistema que havia permès el trànsit de la societat de costums nòmades a una altra sedentària no va servir per fer front als filisteus i per així va nàixer la monarquia.

MONARQUIA

Una data essencial per comprendre la seva evolució històrica és que la monarquia va nàixer per defensar-se dels filisteus.

Els filisteus formaven part de una segona onada dels pobles del mar que Ramses III va aconseguir refusar al voltant del 1190 a l'Egipte i per això s'assentaren a la costa cananea on fundaren petits principats de cultura licio-micènica suportats a les ciutats de Gaza, Ascalón, Ekron, Asdod i Gath. A partir del segle XI començaren la seva penetració cap al interior on toparen amb els israelites. Al 1050 la derrota dels jueus a Afec i la pèrdua de l'arca de l'aliança on es conservaven les taules i els escrits de Moises, va posar en relleu la incapacitat del país per fer front als exercits professionals en organització i equip pesat.

SAÚL

Les tribus llavors decidiren instaurar la monarquia. Escolliren per decisió popular a Saúl amb la supervisió del profeta Samuel cap al 1030. Els seus èxits front als filisteus i altres pobles perifèrics d'Israel com maobites, edomites, aramites i amalacites, no permeteren a Saúl consolidar el seu poder interior sobretot davant del tradicionalisme religiós dels sacerdots. La seva derrota i mort va permetre l'arribada al poder de David.

DAVID

David va traslladar l'arca de l'aliança a Jerusalem al any 1000 per considerar que allí estaria més segura.

És va trobar un país fet un desastre quasi a punt de un estat de guerra civil i invadit pels filisteus.

Va aconseguir reunificar el regne i derrotar als invasors, extenent les seves conquestes fins Egipte, les voreres de l'Eufrates i el golf d'Akaba. Al voltant del any 1000, va conquerir als jebuseus la ciutat de Jerusalem, traslladant la capital antiga, Hebron, a Jerusalem que era la nova seu de la cort del rei sent els seus pilars la centralització administrativa del comerç, els impostos i l'exercit i la centralització religiosa perquè a la ciutat santa estava l'arca de l'aliança.

La seva successió va dur problemes per la revolta d'Absalón i és va veure sobrepassat pel seu fill Salomó.

SALOMÓ

El seu fill Salomon va construir el temple i qui va orientalitzar la monarquia perquè acceptava la visió oriental del regne perquè va passar a ser de la seva propietat, dividint-lo a la seva mort entre els seus 2 fills.

Va tenir un pròsper regnat on cal destacar la importància de les relacions polítiques altres regnes sostingudes per una important flota comercial el col·laboració de sabeus i fenicis que li permeteren establir fructífers intercanvis comercials a través del port de Ezyon-Geber. Va estar relacionats amb els regnes de

- Balkis
- Regne de Saba
- Hiram
- Rei de Tiro
- Egipte

A l'absència de guerres va col·laborar l'existència de un exercit disuasòria en carros.

La capital estava centralitzada i dividida en 12 districtes governat pels seus gendres.

Ala ciutat estava el Temple era que era la seu de l'arca de l'aliança i en centre de peregrinació.

Però la situació no era tan favorable perquè va tenir que superar l'animadversió del clergat per la introducció de cultes estrangers.

La crisi va esclatar a la seva mort perquè va dividir el regne entre els seus 2 fills.

LA DIVISIÓ

Jeroboam va regnar a Israel que tenia com a capital Siquem i Roboam a Judà que tenia com a capital Jerusalem.

El nord era més extens i ric va adoptar al monoteisme javehista el culte a ball, Melkart i Ashert provocant un agut cisma social encapçalat pels profetes Isafes, Elies i Eliseu que va acabar amb al caiguda del rei per la revolta de Jehú al 842 i el vassallatge intermitent als assiris, que va acabar amb la definitiva ocupació per part de Tiglath-Pilser III i la deportació dels seus habitants que foren substituïts per estrangers.

Al sud, el regne de Juda va aconseguir tenir la independència política durant més temps amb igual que la seva homogeneïtat religiosa pactant amb els estats poderosos del seu voltant. Però durant el regnat de Nabucodonosor de Babilònia, va desterrar al rei jueu Jocoies i al 587 definitivament amb la caiguda de Jerusalem i la deportació del rei Sedecies, sent la seva població deportada a Mesopotàmia. Així la independència israelita va desaparèixer.

PROFETES

CAPTIVITAT DE BABILÒNIA

A partir del moment d'ela divisió, va entrar en política internacional perquè Siquem va ser conquerida al 722 pels assiris i els jueus foren deportats en la captivitat de Babilònia, en el que és coneix com les 10 tribus perdudes perquè durant l'exili no conservaren la seva identitat però qui la va conservar durant aquest període la va reforçar.

Històricament, va acabar quan el rei persa Ciro va prendre Babilònia i va tornar als jueus a la seva terra,

reiniciant la construcció del temple de Salomó; però llavors és trobaren en les 10 tribus perdudes que no compliren plenament la llei dividint-se des de llavors prevaleixent els d'estricta observància o fariseus sobre els altres o macabeus.

DOMINI PERSA D'ISRAEL

Mentre va durar, van tenir una llibertat completa de culte però després de conquerir-lo Alexandre Magne el imperi seleucida, on el sincretisme era part de la política per conservar la pau d'Alexandre provocant revoltes constants fins la presa de la ciutat per part de Tito quan és va iniciar la diàspora.

DIÀSPORA

Va ser la dispersió dels jueus pel món.

ELS ASPECTES ECONÒMICS I SOCIALS

Fou fins l'entrada en Canaan un poble seminòmada que criava ramat i s'estructurava en tribus, però la conquesta els va imposar una altra organització perquè la tribu sense desaparèixer va tenir que conviure amb el clan establert a l'aldea mentre que els alts dignataris de la cort configuraven clarament una nova casta dirigent que eren

- Ancians o *zequenim*
- Caps o *sarim*
- Notables o *nedebim*
- Homes lliures o *horim*

La majoria de la població estava dividida en

- Pobles dels països en tots els drets o *ha'ares* que podien tenir terra
- Extranjeros o israelites d'altres tribus o els extranjeros domiciliats o *gerim* que eren assalariats

Aquesta societat també coneixia l'esclavitud on els hebreus pobres s'havien venut i que eren esclaus temporalment.

L'agricultura de la regió era primordial per ells que ja eren un poble sedentari, però el règim normal seguia sent el familiar que passava al primogènit perquè no ixira de la família.

És conreaven cereals, sobretot blat que és completava amb olivars, mel, cera i sàndal, que eren produccions que exportaven a Fenícia. Possiblement intentaren el comerç independentment dels fenicis obrint una ruta cap a Aràbia en rutes pròpies, però l'esplendor econòmic i social de Salomó va venir acompanyat de una crisi social perquè el nomadisme havia fet que es mantinguera certa igualació social que la nova economia havia destruït, coincidint la desigualtat amb la divisió política del país i les invasions exteriors. Per limitar els aguts contrastos socials, es crearen disposicions que limitaven del l'empobriment i l'esclavitud sent les més destacades el any sabàtic que era una remissió cada 7 anys i el jubileu que era la corneta que feia que cada 50 anys es produïra una remissió total tornant a la situació anterior els patrimonis i als esclaus.

L'ORIGINALITAT RELIGIOSA ISRAELITA

No foren nous al orient ni la organització en tribus ni la teocràcia, però va aportar coses noves a la política, l'economia i lo social.

La única peculiaritat hebrea va ser la religió perquè al món antic era freqüent que hi haguera una divinitat

principal però en acceptació d'altres ja foren nacionals o estrangeres.

A aquest poble fins la monarquia cal parlar de la monolatria perquè adoraven a un sol deu sense pressuposar al monoteisme o creença en un sol deu. Aquest deu concentrava tots els poders perquè havia establert una aliança en el poble hebreu codificat per la Bíblia i el toràh, però a canvi havia exigut una fidelitat absoluta i un complex ritual. Per preservar eixos principis, la centralització del culte assumida per Jerusalem i la puresa religiosa on jugaren un paper definitiu els profetes, va permetre des del segle VII el monoteisme judaic.

Les derrotes i les deportacions que patiren des de llavors enfortiren eixe sentit religiós afavorit perquè la comunitat va quedar protegida pels sacerdots que facilitaren que el messianisme o creença en un deu salvador fera rails a la societat.

4. L'IMPERI NOU ASSIRI (911–612)

L'EVOLUCIÓ HISTÒRICA

El imperi nou assiri va nàixer per l'assimilació de les noves tècniques de la metal·lúrgia i el combat que aparegueren amb els pobles del mar. Els assiris els assimilaren i transformaren la seva llengua en la franca, sent el únic que va quedar dels pobles del mar la metal·lúrgia del ferro.

La única innovació a banda de les tècniques fou l'administració centralitzada on és designava als governadors de les províncies que decidia les deportacions i valorava el cànon de i postos.

A finals del segle X estaven en condicions de reconquerir el país i fiançar els territoris fronterers, devastant i saquejant les contigües zones aramees i babilòniques, assentant-se definitivament al 859. però els seus veïns seguien sent poderosos suposant una barrera infranquejable Babilonia, Damasc i Urartu. Amb Salmanasar III (852–824) hi hagueren accions armades contra aquestes zones que aconseguiren un botí considerable però no canviar l'status quo.

Però aquesta línia és va veure tallada per la guerra civil (827) que va implicar als principals dignataris del regne i al fills del rei. Quan Shamsi-Adad V és va fer un la victòria definitiva (823–811) els regnes tributaris d'occident s'havien independitzat. Però la reacció del rei es va dirigir cap a Babilonia la que va conquerir, assumint el títol de *rei de Sumer i akkad*. La desaparició d'aquest estat li donava a assíria unes extraordinàries possibilitats que no pogueren explotar per

- Amenaça constant del regne de Urartu que estava assentat a l'est d'Anatolia i al nord d'Ira, sent la una gran potència durant la primera meitat del segle VII que no va parar d'enviar expedicions sobre la frontera nord d'assíria
- Des de la crisi del 827 la monarquia va ser incapaç d'oposar-se a l'alta noblesa

En aquest estat de coses va pujar al tro un dels reis assiris més importants Tiglath-Pilser III (746–727). En ell la guerra era de conquesta i la deportació tenia un paper important. Els assiris conqueriren els regnes arameus de Síria, inclòs Damasc i Palestina i establiren guarnicions administratives pels governadors que rebien els impostos.

Amb Sargon II (722–705) Urartu va deixar de ser en perill per ser sotmesa a continues campanyes.

Però mantenir unificat el imperi no era una feina fàcil per la quantitat de forces centrífugues perquè Babilonia sempre amb tendències de revoltar-se i ara suportada pel rei d'Elam, va absorbir les energies del regnat de Senaquerrib (705–681) que no va dubtar en destruir tota la ciutat. Baix el regnat del seu successor Assarhaddón (680–669) és va restaurar el regne conquerit tornant-li el seu prestigi. Aquest després va fer campanyes contra Egipte amb un gran èxit inicial perquè prengueren Menfis però no la van poder sostenir durant molt

temps per la mort del rei i la guerra civil que és va produir per l'enfrontament entre Assurbanipal (669–627) que havia rebut la major part del regne i Samash–shum–Ukin que era el major que havia rebut la part meridional de les possessions, acabant amb la victòria del germà menor al 648 amb la pressa de Babilònia que és va completar amb la conquesta de Elam i la seva transformació en província fent campanyes per sotmetre als principats Síria que amb el suport egipci s'havien revoltat. A la seva mort el imperi pareixia vigorós i restaurat, però de nou una guerra successòria és va produir entre els 2 fills del rei Assu–Etel–Ilani i Sin–Shar–Ishkun i el caldeu Nabopolassar que és va fer reconèixer rei de Babilònia. A pesar de que Sin–Shar–Ishkun havia vençut a la guerra, no va poder contenir la invasió babilònica quan tota la zona occidental estava revoltada. Ni en el suport de Psamético va poder evitar el desastre, sobretot la presència de Ciaxares al davant del perses. La caiguda d'Assur al 614 i la de Nínive al 612 on va caure el rei.

L'últim rei va set Assur–Uballit va organitzar la resistència de Harran al 610 però va tenir que evacuar el lloc pel setge de Nabopalassar. Al 609 és va perdre el rastre del rei dissolent–se amb ell la resta del imperi repartit entre Nabopalassar que va dominar tota Mesopotàmia i Neco el nou faraó egipci que va dominar Palestina, les ciutats fenícies i les antigues províncies aramees fins l'Eufrates. Al nord i a l'est del terreny mesopotàmic estava l'amenaça del imperi persa.

L'ESTRUCTURA ADMINISTRATIVA

El rei seguia sent el representant d'Assur que és denominada *shangu* que és tradueix com a gran general i gran general però sense referències de que tinguera poder judicial. A aquest imperi ni apareix anomenat el *limnu* que era un antic magistrat que donava nom al any, prenent les decisions

- El rei o *shangu*
- 2 generals o *turtanu*
- 2 visirs o *sukallu*
- El herald de palau que parlava amb els estrangers o *nager akalli*
- 2 intendants
- El copero mayor que s'el considera equivalent al favorit

Tots aquestos podien donar el nom a l'any i això suposava una autoritat màxima a tot el mon antic i tenien la direcció de les províncies de la perifèria del imperi, a pesar de que generalment vivien a la cort, existint a les províncies una governadors que cuidaven de l'ordre públic.

Els càrrecs eren vitalicis sense mencionar la dimissió a la mort del rei perquè la monarquia seguia sent hereditària adscriuint al hereu al tro quan era major d'edat.

Tota els ciutadans devien de prestar–li jurament de servei davant les estàtues dels deus.

Un dels principals problemes fou la successió perquè durant aquest període no és va tenir en compte la primogenitura i per previndre les revoltes, va associar el rei l'hereu al tro per evitar la revolta de la resta de germans.

El poder reial estava assentat sobre una sòlida administració que tenia com a llengua franca l'arameu que tenia com a pilars als que formaven les decisions.

La capacitat financera és basava als impostos aplicant sobre tot a les zones rurals i a les ciutats de mitjana importància. Els principals eren establerts a partir del cens cadastral i afectava a cereals, la palla, el ramat i el cuir. Però també hi havia peatges i tasses d'emmagatzement als que s'afegien les prestacions personals. No obstant, el rei no tenia per costum concedir importants franquícies a temples, principals ciutats o particulars.

Tenia diverses capital a Assur, Jhala, Korshabad o Nínive, sent la primera la religiosa i la segona la

administrativa.

Basaven el seu poder a la força del exercit basat a una potent cavalleria, arquers, fonders, piquers i màquines per assaltar que aplicaven per les tècniques del terror i l'extermini que dugueren a cap Adad–Ninari II (911–891) i Tukulti–Ninurta II (899–884) i la riquesa a la pressió fiscal que incloïa prestacions personals dels homes lliures al servei militar i civil. Va anar tenint més importància la cavalleria. El dret de guerra s'aplicava a les poblacions guanyades amb matances i execucions. Era un exercit permanent que concentrava la major força a la capital però amb guarnicions per tot l'imperi.

El resultat fou la major reacció del mon antic de forma que quan uns antic mercenaris perses iniciaren campanyes contra Nínive, s'aliaren amb ells altres pobles perquè aquestos s'havien dedicat a destrossa, saquejar i deportar a la gent de Babilonia i Menfis. Els que s'aliaren amb els perses foren

- Els babilònics
- Els habitants de Canaan
- Fenicis
- Egipcis

Quan saquejaren i destruïren Nínive, el nivell de destrucció fou superior al de un terratrèmol.

Assurbanipal II (883–859) va començar una política de annexions pel control i el vassallatge dels regnes de

- Karquemish
- Bit–Adini que era una ciutat aramea
- Les ciutats fenícies de Tiro, Siden, Biblos i Arvad

ELS FONAMENTS SOCIOECONÒMICS

No va alterar la agricultura tradicional sent la terra el principal recurs. Possiblement va existir una concentració de la propietat però no pareix que existiren vertaders latifundis.

L'establiment de la pau va suposar una ventaja al manteniment dels cicles agrícoles.

L'esta va introduir nombroses obres públiques com canals, acueductes i camins que permeteren la posada en marxa l'explotació de tota la planura assíria que deurien de octrastar amb els destrossos provocats per la crisi dels segles XI i X.

De els activitats industrials s'ocupaven tallers de petites dimensions concentrats als papaus dels governadors, a temples i als suburvis de els ciutats, no estant la seva producció relacionada amb el mervat, responent el seu intercanvi a les necessitats oficials.

Les zones perifèriques que és convertiren en províncies proporcionaven

- Or
- Argent
- Materials primaris
- Manufactures
- Ramat
- Cavalls
- Mitjans de subsistència de tota classe
- Presoners

La societat estava unificada pel seu caràcter de súbdits reials perquè tots eren servidors del rei i la seva riquesa o pobresa depenia d'ell.

En èpoques anteriors, existia una població lliure que anava des dels grans funcionaris fins als petits camperols i la població esclava.

Els esclaus venien de la insolvència dels camperols que podien caure a la servitud, la venda dels seus fills o convertir-se en presoners de guerra. Els esclau tenia les tradicionals llibertats mesopotàmiques i laboralment eren una força complementaria.

LES FONAMENTS RELIGIOSOS I CULTURALS

Els assiris intentaren assentar el imperi sobre una base unificadora integrant elements d'altres cultures sent la unitat lingüística el arameu mentre que a la religiosa als deus tradicionals s'incorporaren els cultes a Marduk i Nabu , sostenint la puixança religiosa de Babilonia i Borsippa perquè és sentien dipositaris i defensors de l'herència babilònica.

També posaren les arts al servei de la expansió. Els recursos de les conquestes permeteren embellir Assur on reconstruïren palaus i temples al igual que a Nínive.

Assurbanipal va fer una nova capital a Kalajh i Sargon va fer el mateix a Jhorsabad o Dur-Sharrukin.

Foren grans conjunts urbans fets sobre terrasses amb palaus, complexos sagrats i biblioteques com la d'Assurbanipal a Nínive.

5. LA BABILONIA CALDEA O EL IMPERI NEOBABILÒNIC

Va dominar sobre el territori en que abans dominaren els casites al sud de mesopotamia però aquesta era una dinastia autòctona.

Conservaren les mateixes estructures que els casites i el seu poder va durar tot el segle VI, però prengueren dels assiris

- El ús de les deportacions masives dels vençuts
- El sistema d'administració
- La corporació de les províncies
- La monarquia absoluta amb càrrecs d'ela confiança del rei amb un gran sacerdot i un cap del exercit que devia de consultar les seves decisions amb el gran canceller, el cap del arsenal i un altre individu anomenat *sha pan ekalli* que en altres idiomes s'ha traduït com a majordom que rebia als governadors provincials o *shaknu*

EVOLUCIÓ HISTÒRICA

La instal.lació egípcia a la costa mediterrània no va ser ben vista per Nabopolassar que la 605 va prendre Karquemish, sent expulsats de tota Síria perdent una part important de Palestina.

Des de llavors, la qüestió egípcia va marcar la política exterior del rei babilònic més prestigiós, Nabucodonosor II (602-562) prenent 2 vegades Jerusalem al 597 i al 587 sent els seus reis i el seu poble deportats a Babilonia. També Tiro abastida per

Egipte va resistir un setge de 13 anys.

A la mort de Nabucodonosor la inestabilitat tradicional va fer acte de presència perquè el seu fill Awel–Marduk va regnar 2 anys (561–560) sent substituït pel seu gendre per força que era el general Neiglissar (560–556) i després pel seu fill Lebashi–Marduk (556). Després els sacerdots li entreagren al tro a un membre de la seva casta Nabónido (556–539)

Nanónido a pesar de protagonitzar algunes accions militars a Síria, va ser un rei pacífic. Durant 10 anys va prendre la extranya decisió de traslladar–se al oasi de Teima a Arabia que era un centre llunar, deixant la governació a mans del seu fill Bel–Shar–Usur o Baltasar. A la seva tornada al 542 els perses estaven a portes de invadir el seu regne. Ciro va atacar molt poc després Babilònia on contava amb el suport de la casta on va matar a Baltasar i apressar al rei.

L'ADMINISTRACIÓ DEL IMPERI

No és possible reconstruir completament la seva estructura però es veuen reminiscències assíries.

El rei era un síntesi de una autoritat política i religiosa que estava assistida pels dignataris de la cort que eren

- Gran canceller o *rab nuhatimmmu*
- Cap del arsenal o *rab kasiri*
- Majordom o *sha ekalli* que tenia baix la seva autoritat les ciutats estant algunes dirigides per sacerdots o *shangu*
- Comisaris reials o *qipu*
- Administradors o *shakin temi*
- Reis vassalla o *sharru* o lliures com Babilònia, Borsippa, Kish, sippa, Nippur i Kutha

L'ORGANITZACIÓ SOCIO–ECONÒMICA

Va mantenir l'organització tradicional mesopotàmica on una classes superior acomodada o *mar bani* que administrava les terres i els temples treballant per a d'ells els colons.

Els colons una eren arrendataris de certa importància que empleaven a altres treballadors mentre que la resta eren parciers. També hi havia esclaus que quasi no és diferenciaven dels esclaus assiris.

Hi ha constància de una classes mitjana entre esclaus i lliures anomenada oblatos o *shirku* que estaven adscrits al temple com a personal dependent.

La base econòmica del estat estava a l'agricultura i als camperols lliures que estaven obligats a prestacions personals a favor de l'administració civil i dels temples.

Les terres eren de 3 tipus; de cereals, de palmeres i terres de pastura. Sobre elles l'estat cobrava el delme o també ho feia el gran temple de Ishtar a Uruk que també exigia ofrenes.

L'activitat comercial i industrial depenia en major mesura de la cort i dels sacerdots, a pesar de que les gran famílies aristocràtiques també podien prendre aquest tipus d'activitats.

LA RELIGIÓ I LA CULTURA

La restauració naobabilònica no va suposar una gran alteració perquè junt a la tradicional triada de Marduk, Nabu i Nergal (equivalents clàssics foren Júpiter, Mercuri i Mart) és va introduir la assíria composta per Sin, Samash i Istar(la lluna, el sol i veubus) el que provocaria tensions al clergat babilònic especialment durant el regnat de Nabónido perquè estaven gelosos de les incorporacions estranyes.

Babilonia va tornar a ser el centre del imperi rebent un gran impuls constructiu. Nabucodonasor va

- Acabar la gran torres de 3 pisos
- Restaurar diverses capelles del gran temple de Marduk
- Al nord de la ciutat va ampliar al palau reial donant-lo de 5 patis, muralles i jardins elevats que foren els jardins penjants que foren una de les 7 meravelles de l'antiguitat

A la ciutat destacava la porta d'Ishtar per on passava la via processional.

Establiren com una de les manifestacions de poder el mecenatge constant de les arts i de les activitats intel·lectuals. organitzaren un sistema de còpies i arxius amb un altre de traductors amb una especialització dels coneixements dels diferents deus al que és va anomenar *epitomes* o resúmens del coneixement antic que constituïren el que els grecs anomenaren antologies per autors.

Va aconseguir un prestigi a tot el mon antic pels seus endiviners perquè ells foren les inventors de l'astrologia i aconseguiren el seu cop de sort al profetitzar la mort d'Alexandre Magne, fet que tots els reis hel·lenístics i els emperadors romans volgueren tenir amb ells adivinadors caldeus que sapigueren interpretar els nombres babibònics.

Sols va durar 80 anys perquè és basava el poder militar en mercenaris, però el seu prestigi cultural va transcendir fins l'edat mitjana quan va desaparèixer Babilonia com a capital en favor de Bagdad, però va seguir existint pel seu prestigi cultural gràcies als traductors de textos clàssic.

6. ELS FENICIS

S'assentaren a la costa de Síria i del Líban a la seva part costera que tenia una gran quantitat de fondejadors. Aquest fet i la gran quantitat de fusta de la que disposaven junt a la poca terra fèrtil per conrear la dur als arriscats i empedrers fenicis al mar del oest que estava ple de possibilitats sent mariners, comerciants i pirates.

La geografia d'ela planura costera estava formada per territoris molt compartimentats i separats pels rius i les estribacions de les muntanyes del Líban que va crear en certa manera unitats polítiques indepèdents en forma de ciutats-estat. Entre les diferents ciutats-estats hi havia competències comercials, fet que va dificultar la unitat política perquè mai s'uniren ni davant del regne assiri. Però va haver moments en que algunes imposaren la seva hegemonia sobre les altres com Tiro que tenia poder sobre la costa sud fenícia.

La regió fenícia és el que va quedar de Cannán una vegada superada la crisi social i política que va sacudir el mediterrani oriental al segle XIII.

Al voltant del 1200 hi hagueren 3 fets que reestructuraren el territori cananeu

- Conquesta jueva de la zona muntanyosa del territori cananeu
- L'ocupació militar de la costa palestina per part dels filisteus
- L'establiment dels arameus al territori septentrional i nord-oriental de Canaan

Aquestes convulsions bèl·liques reduïren la extensió de Canaan de 500 a 200 quilometres.

Físicament les fronteres foren

- Al nord l'illot d'Arvad o l'antiga Aradus que estava propera a la desembocadura del Nahr-El-Kebir
- Les muntanyes d'Acre i Monte Carmelo a pesar de que Tiro va desplaçar els seus límits més cap al sud

- A l'est per les ciutats d'elles muntanyes del Líban que de vegades tenien 3000 emtres la vegetació i l'altura protegiren a Fenícia durant els incursions dels pobles del est

Hi havia diverses camins cap al interior que permetien la fàcil comunicació entre els fenicis i la gent de terra endins, però el voltant polític estava ple de perills pels regnes que allí estaven assentats com eren Egipte, Hatti i Assíria. Per aquestos estats, Fenícia no contava per a res sinó que simplement era un lloc de pas i d'ocupació.

Els boscos eren una important font de riquesa perquè els cadres donaven bona fusta per la construcció d'embarcacions i per fabricar objectes mobles de luxe dedicats a l'exportació com les caixes en incrustacions de ivori que s'han trobat als tartèsics hispans. Però també eren el lloc d'habitat de una generosa casera major i menor.

La estreta franja de terra fèrtil que estava entre el mar i la muntanya és trobava a les valls properes als rius a l'àrea d'avituallament de les poblacions que els assiris anomenaven ciutat com a traducció de *uru* o *kur* que s'ha traduït com a territori, país, o regió. El clima benigne afavoria l'agricultura. La fertilitat del sol, l'energia dels camperols i del seus governadors no va ser suficient davant dels creixement de la població de les ciutats.

La terra fenícia també era rica en mines de ferro i lignit que s'explotaven en funció de la construcció dels vaixells.

Alpeixa també era important. Cal destacar la del *murex* que era un molusc que s'aplicava a la fabricació de la púrpura.

Un altra font de ingressos fou la indústria de la saladura que s'exportava per tot el mediterrani.

A pesar de viure al Líban des del segle XIX fins al segle VI, de tenir colònies des del mar Negre fins Gadir, de ser els primers en arribar a l'Àfrica i els illes angleses, sols queden d'ells les mencions de grecs, egipcis i hebreus perquè pel fet de ser una de les ciutats principals tiro que era la metròpoli de Cartago, els romans els condemnaren a *damnatio memore* tot el vinculat en el púnic i per això incloent els seus orígens impedit que

- És seguida copiant la història fenícia traduïda al grec
- Destruïnt tots els textos grecs i cartaginesos menys les inscripcions als sarcòfags

ÈTNIA

Eren cananeus d'ètnia semita que parlaven llengua semita.

Ja al Gènesis és fa referència als cananeus de l'edat del bronze al fer referència al fill de Cam. Però no eren autòctons de la zona. No és pot saber la data que ha segut molt discutida en que arribaren a pesar de l'estat actual de les investigacions. Però hi ha diverses hipòtesi

Segons les dades de Biblos la guebal cananea i els seus habitants o giblites arribaren comerciaven amb Egipte cap al 3000 i és probable que no foren semites. Però també s'ha apuntat que aquestos foren semites que ocuparen Síria i Palestina tal vegada abans del 3000.

A Biblos no hi ha indicis de de conquesta militar ni de violència ni a altres llocs durant l'edat dle bronze, sent acceptable la segon hipòtesi sobre el seu origen.

D'aquest protocananeus del 3000 descendiren tots els pobles cananeus entre eñs que estaven els fenicis i els hebreus, tenint un vincle important a la llengua. En origen tenien una cultura, religió i història comuna al llarg del segon mil.lenni des de síria fins el Sinaí passant per Fenícia i Palestina on poc a poc començaren a tenir diferències petites.

Al final del segon mil.lenni, els fenicis oferiren una característica molt específica perquè eren ja hàbils comerciants i mariners.

PROCEDÈNCIA DEL NOM *FENICI*

És un nom grec que definia a aquest poble perquè als textos de El-Amarna els habitants de Canann s'autoanomenaven *kinahu* o *kinabu* que era una paraula acàdia.

Sols els grecs els anomenaven *phoenix* o fenicis. La seva raïl deriva de un paraula indoeuropea que designava al color roig, la sang, el crim o la mort, etc. Els lexicògrafs relacionen l'origen de la paraula amb la indústria de la púrpura i també amb el cutis obscur dels pobles asiàtics, sent partidaris de la última explicació la majoria dels autors moderns.

Segons ells, al començar de nou les relacions marítimes entre Grècia i l'est, els grecs haurien començat a anomenar als fenicis com a *phoenikes* que vivien a un país que ja pasava per ser el més poderós centre manufacturador de la púrpura del mediterrani.

Sobre l'origen de la paraula hi ha moltes més hipòtesis.

El terme fou adoptat pels romans per cridar als cartaginesos anomenant-los *poeni*, però diferenciaven entre els *poeni* occidentals i els *phoenices* orientals a pesar de que descendien del mateix tron.

CARÀCTER DE LA CIVILITZACIÓ FENÍCIA

Creïda l'atenció la manca d'originalitat.

Eren eminentment comerciants que absorvien els corrents culturals dels regnes més evolucionats tenint un marcat caràcter egipci perquè la resta d'estats orientals estaven sempre amenaçats. Els egipcis venien a Fenícia un poble civilitzat que imitava les seves formes artístiques i la fusta i el coure que necessitaven.

Els metalls els aconseguïen del occident i els intercanviaven per productes manufacturats que havien adquirit a Egipte i Grècia i pels seus propis. Les manufactures fenícies al igual que el seu art foren sempre una imitació sense imaginació.

Però foren inventors i divulgadors de invents i de tècniques pròpies o alienes. Inventaren

- L'alfabet
- La tècnica del púrpura per teyir els teixits
- El vidre

LES CIUTATS-ESTAT

La majoria és situaven a la costa sobre petis promontoris des d'on dominaven badies o cales naturals adequades per protegir els vaixells del vent i les turmentes, fent a la vegada de port. Però també estaven a illes properes a la costa on cal destacar

- Biblos
- Beirut
- Sidón
- Etc.

Però també hi gavien altres localitats menors com Tiro o Arvad que estaven a illes immediates a la costa. Tiro

actualment és troba unida a terra ferma per sediments que s'acumulen al voltant del promontori construït per Alexandre Magne quan va assetjat la ciutat que va resistir una 9 mesos.

Compartien la religió i la llengua però mai la direcció política.

L'ORGANITZACIÓ POLÍTICA

Cada una tenia un rei, un consell, un magistrat i una noblesa mercantil pròpia.

Són difícils de reconstruir ,es estructures socials i governamentals dels fenicis per la poca documentació que hi ha sobretot de directes mentre que les indirectes són laconiques.

Pareix que originàriament va existir una monarquia teocràtica almenys a partir del II mil.lenni femnt referència als reis fenicis els documents de El–Amarna i els assiris, però no deixaren inscripcions commemoratives o històriques.

Per intuïció, és pensa que l'actuació dels monarques va estar molt condicionada per els invasions assíries, babilònies, perses i les de Alexandre Magne. Les fonts epigràfiques mencionen els noms dels reis i les de Cartago afegeixen les magistratures però sense posar les seves atribucions. Les prerrogatives que tenien és troben alks escrits de Samuel als hebreus.

Primitivament, fou hereditària existint un dret de successió a pesar de que no fou una normativa generalitzada per la documentació sobre usurpacions i revoltes.

Fins el segle Xvi tenien un poder absolut, però poc a poc anaren retallant–se els seus poders per l'oligarquia mercantil i d'algunes ciutats, deixant pas al govern a l'oligarquia.

Al principi, el palau tenia un paper fonamental i al seu voltant girava i és desenvolupava gran part de la societat i l'economia com és despen dels textos de Amón Qenamón i de l'antic testament on fa referència a activitats artesanals i mercantil de Hiram I de Tiro.

Els documents mencionen que

- Els governants estaven assessorats per un consell d'ancians integrat pels membres de l'oligarquia mercantil o pels senyors de la ciutat com diuen els documents de El–Amarna .
- El relat del sacerdot egipci menciona una assemblea d'ancians amb poders deliberatius
- Ezequiel fa referència als ancians de Biblos
- Diodoro recorda a un consell que era uan espècie de senat format per 100 persones. Tenia diverses competències polítiques, religioses i econòmiques. Però no és sap en seguretat com funcionava el consell d'ancians ni les relacions entre aquest i el rei, però és pot intuir un paral.lelisme amb altres civilitzacions on el consell assessorava l rei en tots els assumptes importants de l'estat. No és sap si aquest consell era sols consultiu o formava part directa del govern. Els seus membres s'anomenaven *sufetes*

El rei era la primera autoritat sacerdotal perquè no eren els sacerdots de qualsevol divinitat sinó que sols ho eren d'ela principal de la divinitat del panteó el que li conferia el títol d'autèntic senyor de la ciutat. En aquesta concepció,el rei governava en nom del deu confundint–se els seves funcions. Al cas de Tir el rei i el deu Melqart eren la encarnació de l'estat.

Els sacerdots envidiaven el prestigi i el poder que tenien els monarques, sancionant el caràcter oficial de la monarquia.

Els reis repartien els seves atribucions polítiques i administratives amb els magistrats civils i civils on el poder suprem esta va compartit entre el rei i entre 2 personatges com foren el governador que tenia els poders civils i el comandant de camp amb poders militars mencionant la narració del sacerdot egipci que aquest estava al front del port.

És probable que existira una assemblea de ciutadans lliures, com pareix que tenia Cartago que apareix quan Alexandre la assetja Tiro quan acompanyava els ambaixadors que tractaven de negociar amb ell, Quinto Curio menciona assemblees populars i per aquest i per Arriano és coneguda l'existència de una assemblea integrada per tots els ciutadans que manifestaven els seves inspiracions polítiques amb criteris propis.

Es sap que a Tiro una vegada controlada pels babilònics i després de la mort de Baal II es va establir un govern a mans de *sufetes* o jutges per 7 anys sent els seus membres de l'oligarquia que tenien funcions executives. Posteriorment amb la intervenció dels perses, es va documentar la restauració de la monarquia.

SOCIETAT

En origen es dividia en 2 estaments sent un d'ells la noblesa que a la vegada eren els alts comerciants que feien treballs a la cort i a la resta de la població. Homer fa veure que els comerciants fenicis rics que tenien sempre embarcats a grans empreses mercantils a llarga distància que actuaven pel seu compte. Probablement eren nobles o familiars del rei i possiblement encarregats dels seus negocis. Aquests comerciants i armadors constituïen un modern estrat social que va aparèixer o es va potenciar amb la colonització i el comerç fenici per tot el mediterrani. La seva aparició degué de repercutir a l'estructura social quedant encara més jerarquizada. A partir del segle VIII controlaven tot el comerç fenici que a principis del segle IX estava a mans dels reis com Hiram I.

Les inscripcions de Cartago mencionen a els homes de dret sidoni que tenien un estatus especial interpretant-se com l'equivalent al estatut de lliures. Diodoro al·ludeix a una classe de semilllures que eren indígenes en situació de dependència que odiaven als cartaginesos per la opressió del règim fiscal i per la no participació a l'administració del estat perquè conservaren les seves pròpies institucions polítiques i administratives.

No hi ha constància de revoltes socials per solucionar els problemes entre els grups, a pesar de que els dades són tan escasses del món interior fenici que si és possible que hi hagueren. És possible pensar que va haver una diferenciació social molt intensa a pesar de no haver constància textual ni arqueològica.

CULTURA

Tenien poesia i prosa amb textos històrics i llegendes a banda de tractats d'aliança amb altres estats.

Inventaren l'alfabet.

ECONOMIA

L'AGRICULTURA, LA RAMADERIA, LA PEIXA I L'ARTESANAT

Els terrenys eren fèrtils i el clima suau sent els collites abundants però l'escassetat de camp va provocar que s'aprofitaren al màxim les possibilitats fent terrasses per damunt dels 1.000 metres per conrear blat, raïm i oliveres, fent-se a banda terrenys de secà en terrenys de regadiu.

Criaven ramats d'ovins o bovins als boscos sent coherent per la quantitat de boscos existents.

La casera estava molt extesa per raons de fer-ho per deport, pels fenicis, pels reis i pels reis assiris. Per ells és

casaven lleons, lleopards, bous salvatges, linx, hiena, xacal, os, cérvol, elefant, porc espí i aus.

La peixa tenia un paper fonamental per l'economia perquè és salava i en part s'exportava. Fabricant *garum* que era un condiment molt estimat a base de vísceres de peix.

Artesanament, eren coneguts per la fabricació de teixits. Biblos exportava llana egípcia i homero menciona els múltiples colors dels vestits dels habitants de Sidón atribuint-se el colorit a la trituració dels minerals i de les conxes marines. A Tiro i Sidón hi havia grans concentracions de *murex* que són indicatius de importància que tenia la indústria de la púrpura. Ezequiel fa referència als teixits exportats per Tiro. La gran quantitat de contrapesos i pesos de telar que és troben a les excavacions fenícies demostren l'existència de petits tallers de confecció domèstica, al marge de qui hi hagueren indústries d'ample espectre.

EL COMERÇ A LLARGA DISTÀNCIA

També hi havia intercanvi pel canvi entre les diferents ciutats-estat.

Al comerç a llarga distància no va haver improvisacions ni hi hagueren iniciatives pròpiament privades perquè fou una complexa empresa molt pensada on intervingueren sobretot forces religioses i polítiques perquè és necessitava

- Argent
- Estany
- Or
- Coure
- Aliments fent-se per pactes com en Israel o per la colonització de territoris com en el cas de Cartago i Kition

La obtenció de metalls era més complexa tenint en compte de que gran part dels mercats orientals més importants estaven tancats i per firmar pactes amb altres estats feia falta la intervenció del poder polític i per això organitzaren expedicions colonials on la prèvia expedició és dirigida a un punt concret on duïen colons a produir els seus propis aliments i el seu excedent és destinava a obtenir manufactures dels tallers de la metròpoli o d'altres regions de les quals obtenien els metalls pel canvi.

A l'hora de flectar intervenia un personal variat ja que intervenien productors d'aliments, artesans, transportistes, miners, mercaders, mariners i pilots.

Durant el segon mil·lenni és va desenvolupar el comerç a l'orient, havent documentació a El-Amarna i Babilonia entre altres llocs. El comerç amb l'occident desenvolupat hi ha que anar a fonts arqueològiques més que a les textuals.

El comerç d'altura tenia un paper protagonista a les famílies il·lustres on el comerç era hereditari obtenint el propis reis beneficis com Salomó o Hiram I.

El comerç egipci evidencia tota la complexitat que té actualment amb

- Fluctuacions de preu
- Operacions de mercat
- Canvis de l'oferta i la demanda
- Beneficis
- Especulacions

El temple i el palau funcionaven com entitats financeres prestant or i argent contra interès i concedint crèdits

als comerciants.

L'extensió de descriu Diodoro dient els fenicis servint-se del comerç i de la seva experiència adquirien argent a canvi de petites quantitats de qualsevol altre producte fent grans riqueses al transportar a Grècia i Àsia entre altres llocs.

LES TÈCNIQUES DE NAVEGACIÓ

Com tots els pobles antics, sols navegaven durant els mesos bons entre finals de març fins octubre. La temporada l'obrien en una cerimònia religiosa on demanaven la protecció dels deus. La navegació era tant d'altura com de cabotatge la de cabotatge és feia sense perdre de vista la costa i amb un radi no major a 50 milles marines.

Les fundacions de Sicília, Cerdanya i Eibiça són un exemple de que navegaren per mar obert tant de dia com de nit.

Durant els segles VIII i VII és troba documentada la navegació d'altura amb sistemes de il·luminació de nit.

Durant el dia s'orientaven pel sol i per la nit per l'estrella polar que forma part de la constel·lació de l'ossa menor, demostrant que eren bons coneixedors de l'astronomia atribuint-los el descobriment d'eixa constel·lació per navegar de nit.

De dia seguien també per referències terrestres perquè la costa és visible des de quasi tot el mediterrani i eren proves de que la terra estava llunyana el vol d'aus com la colom o el corb que soldaven des dels vaixells si tornaven. També és diu que usaven micos que tenen una vista molt fina per ensenyar-los a ser vigies.

ELS VAIXELLS

Ezequiel compara a Tir amb un vaixell i la descriu com una nau tiria sent

- Les planxes de la nau eren de ciprer del cim D'Hermon que estava al sud de la cordillera del Antilíban
- El màstil era de cedre del Líban
- Els remes estaven fets d'alzina de Basésn que era una regió de la Transjordania famosa per les seves alzines
- La coberta estava fet al gusta de boj de Xipre
- Usaven la fusta més resistents i impermeables pel casc
- La nau era calafatada en peix i la forraven de làmines de plom
- La vela era de lli i el tendal era escarlata i violeta

Els vaixells sobretot s'usaven 3 tipus

- El vaixell més antic el van conèixer els frisís de l'edat del bronze de les portes de Balawat del segle IX. Era una petita embarcació de un o 2 remers amb els extrems arrodonits i el mascaró de proa en forma de cap de cavall. Els gaditans solien fer us d'aquest tipus d'embarcacions per peixar. S'usava com a nau de transport local i per peixar
- Grans vaixells amb sòlides cobertes i grans baranes que podien dur productes a la coberta. Eren molt amples i espaiosos. La seva forma arrodonida va fer que grecs l'anomenaren banyera o *gaulos*. És el vaixell fenici per excel·lència. eren lentes i panxudes que navegaven en una vela quadrada que és podia orientar amb timó i rem
- El vaixells que formaven caravanes eren lleugeres i allargades on la proa deseixia per una espècie d'ariet o espoló allargat i puntegut de fusta recobert en una funda de bronze. Era impulsat per rem i vela en un nombre de 36 remers que podien ser 50 si s'unien a ells els soldats. Si duien una doble

filera s'anomenaven *birremes*. Si els remers sense soldats eren superiors a 50, s'anomenaven *pentaconteres* i duïen 2 oficials i navegaven en flotes de fins 60 vaixells organitzats en esquadres de combat que tendien a navegar prop de la costa per arreplegar aliments durant la nit perquè tenien una capacitat de carrega molt reduïda

Per Herodot és coneix de la intervenció de la flota fenícia com després de la batalla de Maraton que l'historiador Halicarnaso va arreplegar. Segons ell en una nau és va trobar una estàtua d'Apolo recoberta en un bany d'or de l'illa de Delos.

Per establir la direcció feien servir remes, però poc a poc foren usant-los per viatges curts per l'Egeu on hi ha forts vents i les illes estan molt juntes i amb esculls. Amb el vent favorable podia als 5 nucs per hora cobrint 400 milles en 4 dies.

Si el que transportaven era valuós, els *gaulos* podien reunir-se en una caravana colonitzadora o comercial de fins 50 vaixells escoltats per una flotilla de guerra que tenien la missió de protegir els productes que és transportaven. Aquestes eren naus eren el tercer tipus abans mencionat

L'ADMINISTRACIÓ COLONIAL

Al principi les colònies estaven sotmeses a la metròpoli mantenint llaços de prestacions econòmiques i religioses. A l'illa de Xipre és veu que en la colonització de Kition al 750 hi havien un governador fenici dependent del rei de Tiro.

Aquestes afirmacions és confirmen durant el setge assíria de Fenícia i concretament de Tiro i durant el pagament posterior de tributs als assiris. Les colònies dependents de Tiro devien d'enviar una sèrie de prestacions per atendre en part el pagament dels tributs fixats pels assiris. Igualment, durant llarg temps tingueren que enviar un tribut a Tiro que era la dècima part dels beneficis del comerç.

Però no és coneixen exactament els llaços de vassallatge entre la metròpoli i els colònies, que segurament tendrien diversos graus.

LA RELIGIÓ

Totes les activitats de la vida i la mort estaven impregnades de religiositat, inclòs el comerç.

Fou un dels grans instruments de la política comercial i colonial.

La importància de la religió és basava a la creença de la presència directa i permanent dels deus a tots els fets de la vida i en la certesa de que una intervenció divina podia canviar al curs de qualsevol aconteixement, però açò ja és veia a temps arcaics entre sumeris i acadis com quan Naram-Sin va interferir a l'esfera dels deus, va ser castigat severament amb l'atac dels guti i amb el desmembrament del imperi acadi.

Els fenicis consultaven sacrificaven permanentment als seus nombrosos deus i interpretant els signes naturals. Per totes aquestes activitats la quantitat de sacerdots era notable però sense conèixer si estaven col·legiats o no.

Cap al 1200 quan deixaren de tenir importància deus com El, Dagan i Anat i prengueren importància altres com Astarté, és constaten sacrificis humans fet que no s'havia produït fins llavors i desaparegueren a mitjans del primer mil·lenni però continuaren a les colònies sent ofrenes pels ritus de fertilitat, riquesa, etc.

Tenien creences en el més enllà que no era conegut en les seves particularitats com és veu a les ofrenes deixades als receptacles funeraris i a les malediccions contra els profanadors d'enterraments. A la tomba

conforme a la inscripció del sarcòfag del rei de Sidon, Eshmunazor que és de principis del segle V s'anomena *lloc de descasn*. Una estela a Kition eludia a la *pau per tota l'eternitat*.

El ritual d'enterrament era la cremació.

ELS DEUS

El, era el pare de tots els deus i pare suprem que és perdia al temps però a partir del 1200 va tendir a desaparèixer.

En Tiro els deus principals deus eren Melqart i Astarté a pesar de que al tractat de Ball també s'invocaven a altres.

A Melqart s'el considera mitològicament com al descobridor de la indústria de la púrpura. Era una divinitat ctònica en origen i també agrària per això moria i revivia. És va difondre junt als colonitzadors de tiro. Legalitzant així l'origen tiri dels establiments i assegurant-se la dependència econòmica perquè els temples pagaven el delme en un 10 % del ramat. Aquest deu va tenir interès pels grecs perquè les seves atribucions eren paregudes a les de Herakles identificant-se prompte amb ell i als textos és troba indistintament. La seva festa major és celebrava entre els mesos de febrer i març i era una immolació del deu per la cremació ritual en intenció de reviure-lo i immortalitzar-lo pel foc. La creença de la resurrecció pel foc ja era coneguda als mites ugarítics. La *egesis* o la resurrecció del deu tenia lloc cada primavera quan paraven les pluges conferint-li un caràcter solar i sobretot agrari.

El deu era cremat en efígie sobre una pira i assegura el mite que reviuria per l'olor del foc. Després l'enterraven i després venia la resurrecció i l'epifania. El monarca participava activament a la cerimònia a través del matrimoni ritual amb una sacerdotessa o amb la reina. Aquest ritus feia desembenar a la parella reial el paper de substituïts de la parella divina Melqart o Astarté.

Astarté era la deessa de la fecunditat tenint les seves rails en la més remota antiguitat oriental. També era la deessa de les batalles. Estava al cap del panteó de Sidon on també adoraven a Ball Sahmen i Ball Hammón. En aquesta ciutat els reis és consideraven els sacerdots suprems d'Astarté. És va assimilar a panteons no semítics fonent-se amb

- Uni etrusca
- Hera i Afrodita gregues
- Venus romana
- Isis egípcia

A biblos Baal Shamen i Baalat Gebal eren la parella divina sent la iconografia de la última pareguda a la Hathor egípcia però també s'honorava a Baal Addir que estava vinculat a la fertilitat de la terra. El seu nom el transmeteren per la mitologia grega perquè Adonis pareix que ve del terme fenici *adon*. De Baal Addir és sap poc però és va associar amb Adonis, sent aquest deu grec mort per un porc senglar i va descendir als inferns on és va associar amb Persefone però al renàixer ho va fer amb Afrodita. Per tant al temple d'Afrodita és celebrava anualment la festa de la resurrecció per les *adonies* que eren els seves festes a la tradició romana on sols participaven dones sembrant jardins a les terrasses de els seves cases per celebrar la tornada del deu.

Eshmún fou un dels grans deus del panteó de Sidon estant la seva etimologia relacionat amb l'oli sent el deu de la cura o el deu de la mort si esta relacionat amb l'oli per ungir. Va ser assimilat a Apolo i a Asclepio que eren deus sanadors. També és troba atestigat el seu culte a Tiro.

Baal també era un deu de Sidon que era el deu de els turmentes, de els tempestes de neu i de la pluja que fertilitzava la terra. Va morir a mans de Mot i després va reviure igual que la vegetació, sent els seus símbols

el raig i el bou. El seu culte va estar molt extes. Els grecs l'assimilaren amb Zeus i els romans amb Jupiter.

L'ORGANITZACIÓ SACERDOTAL

Hi havia sacerdots masculins i femenins a pareix que el càrrecs eren hereditaris estant restringit el sacerdoci a un nombre reduït de famílies en una profunda jerarquització interna. També es probable que estigueren col·legiats perquè els sostenia l'estat.

El nombre era alt i les seves atribucions diverses com

- Degollar a les víctimes animals com bous, corders i ovelles repartint-se la carn entre l'oferent i el sacerdot
- Oferien productes de la terra sòlids i líquida en àmfores que tenien oli, vi, mel, llet i vegetals
- Exvots com figures humanes, carros, bous, centaure, cavalls dels qui és feien càrrec altres sacerdots
- Cremaven herbes aromàtiques com l'encens

LA DESAPARICIÓ DELS FENICIS COM A POBLE

Arribaren al seu màxim nivell a principis del primer mil·lenni quan és feren forts sobre els estats del pròxim orient i les ciutats micèniques que estaven debilitats pels pobles del mar, extenent el seu domini sobre el mediterrani.

Encara estaven a l'orient al 322 quan Tiro va ser pressa per Alexandre i a l'occident al 146 quan els cartaginesos foren vençuts per Roma a la tercera guerra púnica, sent destruïda Cartago per ordre del senat fins als seus ciments. A partir d'aquesta data, la fenícia oriental és va incorporar al mon grec hel·lenístic i la fenícia occidental també anomenada Cartago al mon romà.

7. FONTS

Per Israel la millor font és l'antic testament que és una col·lecció de llibres que conté lleis, profecies i poemes composades durant un llarg període de temps entre finals del II mil·lenni fins al segle II. Els manuscrits més antics que fins hui és conserven són part del llibre d'Isaïes i els escrits de la secta dels esenis.

Per l'imperi nou assiri i el neobabilònic és poden agrupar en 2 grans grups

- Informacions dels monuments especialment de les esteles on estan els anals dels diversos reis als qui s'afegeixen les escultures i els relleus que posen al alcanç dels investigadors i els historiadors de crònica oficial de la cort
- Gran dipòsits de tauletes que donen informació sobre la vida administrativa, econòmica i social de mesopotàmia durant la primera meitat del primer mil·lenni

En particular de assíria també és consulten

- Cròniques
- Inscripcions reials assíries
- Llistes d'epònims
- Correspondència reial descoberta a Nínive
- i Nirmud

Per Babilònia també és consulten

- Les cròniques

- Les inscripcions reials
- L'antic testament

UNITAT 7: LA UNIFICACIÓ DEL ORIENT PRÒXIM PER PART DELS PERSES AQUEMÉNIDES

1. INTRODUCCIÓ

Egipte a pesar de refusar als pobles del mar, per l'esforç va patir una etapa de decadència i recessió. Quan va remetre l'onada migratòria poc podien fer els últims ramnesides per enfortir el seu poder i seu país i junt a la resta de les civilitzacions de l'edat del bronze iniciaren un lent declinar.

En el III període intermig la fragmentació del poder va ser extrema havent 3 invasions estrangeres. Després va tenir lloc el reanixement saíta que va ser l'últim moment de independència i de unitat abans de que pasara per les mans de els diferents potències hegemòniques de la zona sent el primer el imperi persa, després el macedònic i finalment el imperi romà.

Les lluites pel poder a Mesopotamia acabaren bruscament per l'entrada dels *medos* i dels perses que aconseguiren imposar-se militarment i unificar el mon mesopotamic aconseguint anar més enllà i amb major fermesa que l'imperi assíri que va ser el seu predecessor perquè el imperi neobabilònic no va arribar al nivell que va tenir el domini assiri ni del imperi aquèmida que el va destruir.

2. EGIPTO DURANT EL III PERÍODE INTERMEDI

Es considera el període següent a la destrucció de la III dinastia dels ramesides, sent una etapa de dominació extrabgera perquè a partir de l'arribada dels pobles del mar i que els reis admetren que els guanyaren el desprestigi del poder faraonic va ser total fins l'extrem els que nomarques arribaren a acords en grups militars veïns anomenats prínceps.

LES DINASTIES LÍBIES I ETÍOPS A L'EGIPTE

LA DINASTIA LÍBIA

Els prínceps libis per la seva actuació i l'inici de les seves relacions pareixen mercenaris instalats a l'Egipte que és van fer en el poder sense unificar-lo i distribuïnt-lo segons les zones in els havien anat cridant.

Dominaren entre el 950 i el 929 i foren expulsats pels reis etíops que eren els sudanesos dle regne de Meroe que s'havien aculturitzat que prengueren el relleu dels antiga reis tebens. Fou un poble atrasat política i culturalment i carents de força política, someteren a la vall per una anarquia militar de la que va eixir reunificada pels prínceps etíops.

LA DINASTIA ETÍOP

Els reis etíops reunificaren i el feren funcionar com a l'època del reia però al ser estrangers foren inclosos al període III intermedi perquè no acceptaren la reunificació al condiderar-la com una imposició estrangera. L'únic aspecte curiós dels reis etíops fou la creació de un consell de 12 nomarques i un d'aquestos nomarques egipci és va fer coronar al 663 acabant amb la dinastia etíope i començant amb el renaixement saíta.

Vingueren de Méroe on s'havia desenvolupat una cultura peculiar encara més aculturitzada que la libia com mostra l'abandonament de les divinitats solars i selvàtiques en favor del panteó egipci, fent-se els seus governants per legítims i reunificar el país.

Però a pesar dels intents de limitar el passat, no va ser capaç d'oposar-se a una invasió estrangera ben

organitzada i per tercera vegada el poder va canviar de mans, però va ser el canvi més dolorós perquè va ser una dinastia estrangera perquè va canviar els assiris eren totalment aliens i no respectaren les costums locals ni tractaren de reviuir les velles glòries.

A partir de la derrota de l'exercit a Senaquerib, Egipte va passar a estar supeditada al poder egipci de forma més o menys directa començant l'època de les pèrdues de independència i els revoltes on Egipte va passar a ser una província gran dels estats hegemònics més que un estat independent, arribant la situació fins la incorporació del Islam en un lapsus que va ser la dinastia saíta perquè al Egipte ptolomeic el poder estava a mans estrangeres que deixaven a un segon lloc als indígenes seguint sols la versió hel·lenitzada del protocol egipci.

LA DINASTIA SAÍTA I EL FINAL DEL EGIPTE DEL REI

Aquesta és coneguda per Herodoto que conta que aconseguiren expulsar als assiris i reunificar el país mantenint-se al poder des del 663 fins al 525. Al parèixer, és basaven al suport de mercenaris líbics i caris que aprofitaren la decadència del país per fer-se forts.

Al 5 reis de la XXVI dinastia seguiren una política interior de unitat i tornaren a les costums antigues. Però els intents de participar com una gran potència a la política exterior del pròxim orient l'únic que dugueren foren problemes nous ja que a pesar de la seva intervenció a campanyes al estranger sent algunes d'elles afortunades sempre foren una potència venguda a menys i en decadència que volia conservar una imatge de les passades grandàries però que és diferenciava molt del poder de els gran potències del moment com demostra entre altres el fet de recórrer quasi sempre a mercenaris estrangers per les campanyes.

En política interior, és considerada una de les èpoques més brilliants perquè va viure una prosperitat econòmica amb abundància d'obres públiques.

Artísticament, és parla del renaixement saíta perquè va ser una època arcaïzant a tots els camps menys a les arts plàstiques perquè estava preocupada per la política exterior. Feren expedicions que pel radi d'acció i intervenció no tenen que envidiar a les ramesides per aconseguir els quotes de poder dels seus avantpassats però no va passar perquè s'enfrontaren a una primer a potència resultant Nakeo guanyat front a Babucodonosor a la batalla de Karquemish al 605.

Va ser magnificada per Herodoto i la tradició grega, no va ser prou forta per oposar-se als perses caent baix l'exercit de Cambises que va incorporar Egipte al seu imperi. A pesar dels intents de revolts, les etapes de independència foren breus i passaren a formar part dels imperi persa d'Alexandre Magne al 331.

La etapa va acabar amb la inclusió d'Egipte al primer imperi que va unificar tot l'orient com va ser el imperi persa aquemènida.

Els reis saïtes tenien un nom comú i no del rei i basaven el seu poder als mercenaris jonics i caris. Fou una tornada al imperi nou però no en política perquè el segle VII a l'Egipte va caure baix el poder assiri sent els saïtes una potència que és va aliar amb altres per guanyar als assiris, etíops i líbics sense arribar a ser mai una primera potència.

Governaren entre el 730 i el 663.

3. EL IMPERI PERSA

foren citats a partir del segle X com a bons jenetes.

Els *medos* i els perses tenien en comú

- Una jerarquia aristocràtica
- La llengua
- La religió de zoroastre que tenien en com el llibre de l'avesta , un sacerdoci comú dels *macs* i una obligació de ritus purificadors, normes morals i de proselitisme, sent la primera religió antiga que no és va cenyir a un estat u origen sinó que era una religió que tenia adeptes. Era un element aglutinant perquè a demés tenien un ritus d'enterrament únic. Era una lluita constant entre el bé o Ahura–Mazda que era el principal del bé on s'aliaven tots els demés i el mal o Ariman que era el principal deu del mal al que s'aliaven la resta però era un religió dualista no excloent que permetia l'assimilació pel sincretisme. Per la política de conquestes, els perses incorporararen a la seva causa persones i deus a la causa de Ahura–Mazda per això respectaven els cultes i les costums dels veïns sempre que els consideraren assimilables, però acabaven amb ell si el consideraven perniciosos. Alguns perses emigraren a l'Índia fugint de l'islam enduent–se la religió.

PRECEDENTS DEL IMPERI PERSA

El fràgil equilibri de potències que seguiren a la desaparició del imperi persa és va veure totalment trencat per l'empenta de uns pobles que havien ocupat un lloc secundari fins llavors com eren els *medos* i els perses.

Aquests eren descendents de uns pobles nòmades d'origen indoeuropeu que s'assentaren paulatinament de forma pacífica a les muntanyes del Zagros i a la meseta del Iran a principis del segon mil.lenni però no hi ha fonts escrites per estudiar aquesta primera època no sent molt abundants les troballes arqueològiques.

A parit del 900 començaren a aparèixer mencions als *medos* i als perses als anals assiris. En principi no formaven un front comú sinó que tenien una gran fragmentació del poder perquè als anals egipcis del 835 és citen 27 reis perses. Per aquestes dates Salmanasar III en una de les expedicions cap al Zagros va dir que va lluitar contra els *medos* que al parèixer foren un poble ramader i tant ells com els perses tendiren a avançar pacíficament cap al sud mentre fundaven assentament.

Durant el segle següent no arribaren a ser un enemic important. Pels assiris és sap que baix el regnat de Sargon II(722–705) els *medos* lliuraren cavalls pels exercits assiris. Cap al 715 els anals parlen del *medo* Daiakku va ser deportat a Síria. Si és poguera mencionar el nom del primer rei *medo* citat per Herodot estarien davant de la primera menció al rei unificador dels *medos*, però és una tesi discutible. El que si que és cert és que a partir d'aquestes dates les referències a *medos* i perses anaren sent cada vegada més abundants als textos assiris, circumstancies que pressuposen un increment paral.lel de la importància política i militar d'aquests.

IMPERI MEDO

Els *medos* foren els primers en transformar–se en una potència, fent–se forts els perses una vegada s'imposaren els *medos*.

En cas de creure a Herodot, a finals del segle VII les *medos* s'havien unificat baix el poder de Deioces i feien una política exterior d'expansió i conquesta. Aquests patiren un període de dominació escita però d'ell eixiren convertits en una potència militar gràcies a la reorganització de les tropes segons les armes fetes pel rei Ciaxares. Participaren activament a la destrucció del imperi assiri prenent al 614 Assur i destruïren al 612 junt als caldeus Nínive. L'ascens dels caldeus unida a la política de no intervenció d'ela dinastia saíta, afavoriren molt als *medos* perquè els va fer entrar en la política internacional com els aliats de la principal potència mesopotàmica del moment.

Tras la victòria sobre els assiris, els seus esforços és dirigiren cap als veïns orientals i concretament cap al lides acabant–se la guerra al 585 amb un tractat arbitrat pel rei caldeu Nabónido que va situar la frontera al riu Halis suposant que la victòria no va ser total per cap dels 2 bandols perquè va ser un tractat arbitrat per un rei estranger perquè foren incapaços de medir–se al imperi neobabilonic .

El confrontament als els lidis va ser el punt culminant del poder dels *medos* perquè el successor de Ciaxares va ser Astiages que va ser molt dèbil i va caure front a la noblesa persa que va posar com a rei a Ciro el Gran que va fundar el imperi persa aquemènida que va idealitzat per Herodot i Jenofonte.

ORGANITZACIÓ DEL IMPERI

El text d'Herodot ha fer suposar als historiadors actuals que en el cas del imperi medo, va ser u intent d'establir un poder absolut sobre una societat que contava amb una forta aristocràcia militar, mentre que el imperi persa aquemènida fou una monarquai amb grans poders que va respectar a l'aristocràcia perquè d'allí venia el rei.

No és sap si els *medos* iniciaren el sistema de *satrapies* propi del imperi persa perquè no hi ha cap referència clara al respecte. En qualsevol si no és va crear baix el domini persa, el van perfeccionar totalment. Hi ha que tenir en comptar que els perses feren depositar al rei Astiages i ni eliminar als *medos* com a aristocràcia.

Aquestos 2 pobles s'agermanaren i el imperi persa va ser la continuació i l'engrandiment del imperi medo.

ECONOMIA

En principi donaven una gran importància a la ramaderia que era un aspecte econòmic d'acord amb

- Els seus orígens nomades
- L'aristocràcia militar

Al fer més ample el seu domini, prestaren atenció a altres aspectes però hi ha poques referències sobre aquest aspecte. De fet és quasi impossible definir els límits entre l'economia persa posterior i d'ela del imperi medo.

Pot dir-se que les activitats que feien els indígenes de les zones conquerides seguiren a les seves mans i sols és vegueren obligats a pagar una tributs a la nova aristocràcia dins de una nova estructura administrativa de to més dispers que centralista.

CULTURA

Al parèixer iniciaren el sincretisme cultural dels perses però sense arribar als èxits dels perses perquè és un fet del que no és coneix molt poc del perses.

A pesar de les referències al luxe que són més un tòpic per als grecs, ha quedat ben poc.

Els aixovars, per als arqueòlegs resulta difícil diferenciar els objectes *medos* dels fabricats pels casites, passant el mateix a l'arquitectura i l'urbanisme però és sap que prengueren dels seus predecessors la costum de fer edificis importants sobre terraplens artificials, feina que feren els artesans i constructors dels pobles conquerits.

Les ciutats estaven amurallades amb diverses muralles que segons la tradició estaven pintades de colors diferents. Les troballes han demostrat que eren d'adob sobre una base de pedra.

Els edificis i els fortificacions no mostren una tècnica i de una feina tan depurada com la persa.

RELIGIÓ

Ni hi ha mencions clares sobre la religió de Zoroastre per part dels *medos* abans del regnat de Astiages que segons Herodoto tenia a la seva cort *mags* que eren sacerdots zoroastrians però aquesta informació pot ser un anacronisme involuntari o que durant el seu regnat és fera forta l'aristocràcia persa sent probable que aquestos

sacerdots foren perses perquè els perses foren seguidors d'els religió de Zoroastre.

És sap que en principi tenien un panteó que incloïa les antigues divinitats mesopotàmiques, sent una religió politeïsta que pel sincretisme va adoptar les característiques religioses dels seus veïns.

IMPERI PERSA AQUEMÈNIDA

Un altra peculiaritat a banda de la religió derivada d'ells fou una constant lluita entre el poder polític i el religió perquè els *nasa* volien imposar-se als nobles i tant nobles com *macs* volien guanyar-se la rei per imposar-se a la part contrària sense d'admetre cap altre tipus de sacerdoci que opinara en qüestions polítiques fet que equivalia dir que els sistemes d'adivinació quedaven relegats a l'ús privat i el seu ús públic quedava baix la supervisió pels *macs* perquè la forma més clara de exercir el poder polític per part dels grups de sacerdots eren els sistemes d'adivinació o *càntics*.

MONARQUES

CIRO

És va iniciar per la ambició i la expansió de Ciro el Gran que va governar entre el 559 i el 530.

Exercia poder sobre u gran territori, sent el major estat del mediterrani de la seva època perquè anava des de l'Afganistan fins l'Egeu i des de l'Helespont fins l'Egipte. Tenia una extraordinària organització administrativa i unes infraestructures d'obres públiques mols eficaces.

Era una continuació de la tendència històrica dels grans imperis de la zona del creixent fèrtil.

Ciro després de guanyar a Astiages i fer-se en el poder al 550 va fer seva la política expansionista dels primers reis *medos* i prengueren Sardes que era la capital lidia al 546, sent el principi de la política expansionista continua.

Després de la caiguda lidia, els grecs de l'Àsia Menor foren el següent objectiu i una vegada sufocat un intent de revolta per part dels jonis, caigueren a les mans dels perses.

Després d'unes campanyes a l'orient per consolidar la frontera, Ciro és va dirigir cap a Babilonia que és va lliurar sense quasi resistència al 539 acabant així el imperi caldeu o l'imperi neobabilonic. Una mostra de la importància de la pressa d'aquesta ciutat fou que en vés de convertir-se en una satrapia crearen el títol de *rei de babilonia* per al príncep hereter Cambises que a partir d'aquesta conquesta va quedar associat al poder de son pare. Va suposar el fi de la captivitat de Babilonia per al jueus que agraïts contribuïren a la bona fama de Ciro com a conqueridor magnànim.

Nous problemes ama els nòmades de la frontera oriental requeriren la presència de Ciro que va caure a la campanya, succeint-lo el seu fill Cambises entre el 530 i el 522.

CAMBISES

Va tractar de seguir la linea de conquestes de son pare incorporant Egipte on va seguir una política molt més dura que al del son pare sens e respectar les costums indígenes fet que li va crear la fama de rei roïn, boig i injust. El tracte del textos deu de ser un reflex de la gran pèrdua de poder que va acompanyar fins l'extrem de que el triomf de un cop d'estat va entronitzar al *mac* Gaumata.

GAUMATA

L'accés de un sacerdot pareix que va dur un intent de debilitar el poder nobiliari i militar, fet no que va agradar al exercit, trobant-se immediatament amb una conjura dels nobles i un fraccionament del estat on va ser reconegut com a rei Dario I.

DARIO I

Va regnar entre el 520 i el 486, dient una estela que va tenir que guanyar al *mac* i a 8 falsos reixos, fet que dona una idea del debilitament i el fraccionament del poder que seguiren al regnat de Cambises.

Després de sufocar revoltes a diverses *satrapies*, va iniciar la política de conquestes en principi contra escites i tracis i després contra els grecs.

Les ciutats gregues del Àsia Menor que havien segut conquerides per Ciro per la pèrdua del poder persa buscaren ajuda als grecs europeus per recuperar la independència. Però la seva revolta coneguda com la revolta jonia (500–494) fou un fracàs suposant l'entrada de Atenes al conflicte. Atenes al ser la metròpoli dels jònics, es va veure obligada a ajudar-los al seu intent independentista, patint després una expedició de càstig persa al territori grec continental. Els perses assessorats per un tirà atenenc al exili, desembarcaren a Maraton al 490 esperant prendre fàcilment la ciutat, però la victòria fou atenenca i els ciutadans de Platea s'aliaren amb ells per fer una expedició de càstig als perses.

A Egipte, va haver un altra revolta i Dario va morir al 486 sense poder controlar aquesta satrapia.

JERJES

El seu fill va heretar els problemes a banda de una revolta a Babilonia i Egipte al 485, organitzant una expedició de càstig contra l'Hèlade, però va ser derrotat a Salamina al 480, Platea i Micale al 479, fet que va provocar l'abandonament persa dels estats hel·lènics de la península balcànica.

Va patir una derrotat a la desembocadura del Eurymedonte al 466 però na va poder reiniciar les expedicions de càstig perquè a Egipte va esclatar una nova revolta al 465.

Les revoltes coincidiren en crisi de poder perquè la seva mort va ser assassinat al 465.

ARTAJERJES I

És va fer en el poder després de una sèrie de intrigues.

Va dirigir els seus esforços cap a la política interior i especialment cap a Egipte on hi havia un aspirant a faraó anomenat Inaro que havia sol·licitat l'ajuda d'Atenes, acabant al 454 amb la pressa de Inaro. Al no haver una expedició de càstig, és un signe de debilitat ni contra ells ni contra Atenes perquè en ells és va produir la Pau de Calias al 449 que va suposar tornar la frontera persa al riu Halis.

DARIO II

Després de problemes interns a la cort i de regnats fugaços , el poder va estar a mans de Dario II que el va consolidar orientant la política exterior cap a Grècia de forma diplomàtica fomentant la dissensió entre Atenes i Esparta, ajudant econòmicament i militarment a Esparta durant la guerra del Pelopones.

Interiorment, va tenir una revolta a Egipte al 405 a la que quasi no va prestar atenció per la revolta de Media, empitjorant la situació a la mort del rei perquè va haver una guerra entre els seus 2 fills.

ARTAJERJES II

El guanyador de la guerra entre els 2 germans va tenir que enfrontar-se a revoltes de tota mena, morint després de sufocar la última revolta de *satrapes* ja en 80 anys al 538.

ARTAJERJES III

Va tardar 15 anys en restablir la integritat territorial del imperi.

Va ser assassinat del l'eunuc Bagoas.

BAGOAS

L'eunuc va nomenar a 2 reis, acabant Dario III amb ell.

DARIO III

En un principi pareix que anava a ser un rei fort, però a partir del desembarcament de els tropes d'Alexandre Magne a l'Àsia Menor, la situació va canviar perquè va ser el últim rei aquemènida al ser derrotat per ell 2 vegades.

Va ser assassinat i traicionat per un *satrapa* amb el que va acabar el imperi persa aquemènida a la batalla de Gaugamela al 331.

A partir del 331 Alexandre és va proclamar rei de reis i continuador del imperi persa i de la seva política, iniciant l'hel·lenisme a la seva mort.

ORGANITZACIÓ DEL IMPERI

En conjunt és obra de Dario I per establir el sistema administratiu entre el 518 i el 514.

Tenien un sistema de govern centralitzat amb un rei autòcrata i una noblesa poderosa

EL REI

Els reis tenien un poder absolut basat a la lleialtat de l'aristocràcia i per això va començar el rei a ser com un cap militar sent el jutge sense apel·lació per rebre el poder de *ahura-mazda*, tenien dret de vida i mort sobre els súbdits totes les terres i bens del regne li pertanyien al menys en teoria com a propietat privada però les cedia generosament als súbdita a canvi de una tributs periòdics.

Ciro el Gran va crear el imperi persa entre el 559 i el 530 i va desaparèixer davant d'Alexandre Magne que va conquerir el imperi entre el 333 i el 323.

El rei no era la encarnació de cap deu a pesar del seu poder absolut, obligant-lo a reconèixer el poder dels sacerdots com a independent, havent lluites entre els 2 bàndols per controlar el poder polític.

El rei persa tenia dret propi que tenien els nòmades a les conquestes pròpies i per això quan Giro va morir com tot el territori era seu, li va donar als seus fills el usufructe vitalici.

Tenien un estat des de l'Afganistan fins l'Egeu en un sistema d'administració que servia per controlar l'actual Iraq. El resultat fou que el poder del gran rei és basava al exercit, la pressió fiscal i la necessitat de expansió constant que el dur cada vegada a campanyes més llunyanes i per tant a la derrota per la incomunicació.

TINENÇA DE TERRES

totes les terres i bens del regne li pertanyien al menys en teoria com a propietat privada però les cedia generosament als súbdita a canvi de una tributs periòdics. Però en la pràctica junt a les terres senyoriales sobre els que el rei tenia un control purament nominal, sent les senyories una mostra del poder de l'aristocràcia militar i de la importància del exercit perquè hi havia concessions reials de terres com a premi pel correcte compliment de els obligacions militars.

L'explotació de les senyories és feia per camperols lliures i per serva. Era freqüent l'absentisme i el control reial és limitava a reclamar els tributs sense intervenir als conflictes entre llauradors i administradors de finques que era freqüents.

A Parsua que era la zona més poblada la propietat lliure però al conjunt del imperi era minoritària. Segons Herodot aquesta regió era la única que no tenia que pagar impostos.

EL SISTEMA DE CONTROL DEL IMPERI

Dario I va reestructurar el sistema de control reial dels *medos* basat a les *satrapies* que eren unitats de control polític, administratiu, econòmic i militar a càrrec del *satrapa* que era un delegat del rei com una emancipació del poder reial davant dels súbdits que s'encarregava de

- Cobrar els tributs
- Defensa i control militar de la *satrapia*
- Administració de la justícia
- Totes les necessitats del govern local

Dario va reorganitzar al imperi en *satrapies* que eren 20 segons Herodot però els inscripcions en citen 23 o 25 perquè cada nou territori passava com una *satrapia* més que quedava teòricament en una situació de igualtat jurídica tenint que pagar una tributs de forma proporcional a la riquesa del territori.

Va fer una unificació de pesos i mesures a tot l'imperi, creant una moneda reial anomenat el *dàrico* d'or que tenia la funció de facilitar més que crear una economia monetaria.

No tenien una capitalitat única perquè la seva cort era itinerant justificant-se pels motius climàtics havent capitals de hivern i de estiu, però també ra per la necessitat de contro reial de tot el territori sent precisa periodicament la presència del rei i la seva cort a totes les regions. És va veure afavorit per la curiosa manca de tradició d'ela capitalitat entre els iranians que és remunta a l'època nòmada, unida a la que la propaganda imperial incloïa la tolerància i la universalitat com els bases del imperi. Açò permetia que és manifestara la propaganda de la magnanimitat reial mantenint-se el prestigi de els capitals dels antics imperis que quedaren englobades baix el domini persa com va passar amb

- Susa
- Babilonia
- Ecbatana
- Pasargada
- Persepolis

Les diferents capitals s'alternaven creant una imatge unida entre els diverses territoris sotmesos i de la universalitat de cada una d'aquestes regions.

Va nàixer la burocràcia i una xarxa d'espionatge paral.leles a tot aquest sistema, havent una doble organització.

Existia una cancelleria reial amb un idioma administratiu que era l'arameu i un extraordinari sistema de

comunicacions que és servia de un excel·lent xarxa de carreteres. Dario va crear un sistema de correus per un sistema de canvi de cavalls i missatgers que podien recórrer grans distàncies en poc temps el que permetia en fàcil control administratiu centralitzat.

L'EXERCIT

La xarxa d'espionatge no era la màxima força coercitiva perquè era l'exercit que era una amalgama de tropes regulars de totes les províncies a banda de mercenaris.

L'exercit reflexava una ideal divisió administrativa on els tropes s'adscrivien a una satrapia i no és traslladaven amb freqüència fent-ho sols en cas de urgència.

El rei tenia tropes d'èlit entre els que destacaven els *immortals* i altres cossos regulars i de mercenaris que l'acompanyaven als seus desplaçaments i a les expedicions de càstig o conquesta.

CONFIANÇA I DESCONFIANÇA

La batalla decisiva pels perses fou la presa de Babilonia per Ciro al 539 perquè s'apropriaren de tot el imperi neobabilonic i de total sistema de tributs i amb aquesta base mantingueren un sistema de expansió sostinguda on crearen una curiosa dicotomia estatal perquè

- És basava a una absoluta confiança del rei als *satrapes* que eren els governadors provincials de unes unitats autònomes anomenades *satrapies* que corresponen en extensió, població i llengua als antics estats lliures conquerits. Els *satrapes* eren els representats del gran rei a tots els efectes i tenien plena llibertat d'acció perquè era considerada com una emancipació del seu poder
- Desconfiança manifestada poder la presència de una policia secreta que informava pagada pel propi estat per la quantitat de delacions que feien però també els pagaven els ciutadans

Els perses presumien de la llibertat total dels súbdits però realment organitzaven revoltes o s'aliaven contra els enemics dels perses con quan els egipcis sapieren de que els grecs havien guanyat als perses demanaren ajuda a Atenes sense saber la seva llengua ni on estava la seva ciutat.

EL FINAL DEL IMPERI

Quan s'enfrontaren als grecs al Egeu s'enfrontaren a la concepció pendular del temps ja que epr a d'ells la història era d'harmonia marcada per un cop i un contracop en una solució sense enfrontaments entre l'orient i l'occident. A pesar de la victòria persa a la península balcànica, per a d'ells quedava pendent el contracop que consistiria en conquerir de nou les ciutats gregues de l'Àsia Menor i cremar Persepolia com els perses cremaren Atenes. Ho idealitzaren primer Agesilao i Isocrates però el primer en intentar-ho fou Filipo i el va fer Alexandre Magne que a pesar de guanyar als perses al 331 a Gaugamela na va parar fins que al 333 va organitzar un imperi que tenia com a capital Alexandria.

ESTRUCTURA SOCIAL

Esencialment era una societat molt jerarquitzada on és pot distingir entre una primera divisió entre lliures i esclaus i una segon molt més pormenoritzada entre les diverses jerarquies dels homes lliures entre les que és trobaven les diverses gradacions de la noblesa, però sense diferències destacades als els sistemes socials que els precediren a la zona.

Els grups dirigents integrats per *medos* i perses mostraren una mestissatge des de molt prompte entre elles i amb les antigues nobleses locals fins el punt que s'incorporaren les antigues aristocràcies locals a les noves administracions perses fent feines de govern i establint enllaços matrimonials amb la nova noblesa queés ve

veure refrendada per l'antigüitat de els aristocràcies indígenes. És pot parlar de noblesa cortesana i terratinent segona on exerciren la seva influència.

Als primers temps del imperi existia un grup sacerdotal molt influent que després del cop de Gaumata va passar a ser considerat com un enemic perillós a batre i controlar per l'estat.

Existien petits grups de propietaris i un nutrit grup de funcionaris creats pel complexe aparell administratiu de l'estat. No era un grup homogeni sinó que tenia un agran varietat de condicions que depenien de l'activitat laboral que exercien.

Els que no tenien llibertat, les seves condicions jurídiques i econòmiques presentaven varietat vinculada a l'activitat la boral.

ECONOMIA

El imperi s'imposava com una superestructura sobre un terreny molt poc homogeni, sent molt diverses les activitat econòmiques dels súbdits sempre englobades dins de una societat agrícola i ramadera característica del mon antic.

Donaven una partícipat importància a la ramaderia orientada cap alús bèl·lic i als transports però sense ser un monopoli estatal perquè és limitaven a fomentar-la i a cobrar tributs an caps de ramat.

Els pagaments en espècies, evidencien el poc arraigament de l'economia monetària a amples zones del imperi, però on existia estava molt desenvolupada amb sistemes de crèdits, préstecs i banca privada sobretot a Mesopotamia on els temples que eren antics centres administratius exerciren en aquestos moments com entitats de crèdit.

El comerç és va veure afavorit per la millora de els comunicacions i la unitat de pesos i mesures perquè Dario va cuidar i millorar la xarxa viària mesopotàmica i va restaurar el canal de Nekao que unia Egipte amb el mar roig. a pesar de que la funció de la millora de la xarxa viària fora millorar el control polític i militar, també va beneficiar als comerciants.

Hi havia una explotació organitzada dels recursos forestals i miners baix el contro, estatal sent aquestos bens del monopoli estatal explotats segurament epr esclaus.

RELIGIÓ

Professaven la religió de Zoroastre, conservada encara per els comunitats de *parsis* a l'Índia que emigraren allí fugint de l'Islam.

És un panteó en un deu del ba anomenat Ahura-Mazda en lluita amb el deu del mal anomanat ariman. Segons *l'avesta* que e's el seu llibre sagrat està prohibit el culte públic als poders de la natura o a altres representacions de divinitats. Hi havia un grup sacerdotal anomenats macs que interpretaven el text sagrat i s'encarregaven del ritus que incloïa sacrificis, màntica amb una moral, un dogma i unes exigències que no s'havien vist a les religions politeístes.

Sobre el seu fundador, quasi no és sap res. Les referències més antigues que és tenen són les *gatha* del *yasna*, un dels llibres de *l'Avesta* que realment diu molt poc perquè no aclareix el seu origen ni l'època on va viure. Sobre l'origen hi ha tota mena d'opinions des que seria medo, per altres persa i altres situen el seu origen a Bactria.

Sobre la cronologia les possibles conjetures abarquen diversos segles

- Per una va viure al segle X perquè la societat de l'*Avesta* és d'aquest segle i a qui esta dirigit és a una societat primitiva i guerrera basada a la ramaderia a que al parèixer estava circumscribita a grups disperses de l'oasi amb una agricultura incipient i encara sense vida urbana. Però aqueset marc ñes molt diferent al mon del imperi aquemenida que estava molt urbanitzat amb la burocràcia, les *satrapies* i la complexa estructura administrativa
- Per altres, l'època va ser molt més tardana i la situen al segle VI sent quasi contemporani de Dario I qui va consolidar el seu poder a finals d'eixe segle al 520 després de sotmetre al *mac* Gaumata

El problema de la disparitat de criteris al voltant de Zoroastre no esta sols a la imprecisió sobre la seva figura sinó que ademés transmetia aquesta mateixa incertidumbre sobre la seva reforma. De fet és plantaja que si va ser contemporani de Dario I els avantpassats del rei no podien ser seguidors d'aquesta religió.

Actualment s'admet una evolució cronològica de la religió irniana que reflexa la seva història política. Aquesta divisió és fa en 3 fases

- Politeista pròpia dels nòmades iranians datada des de dades molt matineres del II mil.lenni
- Entre el segle X al VI quan els iranians s'assentaren a la meseta i desembocaren a la reforma de Zoroastre que va adaptar la religió preexistent transformant-la en un dualisme protagonitzat per la lluita entre el be i el mal
- Intet de sincretisme que va suposar en certa mesura la tornada al politeisme antic que és va produia a final del segle VI. Aquest sincretisme és due sobre a raons polítiques

L'aplicació de la reforma religiosa de Zoroastre la va fer Dario I i és una de els bases del sistema imperial més destacades de la seva propaganda.

Després del gracés de Cambises que va ser el més piados dels reis perses, el seu sucesor per un cop d'estat la ser el *mac* Gaumata que va accentuar la política de tolerància religiosa iniciada per Ciro i Dario I al adaptar interesos imperials , va fomentar la reforma perquè és tornara a la religió naturalista.

Aquesta amalgama religiosa coneguda per Herodoto però no parla del reformador i presenta va forma patent al parlar del fi de Cambisee les dimensions a les que havien arribat els *macs* així com la desconfiança sistemàtica respecte d'ells que van mostrar el poder reial posterior.

Dins de la linea de tolerància reliogiosa ha hauria que incloure la tradició que atribueix a Ciro la iniciativa econòmica als jueus per reconstruir el temple de Jerusalem, que després va ser negada per Cambises i completada per Dario I. Entre els successors de Dario II és veuen inclòs casos de incorporació de deus estrangers perquè per a d'ell Ahura-Mazda no era un deu únic sinó el més gran dels deus.

CULTURA

La cultura persa ja a època aquemenida va ser el resultat per l'adopció de aspectes culturals dels seus veïns guanyats per part d'aquest poble de aristòcrates militars que realitzaren una amlagama cultural i artística al servei de postulats polítics i religiosos, reflexant aquesta situació la llebguia i el tipus d'escriptura que és troben perquè

- La llengua oficial era l'arameu
- Usaven l'escriptura cunelforme per alguns documents oficials per ser la grafia més coneguda i de major prestigi a la zona
- Entre la població s'extenia el *pehlevi* que era d'escriptura semítica

No crearen una escriptura pròpia sinó que adoptaren els anteriors ja que de fet escrivien en una llengua indoeuropea, el *parsi* amb caràcters aràbigs.

Així, aquest pobles de ramaders i soldats va adoptar i adaptar els aspectes culturals que admirava sent el model preferit el de Babilònia.

Del contacte amb els grecs és troben referències a artesans i artistes grecs que treballaven pels perses però adoptant els seus propis criteris i formes al gust oriental. De fet quan els perses entraren en contacte amb l'art grec no havien arribat al esplendor de l'època clàssica i sense dubte resultaven molt més fascinants cultural i artísticament als ulls dels perses que els babilònics i els egipcis.

Arquitectònicament, prengueren

- Les plataformes artificials dels seus predecessors mesopotàmics així com el rajol decoratiu.
- Dels assiris els, bous amb ales que apareixen als capitells a pesar de el canvi d'aspecte del animal desapareixent les característiques peculiars dels assiris
- És diferencien els palaus del seus antecessors perquè adaptaren un protocol propi incloent grans sales amb sostre sustentades per columnes on és trobava el tro reial
- Les obres arquitectòniques estaven decorades amb rajols decoratius i baixrelleus amb una temàtica molt diferent a la assíria perquè abunden les escenes amb súbdits que lliuren tributs i tresors al gran rei i no és troba abundància d'escenes de casera com passava amb els assiris

On més brilla la capacitat artística és a l'artesanía. L'orfebreria i el tractament dels objectes mobles fascinaren als grecs i de fet no hi ha cap descripció del luxe persa que no faja referència a la forma, l'aspecte i el colorit d'aquests objectes, així com als materials preciosos usats, extrems que han confirmat les troballes arqueològiques.

A la literatura, per l'atzar de la selecció les referències giren fonamentalment al voltant de la literatura religiosa que és l'*Avesta* que és el seu llibre sagrat conservat pels *parsis* de l'Índia.